અનન્ય પરિવર્તન

September 2018, Mumbai • Volume 8 • Issue 5

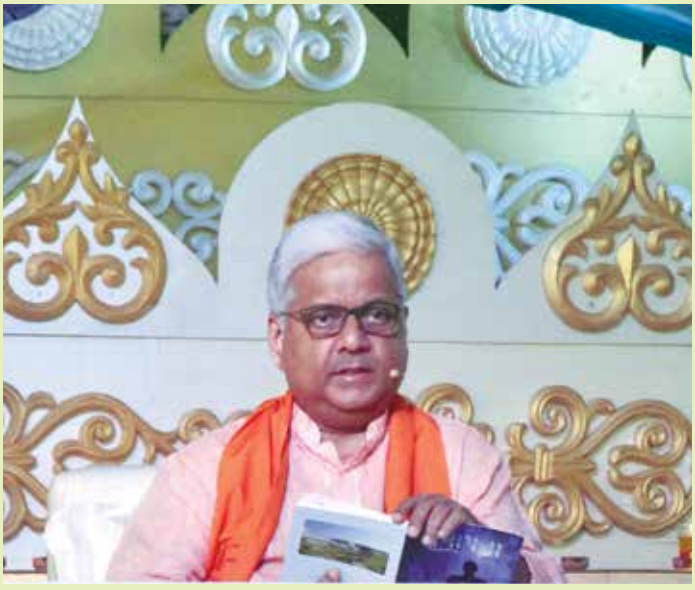

ક્ષણવારનો પણ સત્પુરુષનો સમાગમ તે
સંસારરુપ સમુદ્ર તરવાને નૌકારૂપ થાય છે.

પર્યુષણ મહાપર્વ, ૨૦૧૮ – રાજનગર, પરલી

With Best Compliments From
Paryushan Shibirarthi, SRATRC

અનુક્રમણિકા

પ્રાર્થના ૩

જ્ઞાન સાગર ૪

पूज्यश्री की अमृतवाणी ૮

THE MASTER'S VOICE ૧૧

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર અંતર ચારિત્ર - એક સંશોધનાત્મક પ્રયાસ ૧૫

પ્રશ્નોત્તરી ૧૮

સત્પુરુષાર્થ ૨૦

मृत्यु का स्मरण ૨૧

साध्वी दुर्गंधारानी ૨૨

સમાધિ મરણ ૨૩

પર્યુષણ મહાપર્વ ૨૬

પૂજ્ય કુંવર મા ૩૦

SRATRC – USA ૩૩

SRATRC, KOLKATA ૩૪

R.I.Y.F. ૩૬

સદ્ગુરુ ભક્તિ ૩૭

SHREE RAJ EDUCATIONAL CENTRE (INDEPENDENCE DAY CELEBRATION) ૩૮

શ્રી રાધાવતાર ૩૯

જાણ્યું-અજાણ્યું-લખાણું ૪૩

HEALTH TO HAPPINESS ૪૪

KIDZONE ૪૫

RECENT NEWS ૪૬

TASTY BITES ૫૮

તત્ત્વ ઉકેલ ૪૯

FORTHCOMING EVENTS & FROM US TO YOU ૫૦

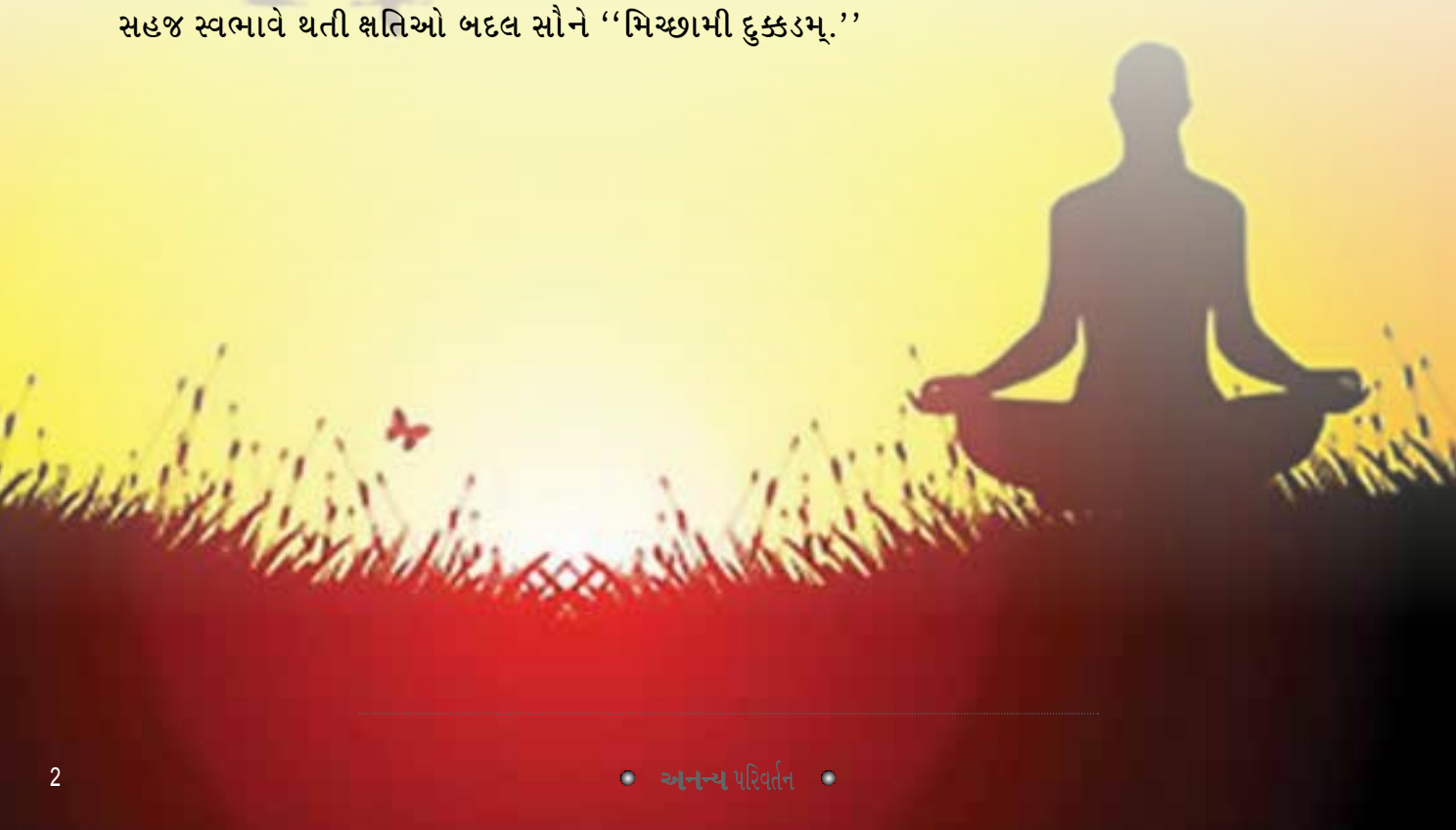
SPONSORSHIP ૫૨

ઈ.સ. ૨૦૧૮ના પર્યુષણ મહાપર્વ હાલમાં જ પરિપૂર્ણ થયો. દુનિયાભરમાં જૈન ધર્મને અનુસરનાર સર્વ કોઈ પર્વ દરમિયાન ધર્મની આરાધનામાં રત થઈ વ્રત, તપ, નિયમ, સંયમમાં જોડાયા હશે. તપશ્ચર્યાનું મહાત્મ્ય આજે ખૂબ જ વધી રહ્યું છે અને પ્રચલિત પણ છે. પરંતુ ''તપ'' શબ્દનો અર્થ પરમ પૂજ્ય પ્રેમાચાર્યજીએ પર્યુષણની પરમ જ્ઞાન સભામાં ગુરુ ગૌતમના જીવન પર ચાલી રહેલ સત્સંગ વિવેચનમાં તદ્દન અલગ, વિશેષ અને જરૂર જરૂર વિચારવા લાયક કર્યો. રસગુલ્લાનું ઉદાહરણ આપતાં તેઓશ્રીએ સમજાવ્યું કે જ્યારે આપણે કોઈપણ પદાર્થની બાધા લીધી હોય અને તે સામે આવે ત્યારે અંતરમાં તેના ત્યાગ અને ગ્રહણની જે કશમકશ - યુદ્ધ ચાલે છે, એ ખરું તપ છે. આ અર્થ જો ઊંડાણથી સમજાય તો જીવને દરેક પ્રસંગે વિવેક જાગૃત થઈ, પરમાર્થે અને વ્યવહારે જે યોગ્ય છે એ આચરણ સહજ થઈ પડે.

પર્યુષણ પર્વ આ વર્ષે પણ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આત્મતત્વ રીસર્ચ સેન્ટર, પર્લી ખાતે ખૂબજ ભક્તિ, ઉત્સાહ અને આનંદ સહ ઉજવાયા. જેમાં વિશ્વના વિવિધ સેન્ટરોથી આવેલ જિજ્ઞાસુઓએ ભાગ લીધો. પ્રસંગને અનુરૂપ પૂજ્ય નિલેશભાઈએ 'ક્ષમાપના' વિષય પર વિવેચનો તેમની વ્યક્તિગત, પરમ પૂજ્ય પપ્પાજીથી તદ્દન ભિન્ન એવી સુંદર શૈલીમાં આપ્યા, જે અત્યંત હૃદયસ્પર્શી રહ્યા. તે સિવાય આમંત્રિત શ્રી રૂપેશભાઈ વોરાએ ગુરુગૌતમના પૂજન અને અન્ય વિષયો ઉપર તેમના વૃંદ સાથે એક અલગ જ વાતાવરણ ઊભુ કર્યું હતું. પર્વનો વિસ્તૃત અહેવાલ આ અંકની વિશેષતા છે જેની ઉપર દ્રષ્ટિ અવશ્ય કરશો.

કુંવર મા ના જીવનની ગાથા ગયા અંકથી ચાલુ થયેલ છે. આ અંકમાં તેઓની પોતાના જીવનસાથી પ્રત્યેની નિષ્ઠા અને આજ્ઞાપાલન વિશે વાંચતા આપણા હૃદયમાં પણ તેમના જેવું ચારિત્ર પાળવાના ભાવ જાગશે. સત્પુરુષાર્થ કોલમમાં એ જાણી આશ્ચર્ય અને અહોભાવ થશે કે જ્ઞાની મહાત્માની સાવ નાનકડી અને તે પણ વ્યવહારિક લાગતી આજ્ઞાએ જીવને કઈરીતે પરમાર્થે વાળે છે અને આગળ વધારેછે.

અનન્ય પરિવર્તન દ્વિ માસીકમાં રહેલ સામગ્રી અધ્યાત્મને લગતાં કેટલાય પાસાઓને આવરી આપની સમક્ષ મૂકે છે. - એજ ભાવના સાથે કે જીવોને સત્માર્ગે પ્રેરણા મળ્યા કરે. અમારા આ પ્રયાસમાં માનવ સહજ સ્વભાવે થતી ક્ષતિઓ બદલ સૌને ''મિચ્છામી દુક્કડમ્.''

ક્ષમાપના

હે ભગવાન ! હું બહુ ભૂલી ગયો. મેં તમારા અમૂલ્ય વચનને લક્ષમાં લીધા નહીં. તમારાં કહેલાં અનુપમ તત્ત્વનો મેં વિચાર કર્યો નહીં. તમારાં પ્રણીત કરેલાં ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં. તમારાં કહેલાં દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓળખ્યાં નહીં.

હે ભગવાન ! હું ભૂલ્યો, આથડ્યો, રઝળ્યો અને અનંત સંસારની વિટંબનામાં પડ્યો છું. હું પાપી છું. હું બહુ મદોન્મત્ત અને કર્મરજથી કરીને મલિન છું.

હે પરમાત્મા ! તમારાં કહેલાં તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ નથી. હું નિરંતર પ્રપંચમાં પડ્યો છું. અજ્ઞાનથી અંધ થયો છું. મારામાં વિવેકશક્તિ નથી અને હું મૂઢ છું, હું નિરાશ્રિત છું, અનાથ છું.

નીરાગી પરમાત્મા ! હું હવે તમારું, તમારા ધર્મનું અને તમારા મુનિનું શરણ ગ્રહું છું. મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઉં એ મારી અભિલાષા છે. આગળ કરેલાં પાપોનો હું હવે પશ્ચાતાપ કરું છું. જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઊંડો ઊતરું છું તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે. તમે નીરાગી, નિર્વિકારી, સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ, સહજાનંદી, અનંતજ્ઞાની, અનંતદર્શી અને ત્રૈલોક્ય પ્રકાશક છો. હું માત્ર મારા હિતને અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા ચાહું છું. એક પળ પણ તમારા કહેલા તત્ત્વની શંકા ન થાય, તમારાં કહેલા રસ્તામાં અહોરાત્ર હું રહું, એ જ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાઓ !

હે સર્વજ્ઞ ભગવાન ! તમને હું વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કંઈ અજાણ્યું નથી. માત્ર પશ્ચાતાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઈચ્છું છું.

ॐ शांतिः शांतिः शांतिः

ભક્તિના સાધનો અને પ્રાર્થના ક્રમ

પ્રાર્થનાની સાતમી અવસ્થા

શ્રી ગુરુદેવમાં પ્રેમ-શ્રદ્ધા-અર્પણતા એટલે જ શ્રી ગુરુની કૃપા. પોતાપણું છોડી ગુરુને આધીન થઈ વર્તવું એ જ કૃપા મેળવવાની ચાવી છે. એ કૃપાથી જેના અંતરમાં આત્માનું અજવાળું પ્રકાશિત થયું છે તે ભક્ત શ્રી ગુરુદેવના ઉપર કહેલા વચનોથી આનંદમગ્ન થયો થકો તેમનાં પવિત્ર ચરણકમળને નમસ્કાર કરે છે અને ઉપકાર માને છે.

પછી તો ઉત્કૃષ્ટ ત્રણભવ (કોઈ અપેક્ષાએ ચાર) બાકી રહે એવી આત્મદશા સૂચક પરમકૃપાળુદેવનાં વચનામૃતના પાનથી ઉલ્લસિત થતાં ભક્તને

અંતરમાં આશ્ચર્ય થાય છે અને વિચાર સ્વયં સ્ફુરી આવે છે કે પોતે એવો કયો મોટો પુરુષાર્થ કર્યો છે કે તેને આવડું મોટું ફળ મળ્યું ? જગતમાં ઘણા જીવો ખૂબ ઊંડા ઉતરી શાસ્ત્ર અભ્યાસ કરે છે, ઝીણું ઝીણું કાંતે છે, તર્કબુદ્ધિ ચલાવી શંકાઓનું સમાધાન મેળવવા તનતોડ પ્રયત્ન કરે છે; કેટલાક યમ, નિયમ, પ્રાણાયમ આદિ સાધનાની સિદ્ધિ માટે તીવ્ર તીવ્ર પરિશ્રમ કરે છે, તો વળી કેટલાક દેહને અત્યંત કષ્ટ આપીને કષ્ટસાધ્ય તપઆચરણ સેવે છે અને તેમાં કંઈ પોતે તો કર્યું નથી, તો પછી આવા ઉત્તમ ફળની પ્રાપ્તિ કેમ થઈ હશે ?

એ પ્રશ્ન એના માટે કોયડારૂપ બની રહ્યો છે. સમાધાન જાણવાના હેતુએ પરમ જિજ્ઞાસા સંયુક્ત ઉહાપોહ તેના અંતરમાં કેટલાક સમય સુધી એમને એમ જીવંત રહ્યા કરે છે અને ગુરુદેવને તેના આનંદપ્રદ ઉકેલ માટે ભીના હૃદયથી વિનંતી કરે છે.

સાચા મનથી અને પ્રેમપૂર્વક દિલથી કરેલી પ્રાર્થનામાં પ્રભુજી પાસે જે કંઈ માંગણી કરાય છે તે મળે છે એવો સિદ્ધાંત છે.

અનાદિકાળથી આજ સુધી ધર્મના નામે અનેક અનેક વસ્તુઓ તનતોડ રીતે કરી છે પણ જે મુખ્યપણે કરવા જેવું હતું એ એક જ ચીજ બાકી રહી છે.

''અબ કયું ન બિચારત હૈ મનસે, કછુ ઓર રહા ઉન સાધન સે.'' બસ આ વિચાર આવતો નથી. જીવને અનાદિકાળની જે કુટેવ પડી ચૂકી છે જેથી કોઈપણ પ્રકારની તીવ્રપણે ધર્મ આરાધના એટલે ક્રિયા કર્યા કરે છે. જે સમજણ જોઈએ એ લેવાનો વિચાર નથી કરતો. રામકૃષ્ણ પરમહંસને ૨૦-૨૫ વર્ષની સાધના પછી આત્માના જે અનુભવ થયા હોય એવા અનુભવ આપણામાંથી પણ અનુક્રમે થયા હોય છે. રમણ મહર્ષિએ વર્ષો સુધી ગુફાની અંદર સર્પ અને વીંછીઓના હોવા છતાં તપ કર્યા અને જે દશા પ્રાપ્ત કરી એવા અનુભવ સહજમાં લોકોએ કરેલા છે.

આજે હજારો નહીં લાખો લોકોને પૂછો તો કહેશે શાસ્ત્રનાં અભ્યાસ વગર નિવેડો નથી, નથી ને નથી. ચૌદથી પંદર વર્ષ સુધી દિવસમાં તેર તેર કલાક શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરતા હોય છે અને એક એક ચીજ આપણે જાણીએ એના કરતા ખૂબ ઊંડાણથી જાણતા હોય છે. છતાં પણ જે અનુભવવું જોઈએ એ અનુભવ ચોક્કસ ચોક્કસ ન હોય. કોઈ ધ્યાનની શિબિરો કરીને ઊંડા ધ્યાનમાં જાય છે. એજ પ્રમાણે ઘણા લોકો કેટલી ઘોર તપશ્ચર્યા કરે છે છતાં પ્રાપ્ત નથી થાતું. આમાનું કંઈપણ ન કરેલું હોય તો પણ સહજપણે દશા પ્રાપ્ત થાય છે. પછી સંસારની કોઈ ચીજ ટકી શકતી નથી એટલું નક્કી માનજો. દેહનું પણ ભાન હોય કે ન હોય એવી દશા થાય છે. કંઈ કર્યા વિના બધું મળે છે. પણ હવે કંઈ છોડવાનું નથી એવી જો માથામાં સમજણ હોય તો ભૂલી જજો. જ્યારથી આ દશાની પ્રાપ્તિ થઈ ત્યારથી એક એક કપડા ઉતરવા મંડશે એટલે આઠ વસ્ત્ર - આઠ કર્મ એક પછી એક કપાતા જશે. પછી દેહ જ નહીં હોય.

સાચા મનથી અને પ્રેમપૂર્વકના દિલથી કરેલી પ્રાર્થનામાં પ્રભુજી પાસે જે કંઈ માંગણી કરાય છે, તે આવીને મળે છે એવો જે સિદ્ધાંત છે તે ભક્તના સંબંધમાં સત્ય થાય છે.

સાચા મનથી અને પ્રેમપૂર્વક દિલથી કરેલી પ્રાર્થનામાં પ્રભુજી પાસે જે કંઈ માંગણી કરાય છે તે મળે છે એવો સિદ્ધાંત છે. હવે આત્માની જેટલી જેટલી નિર્મળતા હોય અને પછી જે કોઈ માંગણી પ્રભુ પાસે કરવામાં આવે એ માંગણી લગભગ પૂરી થાય છે.

ઈશ્વર એટલે સર્વ કર્મથી રહિત એવો જે આત્મા, તે જે કંઈ વિચારે એ સો ટકા પૂરું થાય. તો પછી આપણો આત્મા જેટલો જેટલો કર્મરજથી રહિત થાય એટલા પ્રમાણમાં આપણી ભાવનાઓ અથવા વિચારો એ પૂરા થાય જ. એટલે જેમ જેમ આત્માની દશા વધે છે એ પ્રકારે જે ભાવ થાય એ ભાવ પૂરા થતા જાય છે. શરૂઆતમાં જીવને સંસારના જ ભાવો આવતા હોય અને સંસારમાં એક પછી એક વસ્તુ ગોઠવાતી જાય. પછી વિચાર આવે કે ભાવ માત્રથી સંસાર સારો થાય છે, તો પછી પરમાર્થ માટે કેમ ભાવ ન કરવા? એટલે ત્યાંથી પછી ટ્રેક બદલાઈ જાય છે. પરમાર્થભાવ શરૂ થાય છે. આજે કોઈ મને કહે કે મારા ભાવ પૂરા નથી થતાં તો એનો જવાબ એટલો જ છે કે કર્મથી જેટલા રહિત થવું જોઈએ એટલા નથી થયા અથવા રાગ, દ્વેષ, ઘૃણા, તિરસ્કાર અશ્રદ્ધા વિગેરે એવા દોષોથી ભરેલા હોઈએ તો ભાવ ક્યાંથી પૂરા થાય?

પહેલી વખત મળતા હોય બીજું કંઈ સમજાય કે ન સમજાય, હૃદયમાંથી એક ભાવ ઉત્પન્ન થાય કે આ જ વ્યક્તિને કદાચ જન્મથી યાદ કરતા હતા. જીવનમાં જે ખૂટતું હતું તે આજ છે.

ભાવનાની ભવ્યતાથી પરમાર્થ પુણ્યનો ઉદય ખેંચાઈ અને ઉદિત થાય છે અને શ્રીગુરુના પરમ પ્રેમી ભક્તને એક સુભગ પળે પૂર્વભવોના કેટલાક આકર્ષક અને હૈયું ઠરી જાય એવા પ્રસંગો સ્મૃતિમાં આવે છે અને તેની અજબ ચિરકાળ ટકે એવી ઉત્સાહપ્રેરક ઘેરી છાપ તેના આત્મામાં અમાપપણે અંકિત થાય છે. તેને હર્ષ અંતરમાં સમાતો નથી અને ઉછળી ઉછળીને બહાર આવી ફુંવાડા ઉભા કરે છે.

આવું જ્યારે બનતું હોય છે ત્યારે સદ્‌ગુરુ સાથેના પૂર્વભવનાં જે કંઈ પ્રસંગો છે એના અમૂક glimpses, અમુક દ્રશ્યો ચોક્કસ જીવને દેખાય છે. ક્યારેક ક્યારેક દર્શનનું આવરણ હોય તો એ દેખાય નહીં પણ જ્ઞાનનું આવરણ અત્યંત ઓછું હોય તો સમજાઈ જાય છે. પહેલી વખત મળતા હોય ત્યારે બીજું કંઈ સમજાય કે ન સમજાય, હૃદયમાંથી એક ભાવ ઉત્પન્ન થાય કે આ જ વ્યક્તિને કદાચ જન્મથી યાદ કરતા હતા. જીવનમાં જે ખૂટતું હતું તે આજ છે, એ મળી ગયા; હવે જીવનમાં કંઈ નથી જોઈતું. આવી પ્રતીતિ અનેક લોકોને ચોક્કસ ચોક્કસ હશે. આ જ બતાવે છે કે પૂર્વભવનાં જે કંઈ ઋણાનુબંધના સંબંધ હોય એ આજે કન્વર્ટ થઈ પરમાર્થે આગળ આવે છે.

આવું જ્યારે થાય છે પછી વારંવાર મુલાકાત થાય છે અને આ દશા વિશેષ વિશેષ વધતી જાય છે. કોઈને પહેલી દ્રષ્ટિએ, કોઈને બે મહિને, કોઈને છ-બાર મહિને, કોઈને બે-પાંચ વર્ષ પછી પણ આ અનુભવ થાય. જે જે કર્મ છે એ અશુભ કર્મનો ક્ષય થાય અને પરમાર્થ પૂણ્યનો ઉદય ખેંચાઈને હાજર થાય ત્યારે ગુરુની પાકી ઓળખાણ થાય છે.

સદ્‌ગુરુની જ્યારે પહેલી વાર મુલાકાત થતી હોય તો પૂર્વભવની અંદર કંઈ પરમાર્થ કરેલો ન હોય, પૂર્વભવની અંદર અત્યંત અત્યંત નિકટ એવા શુભ ગાઢ સંસારી ઋણાનુબંધનો સંબંધ હોઈ શકે છે. પાંચ-પંદર ભવથી સંસારમાં સુખરૂપ અને કોઈપણ જાતના કલેશિત પરિણામ વગર પ્રેમમય જીવન જીવતા હોય. પછી બેમાંથી કોઈ એકને પરમાર્થ મળી ગયો છે, બીજા પાસે સંસાર સિવાય કંઈ નથી. હવે શુભ ઋણાનુંબંધના કારણે આ ભવમાં બે માંથી કોઈને ક્યારેય અશુભનું, શંકાનું, દુ:ખનું કારણ ન જ થઈ શકે અને તોજ શ્રદ્ધા અને અર્પણતા પોતાની મેળે વધી જાય.

પૂર્વભવોમાં શ્રી ગુરુદેવ સાથેના પોતાના સંસાર-સગપણના સંબંધો, તેથી બંધાયેલ શુભ ઋણાનુંબંધો, લોકઉપયોગી સત્કાર્યો, લોક પ્રત્યેની સેવા, પ્રભુભક્તિ તથા ધર્મારાધન એ સર્વનું તાદ્રશ્ય ચિત્ર ભાસમાં જોયું હતું તેનું શ્રી ગુરુ પાસે નિવેદન કર્યું ત્યારે તેઓએ સહજભાવે તેની સત્યતાની ખાતરી આપી અને તેના આત્મામાં વધુ બળનો અને પ્રેરણાનો સંચાર થાય તેવાં વચનો પ્રકાશી શાબાશી આપી. વિનમ્ર અને વિનયી ભક્તના નયનો હર્ષ અશ્રુના બિંદુઓથી ભીંજાયા; પ્રકાશિત મોતી જેવા સ્વચ્છ બિંદુઓની ધારા ગાલ પર વહેવા લાગી, જાણે કેમ પ્રેમસમુદ્રના નીર વીરતાંથી ઉછળીને કિનારાથી દૂર દૂર ફેંકાતા ન હોય! અથવા આંખની ક્યારીમાંથી શ્રી ગુરુની કૃપારૂપ અમીરસધારા વહેતી ન હોય!

> જે જે કર્મ છે એ અશુભ કર્મનો ક્ષય થાય અને પરમાર્થ પૂણ્યનો ઉદય ખેંચાઈને હાજર થાય ત્યારે ગુરુની પાકી ઓળખાણ થાય છે.

આ રીતે શિષ્યને જ્ઞાનમાં, સમજણમાં આવે છે કે આ વ્યક્તિ સાથે ચોક્કસ પૂર્વના અદ્‌ભુત એવા રહસ્યો છે. હૃદયમાં ઉછળી ઉછળી એમનાં પ્રત્યે અત્યંત એવી ભક્તિ ઉભરાઈ જાય છે. અને જ્યારે આવી વાત કરે ત્યારે શ્રી ગુરુ પોતાના મુખેથી કન્ફરમેશન આપે કે વાત સાચી છે. આવા ભાવ થતાં હોય તો મારા અને તમારા ઘણા ભવોના સંબંધો રહેલા છે. અત્યારે સંસારમાં છો તો સંસારમાં રહી, એવી જડીબૂટીથી સંસારનો ક્ષય કરવાનો છે અને એનાથી આગળ વધવાનું છે.

શ્રી ગુરુએ ઉપકાર કરી સિદ્ધાંતિક રીતે બોધથી સમજાવ્યું હતું કે આ કળિયુગ કે પંચમકાળમાં પૂર્વના શુભકાળની અપેક્ષાએ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ તથા આત્મદશાનો વિકાસ અત્યંત સુલભતાથી અને અલ્પકાળે સાધ્ય થાય છે. અને ભવ્ય જીવ કોઈ વિદ્યમાન સત્પુરુષ કે જ્ઞાની ભગવંતમાં પ્રેમ, શ્રદ્ધા, અર્પણતા લાવી લાભ લેવાનો નિર્ણય કરે તો અલ્પ પ્રયાસે શ્રેયને સાધી શકે છે.

ચોથા આરામાં કેટલાય ભવો લાગે એની જગ્યાએ આ કળિયુગની અંદર આ જ્ઞાન થોડી મહેનતે અને અલ્પસમયમાં પ્રાપ્ત થાય છે.

તે સિદ્ધાંતમાં ભક્તની અડોલ શ્રદ્ધા હતી અને પુરુષાર્થ પણ તદ્‌અનુસાર હતો, તેથી તો ટૂંકા સમયના ગાળામાં તેને સદ્‌ગુરુની કૃપાથી અદ્‌ભુત, ચમત્કારિક સામર્થ્યવાળું, ઝડપથી કેવળજ્ઞાન પ્રતિ લઈ જનાર અત્યંત બળવાળુ અને ગુપ્ત ભેદોનાં દ્વારોને ખોલવામાં કુશળ એવા પ્રભુત્વવાળું શુદ્ધ સમકિત પ્રાપ્ત થયું. વારંવાર વંદન હો એ પરમશાંતિ અને શીતળતાને અર્પનાર પરમ કલ્યાણમૂર્તિ શુદ્ધ સમ્યક દર્શનને અને સમ્યક્‌જ્ઞાનને! ત્રિકાળ જયવંત વર્તો જયવંત વર્તો, શ્રી સત્પુરુષનાં વચનામૃત, મુદ્રા અને સત્સમાગમ!

(સમાપ્ત)

* ભક્તિમાર્ગનું રહસ્ય .... લેખક : શ્રી ભોગીલાલ ગીરધરલાલ શેઠ

નોંધ : પૂજ્યશ્રીના 'ભક્તિમાર્ગનું રહસ્ય'ના વિવેચનોનું આ સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ અનન્ય પરિવર્તનના તંત્રી વિભાગ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.

સૌજન્ય : સુધા વોરા, મુંબઈ

मूल मार्ग रहस्य

ऋषभदेव भगवान मूल मार्ग को जिस भाषामें समझाते थे, ५००–७०० साल बाद वह भाषा बदल जाती है। ऋषभदेवने मोक्षमार्ग के लिए जो कुछ भी कहा होगा, उसे महावीर भगवानने वही भाषा में नहीं ही कहा होगा। महावीर के समय की भाषा – पाली आज २६०० साल के बाद हमारी समझमें नहीं आती है। महावीर के बाद परम कृपालु देवने जब मोक्ष का मार्ग कहा हो तो भाषा भगवान महावीर की नहीं ही हो सकती लेकिन उनका वही आशय समझ सके तो उस तरीके से मोक्ष की प्राप्ति हो सकती है।

भगवान महावीर ने एक अक्षर किसीको भी लिख कर दिया नहीं। लेकिन उन्होंने जो कुछ बोध दिया है, उसे सुधर्मास्वामि ने सुना और उस पर से सब शास्त्र लिखें है। अब इस बात को आज लगभग २६०० साल हुए और इतने साल में भगवान महा–वीर के जो कुछ मूल शास्त्र थे, वे तो यहुदी, ब्रिटीश, मुसलमान द्वारा जला दिये गए थे। तत्पश्चात भगवान महावीर के शास्त्र वाणी के जरिए जहाँ जहाँ थे, या कोई पुस्तक बच गए थे उन पुस्तकों का भाषांतर कभी कोई ज्ञानीने किया, कभी पंडितो ने किया है और पंडितो ने जो किया हो उसमें आत्मा नहीं हो सकता, आत्मा की कहानी हो सकती है। भगवान महावीर के कुछ शास्त्र जो आज, सरलता से प्राप्त है, उन शास्त्रों का बरसों से हम सब वांचन करते हैं। तो विचार आना चाहिए कि यह भाषांतर किसने किया है। अब भाषांतर यथार्थ न हो तो आज कल्याण का कारण नहीं होगा।

''करी वृत्ति अखंड सन्मुख''

अभी यह जब सुनते हो, पढ़ते हो या सोच–ते हो तब थोडे थोडे समय के लिए वृत्ति अगर बिझनेस में या संसार के दूसरे किसी विचारों में जाती हो तो जो बोध है, वह खंडीत होता हुआ प्राप्त होगा और जो गहराई मिलनी चाहिए वह नहीं मिलती। इसलिए मन को समझाना है कि आधा पौना घंटे तक कोई भी विचार नहीं आना। वृत्ति को अखंडरुप से जो कुछ वचन सुना हुआ है उसके चिंतवन, मनन में रहना चाहिए।

इसलिए अगर वृत्ति खंडीत होती रहती हो, तो कोई वस्तु पक्कड में नहीं आएगी और मुँह से या शब्दों से उपरी, उपरी थोडा समझ में आएगा। अधूरा ज्ञान वह भयंकर है। इसलिए परम कृपालु देव के पद सुबह में नियमपूर्वक प्रार्थना करते हो, तभी भले ही बोल ले, लेकिन उसके बाद जैसी अनुकूलता हो, उस प्रकार समय निकालकर और एक – एक अक्षर को अत्यंत गहराई से, उसमें जो लिखा हुआ है उस प्रकार से प्रेक्टीकल पुरुषार्थ करना चाहिए।

अत्यंत – अत्यंत संक्षिप्तमें यानि कि चौवालीस लाईन में यह मोक्ष का मार्ग दिया है और एक

परम कृपालु देव के पद सुबह प्रार्थना में भले ही बोल ले, लेकिन उसके बाद समय निकाल कर एक एक अक्षरको अत्यंत गेहराई से, उसमें जो लिखा है उस पर पुरुषार्थ (चिंतन–मनन) करना चाहिए।

– एक लाइन में बहुत सारे रहस्य है। यह बहुत ही चिंतन–मनन से आत्मसात होंगे। परम कृपालुदेव जिन्हें यह विषय अत्यंत अत्यंत सहज है, हृदय में, जैसा है वैसा अनुभव से जाना है, वे जितनी बार बोलेंगे, शब्द भिन्न ही होंगे लेकिन असरकारक होंगे। यहाँ कहने का अर्थ यह है कि 'मूळ मारग सांभळो जिन नो रे..' तो जिन को समझना पडेगा। उन्होंने कहा हुआ मूळ मार्ग कहाँ से ढूँढे? ऐसा जब विचार आए तब परम कृपालुदेव को शुरू से अंत तक हमें पहचानना होगा। उनके अंतर में उतरकर उनकी पहचान करनी चाहिए और फिर हमें लगना चाहिए कि जिसे जिन कहते हैं वे परम कृपालुदेव ही है। जिसे जो विषय की मास्टरी हो वे अत्यंत शोर्ट में बहुत कुछ समझ सकते है।

परम कृपालुदेव का पद, ''अपूर्व अवसर एवो क्यारे आवशे?'' गाथा १३ से लेकर १७ वी गाथा में यह वर्णन करते हैं कि गहरी समाधि में शुक्लध्यान चलता हो तो आठवे गुणस्थानक से लेकर चौंदवे गुणस्थानक तक जीव का पुरुषार्थ कैसा होता है, दशा कैसी होती है; उस वक्त विचारधारा कितनी गहराई से चलती है! तो यह वर्णन किसी भी शास्त्र में संभवित नहीं। यह श्रेणी चढ़ने के बाद केवलज्ञान कौन से प्रोसेस से प्रगट हो यह बात वहां लिखी हुई है। लेकिन सामान्यतः शब्द सभी पढ़ लेते होंगे, लेकिन उस दशा में कितने अद्‌भुत रहस्य है, वह जब समझते जाए तब ही परम कृपालुदेव जो कहते है, वह 'मूळ मारग सांभळो जिन नो रे' यह स्पष्ट होगा।

जो समझे है, वह कितने ही भवों से बुद्धि से ही समझा हुआ है, आत्मा से नहीं। बुद्धि से जो समझा है वह भूल भी जाते है और भूलते नहीं तो फिर फर्क आ जाता है शब्दो में, यानि कि अर्थ के अनर्थ हो जाते है और जब आत्मसात हो जाता है, तब उसे आत्मा खुद ग्रहण करता है। तब वह वस्तु भूल सके ऐसा नहीं होता। जब कोइ योग्य व्यक्ति सामने हो तब ही उसे समझने के लिए जो शब्द चाहिए वह शब्द बाहर निकलते है। आप में से कितने सारे लोग ऐसा ही कहते हो कि, 'पता नहीं सत्संग तो कराते हैं, परंतु ऐसा तो मैंने कभी बोला ही नहीं, यह तो पहलीबार निकला है, यह कौन कराता होगा?' आपका ही आत्मा।

मोक्षमार्ग में एकाग्रता शुरु में भले ही बुद्धि से होती है, लेकिन सद्‌गुरु के आश्रय से जो कुछ मार्गदर्शन मिलता है उस प्रकार से आचरण करने से जरूर आत्मसात होता है। यह एक छोटा सा रहस्य है कि आत्मा किस तरह विकास कर रहा है। उसकी प्रतीति हर एक जीव को योग्य पुरुषार्थ करने पर अवश्य मिलती है।

नोय पूजादिनी जो कामना रे;
नो'य वहालु अंतर भवदुःख रे

परम कृपालुदेवने अद्‌भुत ऐसा मूलमार्ग अत्यंत अत्यंत संक्षेप में पूरा पूरा समझ में आ जाये उस

प्रकार से कहा हैं। इसलिए जो लोग इस पदार्थ को यथार्थ रुप से समझेंगे, तब ही परम कृपालुदेव के प्रति अत्यंत अत्यंत अहोभाव आएगा कि लोग उनकी पूजा करने लगे। यह 'पद' किसी की पूजा प्राप्त करने के लिए न था। हमारा अहं और मान का पोषण (वृद्धि) हो, इस कारण ये लिखा नहीं हैं। यह सिर्फ अनेकों जीवों के कल्याण का कारण हो, उसके अलावा दुसरा कोई आशय नहीं।

एकाग्रता शुरुमें भले ही बुद्धि से होती हो लेकिन सद्‌गुरु के आश्रय से जो कुछ मार्गदर्शन मिलता है उस प्रकार से आचरण करने से जरूर आत्मसात होता है।

नो'य वहालु अंतर भवदुःख

अपने ज्ञान में यथार्थरुप से बराबर हमने समझा है कि अगर ऐसे मान कषाय उत्पन्न होते है तो उसके कारण परिभ्रमण बढ़ जाता है और ज्यादा भव करने पडते हैं और उस भव के जो कुछ भी दुःख हो वे सहने पड़ते हैं।

अब परम कृपालुदेव यह एक पद अत्यंत संक्षिप्तमें लेकिन अत्यंत सचोट लिखते हैं, तब भी अपने आप को कहते हैं कि इसमें अंश मात्र भी पूजा आदि का भाव न रहें। अन्य लोग कितना महत्व देते हैं, वह भी लक्ष में न आना चाहिए। अगर इस मनुष्य देह में मान नहीं हो, तो मोक्ष यहीं पर ही है। मनुष्य में सबसे अधिक मान का पोषण होता है, देवलोक में इर्षा और देखादेखी का होता है, नर्क में तीव्र ऐसा क्रोध का कारण होता हैं और तिर्यंच में माया – कपट का कारण होता है। ऐसे मान के कारण हमारे अनेक भव बढ़ जायें ऐसी कोइ ईच्छा नहीं। सिर्फ जीव के कल्याण का कारण हो इसके लिए अत्यंत संक्षेप में यह भगवान महावीर का कहा हुआ अथवा अनादिकाल से प्रवाहरुप जो विचारधारा चली आ रही है वही हम कहते है। आज एक तरह से कहें तो महावीर का कोइ धर्म नहीं था, सनातन एक विचारधारा, एक फिलसुफी चली आ रही है। यहाँ '**अंतर भव दुःख**' यानि कि उन्हें कोइ ऐसे अशाता वेदनीय और संसार के आधि, व्याधि, उपाधि उस प्रकार के कोइ भी दुःख का कारण नहीं हो सकता। पर जो कुछ सुख है वही फसाने वाला है – ट्रेन में कहीं जाते समय परम कृपालुदेव को तीसरे क्लास के बदले लोगों ने सेकन्द क्लास में बैठाया तभी उन्होंने एक उपवास किया कि इतना सुख है वह भी बराबर नहीं ही है।

ज्ञानी को सबसे बडा ज्यादा दुःख कहें वह संसार का सुख ही है। संसार में सुख के जो कारण है वह ही सबसे ज्यादा गिरने के कारण है। ***(क्रमशः)***

ॐ शांतिः शांतिः शांतिः

नोंध : पूज्यश्री के मूल मार्ग रहस्य के विवेचन का यह संक्षिप्त स्वरूप अनन्य परिवर्तन के संपादक विभाग द्वारा लिखा गया है।

Vachanamrut Letter 128

In the previous issue, we saw that Param Krupaludev at the age of 23 in this Letter to the mumukshus of Khambhat expressed HIS intense dispassion (vairagya) as remembering through inner wisdom, how HIS soul had so far undergone the trans migratory cycle of birth and death since numerous past lives. The transmigration was due to self-willed (swachand) behaviour and HE questions why didn't my soul acquire equanimity and indulged in anger, greed, deceit etc. and also why did HE have illusory feelings of love and hate?

What more do I say? On recalling the wandering due to delusion in past lives, how do I live now is a concern. I (soul) have now firmly resolved not to be born again and repeat the mistakes. But due to certain helplessness, what should I do? I must fulfil this firm resolution; definitely fulfil it, is the constant refrain. But in doing so, the impediments have to be set aside and moved away and in this process, time goes. Life is slipping away and that should not happen. Until befitting victory is achieved, the resolve is firm. What can be done about it? If by any means, some of it is done, where should I go? In other words, where are such Saints in whose elevated presence I can get nourishment for my soul? What should be done now?

"No matter what happens, whatever difficulties come, calamities to be endured, physical ailments to be suffered, circumstantial difficulties to be faced, mental afflictions to be undergone and even if life is momentary and ill-fated, still this must be done.

Till then, O soul! There is no escape".

This is the answer from deep within and it seems appropriate.

Param Krupaludev based on HIS experiences initially explains the reasons for the cycle of birth and death and then says, "what more should I say? On recalling the wandering due to delusion in past lives, how do I live now is a concern". The reason for death during the past lives has been delusion. Whenever there has been death, there is birth and the cycle has not stopped. Prior to the present birth, the thought of arresting this cycle has not come. On the contrary, we have wished that whatever remains incomplete in this life will be fulfilled in the next life. A cricketer who did not get a chance to play in a test match in this life will wish at death bed that I will definitely play in the next life or an unsuccessful businessman will wish success in next birth. In short, whenever a soul has left the body, it has always wished for materialistic pleasures of this world and never thought of being free and consequently, no efforts for being free will be made.

How should we live in a manner that there is no new birth after death? What should be done to ensure this would be the last death? Such firm resolve and objective ought to be set. But when we fail to realize that we are in this cycle, how can the efforts for ending it be made? Despite resolving firmly, we do not have control over it as whenever karmas

Best Wishes : Bharti Kishor Vora, Jamshedpur

Prior to the present birth, the thought of arresting this cycle has not come. On the contrary, we have wished that whatever remains incomplete in this life will be fulfilled in the next life.

of past lives present themselves, we perforce have to act in accordance with them.

All of us have experienced that however strongly we may have resolved, we have helplessly acted contrary to our resolve (due to past karmas). When karma comes, however strong our determination may be, we become powerless, impotent and are compelled to behave exactly according to our karma. The question therefore is what should be done to fulfil the determination? Despite innumerable difficulties, the thought of liberation and how to end the cycle is constant. Strong attachment, feelings of hate, passion for material things, continuously engaging in likes and dislikes are the main reasons for transmigration.

Param Krupaludev says when karma comes and I have to act against my resolve, there is loss of time. Our behaviour should be such that whatever karmas come, they get cancelled. Till now, we have not known what karma is. When something goes wrong, we lament this is my karma. But if anything good happens, we do not remember karma at that time. On the contrary, we take pride in our capability for success and fail to realise that whatever success has come to us is only because of our past punya (good-deeds). It may also happen that for some small reason, our success disappears and lot of problems arise.

Param Krupaludev asks where is such place/s where I can fulfil my firm resolution of liberation from this birth and death cycle? Where are such saints from whom I can get guidance to reduce my cycle?

Param Krupaludev says no matter what may happen, hardships, however much pain, mental anxiety to be endured, even if my life be momentary and ill-fated, I shall fulfil the resolution. If this life ends and the firm resolution could not get fulfilled, then what kind of life form (animal or bird etc.) we will get in next birth is not known and if this human life gets wasted, then we may not get another opportunity for countless years in future. Therefore, we should not waste this human life and be very firm in our determination. Those under the guidance of a Self-Realized Saint ought not to even think of postponing to fulfil what is firmly resolved.

What is the root cause of transmigration? It is the continuous thoughts of likes and dislikes and another reason is acridity (kashay– anger, pride, delusion & greed). Remembering all this, why did I not acquire dispassion towards this world? In other words, such strong dispassion ought to have come. This aspect is being emphasised by Param Krupaludev again and again. Human life can be successful only when such acridity and likes-dislikes reduce. Till then O soul! there is no escape, none at all. This is the true answer I get from my inner consciousness and it seems true. We too must think again and again as to how can we escape from this transmigratory cycle? Unless we don't feel the acute need to be free from this cycle and simultaneously think about the reasons for bondage, there will be no escape.

I don't want a constantly fluctuating inner state. For a while, I want complete stillness; if that is not possible, for a while, I want nothing but a saint; if that is not possible, for a while, I want to be in Satsang; if that is not possible, I want to follow the footsteps of noble souls and nothing else; if that is not possible, I want to be absorbed in pure devotion of Jins (liberated

souls) and nothing else; if that is not possible, then there is no desire to ask.

The characteristic of purest soul is to see and know and when soul is in this state, it is steady and does not fluctuate. While chanting mantra it takes about 7 minutes to complete a mala. But during that time, about 40 to 50 thoughts come. So, during whole day and going further, during the entire life how many thoughts will come? In the ultimate state of a Siddh Bhagwan (liberated soul) there is complete stability of soul, which can be experienced only after self-realisation. For a jiv to achieve such a state naturally is impossible. Hence the next step is during the day, many times the mind should become still, devoid of any thoughts atleast for 2 or 5 minutes. After self-realization, such a thoughtless state is achieved and a similar experience may take about 5-15 years. The next such experience will take lesser time and so on.

Now, if such thoughtlessness is not possible, being in the company of a saint would lead a jiv to understand as how to acquire this state. But a jiv since time immemorial has not come in contact with a self-realized saint and has therefore not experienced such a state. If such a saint is found, truly recognized and his agnya is followed, then such a thoughtless state is achievable. If shelter of such saints is not available, then I do not wish for anything other than satsang. Through satsang one recognizes a self-realised saint. Satsang does not mean listening to stories on religion but where there is talk about soul, thoughts about soul. Remaining in satsang for a long period, a jiv understands for the first time in ages that he needs a self-realized saint to guide him on the path to liberation. That is why Param Krupaludev has stressed on the importance of satsang.

How does one get such satsang? The answer is following the footsteps given by noble liberated souls. Simple living, being honest, following certain scriptural norms etc. leads a jiv to think that despite doing all this, why deep within am I still having a feeling of emptiness or lack of peace? If this is not possible, then being engaged in heartfelt devotion of pure jins will make a jiv think that I am merely uttering words of devotion without any result. Lastly, if a jiv can't even engage in such minimum devotion, he ought not to think or ask for liberation.

Reversing the steps prescribed, Jin bhakti is the starting stage. While engaged in bhakti, we are also attached to outer world. When bhakti continues, at one point we will feel something is missing and this can only be fulfilled by satsang. It is from satsang that the seeker will know the importance of self-realised saint who will show what dharma is and its actual application. The seeker learns about karmas that are attached to his soul and realizes that due to these karmas, he cannot remain in a thoughtless state and works to get rid of them. It is then the state of thoughtlessness (blissfulness) will come. As karmas get discharged, the duration of blissful state increases. Then, jiv is ready to face any karma to remain blissful and ultimately, the soul becomes pure and achieves the final state of liberation. Param Krupaludev thus has shown the whole path of liberation in these few sentences.

When something goes wrong, we lament this is my karma. But if anything good happens, we do not remember karma at that time. On the contrary, we take pride in our capability for success, failing to realise that it is due to our past punya (good-deeds).

Strong attachment, feelings of hate, passion for material things, continuously engaging in likes and dislikes are the root cause of transmigration.

Without right knowledge, the scriptures become harmful.

Till the time, true characteristic (tatva) of soul is rightly understood, knowledge of the scriptures is harmful. Without the shelter of a self-realized saint, a jiv will interpret scriptures on his own. In scriptures there are contradictions at many places, for e.g. initially it may be stated a jiv should undertake fasts and other penances whereas towards the end, it may be stated that fasts are a hindrance and this will get confuse a jiv. What is necessarily to be done at the beginning stages has to be given up later as one advances higher. Samkit (self-realization) has stages from 4th to 14th Gunsthanak. It may take lakhs of years to fulfil these Gunsthanaks - Bhagwan Rishabhdev's soul took 13 lives for final liberation and Bhagwan Mahavir's 27 lives. Even when a seeker gets samkit, there are countless number of karmas attached to the soul and these karmas need to be eradicated with right understanding.

Without the association with the Enlightened, meditation is merely fanciful imagination.

Meditating on the soul which is formless and eternal is true and effective meditation. However, people who do not have right understanding of soul meditate on any external, temporary worldly object which constantly is in a state of flux. Today, many forms of meditation are popular and one may gain some stability and acquire some powers leading to a misbelief that one has acquired super human god-like powers. Others start worshiping him as God and then all sorts of imperfections creep in. Thus, without shelter of a self-realised saint, one cannot truly meditate.

Without a saint, talking about liberation cannot lead to attainment of liberation. With the desire to please the world, one cannot reach its end (siddhshila-abode of liberated souls). Without renouncing worldliness, true dispassion (vairagya) is difficult to attain.

Without a self-realized saint, one cannot attain liberation. Since time immemorial, people indulge in all sorts of rituals etc. but fail to achieve liberation. Renouncing worldliness leads to true dispassion. From within, there should be dispassion for all those with whom we are intimately associated with. Destruction of material things dear to us or death of close ones should not be a cause of grief. Unless there is dispassion towards everything of this world, love for the soul will not develop and the soul will not get liberated.

Param Krupaludev is now asking the mumukshus of Khambhat.

"Is this wrong"? What?
That I roamed in this cycle is fine. Now, what if I take a vow not to transmigrate?
It can be taken.
Even that is a wonder.
That is all for now. We will meet again when destined.
With this request.
Regards from Raichand.

Aum Shanti: Shanti: Shanti:

CONCLUDED

Note: This edited version of Param Pujya Premacharyji's Discourse is done by the Editorial Team of Ananya Parivartan

જન્મ અને બાળપણ

પાછલા અંકમાં પ્રાસ્તાવિકમાં આપણે જોયું કે શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના અંતર ચારિત્રને સમજવા તેને ૪ મુખ્ય તબક્કાઓમાં વિભાજીત કરી શકાય. બાળપણથી તરૂણવય (વિ.સ. ૧૯૨૪ થી ૧૯૪૧), (૨) ધર્મ મંથન અને વૈરાગ્ય કાળ (વિ.સં. ૧૯૪૨ થી ૧૯૪૬), (૩) શુદ્ધ આત્મજ્ઞાન અને વર્ધમાન થતી દશા (વિ.સં. ૧૯૪૭ થી ૧૯૫૧) અને (૪) કેવળ લગભગ ભૂમિકા - દેહ વિલય (વિ.સં. ૧૯૫૨-૫૭)

વવાણિયા બંદર નામના કાઠિયાવાડ (સૌરાષ્ટ્ર), ગુજરાતના એક શાંત, રમણીય ગામના વણિક કુટુંબમાં વિ.સં. ૧૯૨૪ના કાર્તિક સુદ ૧૫ (દેવ દિવાળી)ના રવિવારે તેમનો જન્મ થયો હતો. અંગ્રેજી કેલેન્ડર પ્રમાણે તેમની જન્મ તારીખ ૯ નવેમ્બર, ૧૮૬૭ છે એ પ્રચલિત છે, પરંતુ આધુનિક સંશોધન, પંચાંગો અને ઈન્ટરનેટના ચિવટભર્યા અભ્યાસથી તેમની જન્મ તારીખ ૧૦ નવેમ્બર, ૧૮૬૭ છે. (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જીવન અને કવન - ડૉ. રાકેશભાઈ ઝવેરી.)

તેમના પિતાનું નામ રવજીભાઈ પંચાણભાઈ, મહેતા અને માતાનું નામ દેવબાઈ હતું. શ્રીમદ્ને ૪ બહેનો અને ૧ ભાઈ હતાં.

- મોટા બહેન શિવકુંવરબેન ચત્રભુજ બેચર - (જન્મ - ૧૯૨૧) - જેતપુર
- મેનાબેન ટોકરશી પીતાંબર - (જન્મ - ૧૯૨૭) - અંજાર, કચ્છ
- ઝબકબેન જસરાજ દોશી - (જન્મ - ૧૯૩૦) - વવાણિયા
- ઝબકબાઈ - દિક્ષિત
- જીજીબેન ઝવેરચંદ મુલકચંદ (સાયલાવાળા) (જન્મ - ૧૯૩૬)
- મનસુખભાઈ રવજી મહેતા (૧૯૩૩-૧૯૮૦)

રવજીભાઈ કૃષ્ણભક્ત હતાં અને દેવબાઈ જૈન હોવાથી જૈન સંસ્કારો સાથે લાવ્યા હતાં. મા-બાપ સેવાભાવી અને પરોપકારી સ્વભાવવાળા હતાં. આમ, ગંગા-યમુનાના સંગમની પેઠે શ્રીમદ્માં બન્ને સંસ્કારોનું સિંચન થયેલ.

તેમણે ફક્ત દોઢ - બે વરસમાં સાત ધોરણનો અભ્યાસ કર્યો. ૮ વર્ષે ૫૦૦૦ શ્લોકોનું પ્રથમ કાવ્ય રચ્યું. આટલી નાની ઉંમરમાં આવી તીવ્ર સ્મરણશક્તિ, કાવ્યશક્તિ, તેજસ્વિતા, બુદ્ધિ પ્રતિભા તેમનાંમાં જોવા મળે છે. વિચાર શક્તિ કેવી અદ્ભૂત અને જ્ઞાન ક્ષયોપક્ષમ કેવું અપ્રતિમ!

''સમુચ્ચયવયચર્યા'' (વચનામૃત પત્રાંક ૮૯)માં તેઓશ્રીએ પોતે જ પોતાના વિશે સંક્ષિપ્તમાં લખ્યું છે તેમાંથી થોડું લઈ, તેમના અંતરને સમજવાનો પ્રયાસ કરીએ.

''... રમત ગમતમાં પણ વિજય મેળવવાની અને રાજેશ્વર

સૌજન્ય : કલ્પના મહેતા, ધ્વીત જિગર મહેતા, બેંગ્લોર

જેવી ઊંચી પદવી મેળવવાની પરમ જિજ્ઞાસા હતી.

... બધી વિદેહી દશા હતી; છતાં હાડ ગરીબ હતું...''

અહીં આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે નાનપણથી જ રમત-ગમતમાં જીતવું અને ઊંચી પદવી મેળવવાની જિજ્ઞાસા શ્રીમદ્‌માં હતી. તેઓની વૃત્તિ કેટલી પોઝીટીવ, હકારાત્મક અને આત્મ વિશ્વાસ (સેલ્ફ કોન્ફીડન્સ)થી ભરેલી હતી તે દ્રશ્યમાન થાય છે. અને વળી હૃદય કોમળ! રાજેશ્વર જેવી ઊંચી પદવી મેળવવાના વિચારોમાં કેટલી દ્રઢતા હશે કારણ આપણને ખબર છે કે તેઓએ આધ્યાત્મ માર્ગે કેટલું ઊંચુ પદ પ્રાપ્ત કર્યું. આપણે આપણા પોતાના બાળપણમાં ડોકિયું કરી જોઈએ. શું આ પ્રકારના વિચારો, દ્રઢતા, લક્ષ બનાવવાની ક્ષમતા આપણામાં હતી?

પૂજ્ય ઝબકબેન જસરાજ દોશી, વવાણીયા

''... એકજ વાર પાઠનું અવલોકન કરવું પડતું હતું... સ્મૃતિ એવી બળવત્તર હતી કે જેવી સ્મૃતિ બહુ જ થોડા મનુષ્યોમાં આ કાળે, આ ક્ષેત્રે હશે...''

નાની વયે મતિજ્ઞાનની કેવી નિર્મળતા! અહીં એમ પણ અનુમાન થઈ શકે કે તેઓશ્રી પૂર્વના આરાધક જીવ હતા અને જ્ઞાનાવરણીય કર્મોના જથ્થે જથ્થાઓને મંદત્તમ - ક્ષય કર્યા હશે. વળી, જ્યારે તેઓ કહે છે કે આવી સ્મૃતિ આ કાળે, આ ક્ષેત્રે બહુ જ અલ્પજનોમાં હતી તો એમનું અવધિજ્ઞાન પણ ખિલ્યાની જાણ થાય છે. તદ્‌ઉપરાંત અદમ્ય આત્મ વિશ્વાસ! સામાન્યતઃ જીવો પોતાના ગુણો - શક્તિઓને પોતે જ સ્વીકારી નથી શકતા. આ પ્રકારનું વલણ આત્મધર્મના માર્ગે વિકાસમાં બાધારૂપ બની શકે છે. આપણામાં રહેલા ગુણોનો અહંકાર ન કરતાં, તેમનો સ્વીકાર અવશ્ય થઈ શકે. શ્રીમદ્‌ની તીવ્ર સ્મરણશક્તિના પરચા ઉંમર વધતા અવધાનના પ્રયોગો દ્વારા જગતને જોવા મળ્યા.

''...પ્રીતિ - સરળ વાત્સલ્યતા મારામાં બહુ હતી; સર્વથી એકત્વ ઈચ્છતો, સર્વમાં ભાતૃભાવ હોય તો જ સુખ, એ મને સ્વાભાવિક આવડ્યું હતું... હું માણસજાતનો બહુ વિશ્વાસુ હતો...''

સરળતા, વાત્સલ્યતા, ભદ્રિકપણું, બીજા જીવો પ્રત્યે વિશ્વાસ, ભાતૃભાવ વિ. આપણે પણ પ્રગટાવીએ તો?

''... મહાન ચક્રવર્તીએ કરેલા તૃષ્ણાના વિચાર અને એક નિઃસ્પૃહી મહાત્માએ કરેલા નિઃસ્પૃહતાના વિચાર મેં કર્યા છે. અમરત્વની સિદ્ધિ અને ક્ષણિકત્વની સિદ્ધિ ખૂબ વિચારી છે. અલ્પવયમાં મહત્ વિચારો કરી નાખ્યા છે...''

અલ્પવયમાં ૨ તદ્દન વિરુદ્ધ બાબતો પર ઊંડા વિચાર કરવા તે શ્રીમદ્‌ની વિવેક સહિત વિચાર શક્તિના દર્શન આપણને થાય છે. અહીં બીજી નોંધ પાત્ર વાત એ છે કે જે તદ્દન વિરુદ્ધ બાબતો પર વિચાર કરવાથી કોઈપણ એક જ પક્ષ તરફ દોરવાઈ ન જતાં, મધ્યસ્થતા કેળવાય છે, સત્યાસત્‌નો વિવેક જાગૃત થાય છે અને વાતનું નિર્પક્ષ તોલન થઈ શકે છે. વળી, બન્ને વિરુદ્ધ મતોથી ભિન્નપણું થઈ શકે છે. આવું ભિન્નપણું ઘણું જરૂરી છે અન્યથા એક પક્ષી વિચારો આપણને જકડી, કાળે કરી આગ્રહો, માન્યતાઓમાં ફેરવાઈ જતાં વાર ન લાગે. શ્રીમદ્ જ્યારે જે એક્સટ્રીમ્સના વિચારોની વાત કરે છે ત્યારે તેમની નિઃસ્પૃહતા, detachment પણ નિહાળી શકાય છે.

તત્વજ્ઞાનના અભ્યાસમાં આવા પ્રકારની વિચારણા ઘણી ઉપયોગી છે. આગળ જતાં શ્રીમદ્‌ની આ અદ્‌ભૂત વિચાર શક્તિએ કેવો રંગ દેખાડ્યો છે એ આપણે સૌ જાણીએ છીએ. ''વિચાર''નું મહત્વ કેટલું છે એ તેમના લખેલા પત્રો અને રચેલા પદોમાં આપણે જોઈએ છીએ. આત્મ સિદ્ધિ શાસ્ત્રમાં ''વિચાર'' શબ્દનો ઉલ્લેખ ''૧૫'' વાર તેઓશ્રીએ કર્યો છે... તે સેજ. ''વિચાર'' ઉપર નિબંધોના નિબંધો લખી શકાય પણ હાલ પૂરતુ આટલું જ.

હવે સંક્ષિપ્તમાં જોઈએ કે ધર્મની બાબતમાં તેઓ ''સમુચ્ચયવયચર્યા''માં શું કહે છે.

''.. પિતામહ પાસેથી કૃષ્ણકીર્તનના પદો મેં સાંભળ્યા હતાં; તેમ જ જુદા જુદા અવતારો સંબંધી ચમત્કારો સાંભળ્યા હતાં...

... જગતકર્તા સંબંધી બોધ દ્રઢ થયો હતો જેથી જૈન લોકો ભણી મારી બહુ જુગુપ્સા હતી; બનાવ્યા વગર કોઈ પદાર્થ

બને નહીં...

... પણ હળવે હળવે મને તેમનાં પ્રતિક્રમણસૂત્ર ઈત્યાદિ પુસ્તકો વાંચવા મળ્યાં; તેમાં બહું વિનયપૂર્વક સર્વ જગતજીવથી મિત્રતા ઈચ્છી છે તેથી મારી પ્રીતિ તેમાં પણ થઈ અને પેલામાં પણ રહી...''

અહીં આપણે એ જોઈ શકીએ છીએ કે શ્રીમદ્નો કુળધર્મ વૈષ્ણવ હોવા છતાં, પિતામહ પાસેથી કૃષ્ણકીર્તનના પદો સાંભળ્યા છતાં, તેમાં આસ્થા, તેની અસર માનસ પર હોવા છતાં, અવતારો વિશે માન્યતા હોવા છતાં, જગતકર્તાનો બોધ થયો હોવા છતાં, જૈન પ્રત્યે જુગુપ્સા હોવાં છતાં, તેઓશ્રી પ્રતિક્રમણસૂત્ર વિગેરેથી પ્રભાવિત થાય છે. સર્વ જીવ પ્રત્યે દયા, મિત્રતા, પ્રેમ વિગેરેની વાતો તેમને સ્પર્શે છે અને આગળ જતાં જૈન દર્શનને સર્વ શ્રેષ્ઠ દર્શન માને છે. આ એક બહુ જ વિચારવા લાયક, મનન-ચિંતન કરવા લાયક વાત છે કારણ આપણે આપણા કુળધર્મની માન્યતાઓ, મિથ્યા આગ્રહો વિગેરે છોડી નથી શકતાં અથવા છોડવાનો પ્રયાસ પણ નથી કરતાં. નવા વિચાર, આપણી વિચાર સરણીની વિરુદ્ધના વિચારો, નવી વાતો, પરિવર્તનો સ્વીકારવા, માન્ય કરવા માટે હિંમતની જરૂર છે અને એ હિંમત ત્યારે જ આવે જ્યારે આપણે આપણું માઈન્ડ, વલણ ઓપન રાખીએ, આપણી વાતને ત્યજી દઈએ, આપણા અહંપણાથી ઉપર ઉઠીયે. આવા સ્વીકાર માટે વિવેક બુદ્ધિ પણ કેળવવી જોઈએ.

''...અનેક પુસ્તકો વાંચ્યા છે...'' અહીં તેઓશ્રીની જ્ઞાન પિપાસા, જ્ઞાન વૃદ્ધિની રૂચિ દેખાય છે.

''... રામ ઈત્યાદિ ચરિત્રો પર કવિતાઓ રચી છે...'' મહાન પુરુષોના જીવન ચરિત્રનો અભ્યાસ, તેમાંથી પ્રેરણા લેવી તથા તેમનાં ગુણોનું અનુસરણ કરવાના ભાવ - અહીં દેખાય છે.

''... કોઈને મેં ઓછો અધિકો ભાવ કહ્યો નથી કે કોઈને મેં ઓછું અધિકું તોળી દીધું નથી...'' અહીં તેઓશ્રીની વ્યવહાર કુશળતા, વ્યવહારિક કાર્યમાં ધ્યાન આપવું, પ્રમાણિકતા, પોતાની ફરજ (કર્મો) પ્રત્યે નિષ્ઠા.. દેખાય છે.

શ્રીમદ્ના બાળપણના બીજા અમુક પ્રસંગો ઉપરથી પણ તેમના અંતરની કંઈક ઝાંખી થઈ શકે છે.

- તેર વર્ષની ઉંમરે તેઓ અંગ્રેજીનો અભ્યાસ કરવા રાજકોટ ગયા હતા. અંગ્રેજી ભાષા તેમણે કેટલા વખત સુધી તથા ક્યાં સુધી ભણ્યા તેની માહિતી મળી શકતી નથી. શ્રીમદ્ તેમના લખાણોમાં અંગ્રેજીનો ઉપયોગ કર્યો નથી અને આજના યુગમાં અંગ્રેજીનો ઉપયોગ લગભગ સર્વત્ર છે. માટે, જેમને શ્રીમદ્ને અનુસરવા હોય, સમજવા, ઓળખવા હોય અને મોક્ષ માર્ગે પ્રયાણ કરવું હોય તેમણે તો ગુજરાતી ભાષા ન આવડતી હોય તો પણ શિખવી જ રહી. શ્રીમદ્ની નવી ભાષા શિખવાની જિજ્ઞાસા અને તત્પરતા અહીં સ્પષ્ટ દેખાય છે.
- નાની વયે તેમણે કચ્છમાં ધર્મ સંબંધી ભાષણ કર્યું હતું એ તેમનામાં રહેલ આત્મવિશ્વાસ, ઓડિયન્સની સમક્ષ બોલવાનો અસંકોચ, ડરનો અભાવ, વિચારોની સ્પષ્ટતા વિગેરે ગુણોને તાદૃશ્ય કરે છે.
- શ્રીમદ્ના અક્ષર છટાદાર હોવાથી કચ્છ દરબારને ઉતારે તેમને લખવા બોળાવામાં આવતા. અહીં તેમનું Concentration, application of mind, વિચારોની સ્પષ્ટતા દેખાય છે. અક્ષર સારા લખવા માટે Practice, neatness, concentration, patience (ધીરજ) વિગેરે કેળવી શકાય છે. સારા અક્ષરથી પોતાને આનંદ થાય છે અને વાંચનારને પણ.
- શ્રીમદ્ને સ્મશાન જતાં પગમાં શૂળ ભોંકાઈ હતી અને કોઈને કહ્યું નહીં એ તેમની સહન શક્તિ અને દેહની વેદના પ્રત્યે દૂર્લક્ષપણું દેખાડે છે. આ પ્રસંગને આપણા ઉપર ફીટ કરી વિચારીએ કે આપણે કયા પ્રકારનું અને કેટલી હદ સુધી દેહનું કષ્ટ કે અશાતા સહન કરી શકીએ છીએ ?
- ધારસીભાઈ અને શ્રીમદ્ના મામાનો જે પ્રસંગ છે તેમાં તેમની સમજણ શક્તિ (maturity) ગંભીરતા, બીજા જીવનું રક્ષણ, ઊંડી સૂઝ વિગેરે જોઈ શકાય છે.

આમ બાળપણમાં શ્રીમદ્માં કેટલાય ગુણોના દર્શન આપણને થાય છે અને તેમનું અંતર ચારિત્ર કેવું હતું તેનો અંદાજ આવે છે. આગળ જતાં, આ ગુણો કેવી સુંદરતાથી પાંગર્યા છે, બળવાન થયા છે અને આદરવા લાયક થયા છે. પરમ કુપાળુદેવના આ ગુણો પ્રત્યે બહુમાન કરીયે અને આવા ગુણો આપણામાં ખિલે અને વિકસે એ પ્રાર્થના પણ કરીએ... **(ક્રમશ)**

Q જ્ઞાની પુરુષ પ્રત્યે અધૂરો નિશ્ચય હોય તો એનો પુરો નિશ્ચય કેવી રીતે થાય કે આ જ્ઞાની પુરુષ છે, મોક્ષના દાતા છે ? સમજાવો.

ઉત્તર : જ્ઞાની પુરુષમાં કયા કયા લક્ષણો અથવા ગુણો જોઈએ એ બીજી જગ્યાએથી વાંચીને તમે જાણી શકો. આત્મજ્ઞાન, સમદર્શિતા, વિચરે ઉદય પ્રયોગ, અપૂર્વવાણી, પરમશ્રુત આ પાંચ લક્ષણો અને એ ગુણો તમને પ્રાપ્ત થાય એવો પુરુષાર્થ કરો એટલે એ ગુણો તમને બરાબર સમજાય.

પહેલું લક્ષણ છે આત્મજ્ઞાન. તો થાય કે આટલો આટલો પુરુષાર્થ કરું છું, આત્મા છે, સમજાય છે પણ અનુભૂતિ જેવી જોઈએ એ હજી થાતી નથી. મને આત્માનો અનુભવ થવો જોઈએ. જ્ઞાનીને આત્માનો બળવાન અનુભવ છે એટલે આત્મજ્ઞાની છે.

સમદર્શિતા એટલે ઈચ્છારહિતપણું. તમે વિચાર કરો તમારી પહેલાની કેટલી ઈચ્છાઓ હતી અને હવે અત્યારે કેટલી ઓછી કરી છે. એ બળવાન પુરુષાર્થ કર્યા જ કરો. ઈચ્છાઓ ઘણી ઓછી થાય ત્યારે તમને ખબર પડે કે જેટલી ઈચ્છાઓ ઓછી હોય છે એટલું જીવને સુખ છે અને જેટલી ઈચ્છાઓ છે એટલું જીવને દુઃખ છે, કારણ કે બધી ઈચ્છાઓ તો પુરી ન થાય. ઈચ્છારહિતપણું પ્રગટ કરવાનો પુરુષાર્થ કરો તો ખબર પડશે એ કેટલું બધું અઘરું છે.

ત્રીજું છે વિચરે ઉદય પ્રયોગ. જેવી જેવી રીતે કર્મ ઉદયમાં આવે છે એ વખતે જ્ઞાની એટલા બધા સમતાભાવથી એ કર્મ ભોગવે છે જેનાં કારણે પછી નવા કર્મબંધન થતાં નથી. તમે જે પ્રમાણે કર્મ ઉદયમાં આવે છે એ પ્રમાણે સમતાભાવમાં રહી શકો છો? કે ઘરની સમસ્યાનાં હિસાબે દિવસ ને રાત તમે ચિંતા જ કર્યા કરો છો!! આ નથી થાતું, ક્યારે થાય? આ કેમ નથી થાતું, હવે ક્યારે થાશે? જે કંઈ ભાવ કરીએ કે આવું જલ્દી થાય એ બધી કર્મની ઉદીરણા છે. એ પણ ન ચાલે. સહજપણે કર્મ આવે અને સમતાભાવથી ભોગવી લેવાય તો એ કર્મ ૧૦૦ ટકા કેન્સલ થાય.

ચોથું છે અપૂર્વ વાણી. વાણીનાં ૩૫ અતિશયો, એ બધા ગુણો હોવા જોઈએ.

પાંચમું પરમશ્રુત. ભારત વર્ષની અંદર જે કંઈ જુદા જુદા દર્શન છે એમની આત્મા વિશે જે કાંઈ માન્યતા છે એ બધું આપણી સમજણમાં જોઈએ અને પછી સરખામણી થવી જોઈએ કે પરમ કૃપાળુ દેવ કહે છે એની સાથે કેટલું સમ્મત થાય છે. અથવા પરમ કૃપાળુ દેવ કહે છે એનાથી કાંઈક જુદું બૌધ દર્શન કહે છે. તો કયા કારણથી? બૌધ દર્શનની ભૂલ છે કે જૈન દર્શનમાં ભૂલ છે એવી સાચી સમજણ પડવી જોઈએ.

આવા બધા ગુણો આત્મજ્ઞાનીનાં હોય છે. એવા ગુણોને પ્રયત્ન કરીને પ્રાપ્ત કરો પછી તમને ખબર પડે કે તમારામાં જે ગુણો છે એનાથી અનેકગણા વધારે ગુણો જેનામાં દેખાય એ જ્ઞાની છે. પણ જ્ઞાનીપણું શું કહેવાય એ પણ તમને ખબર ન હોય તો તમે ઓળખી કેવી રીતે શકો? માટે જ્ઞાની પ્રત્યે જીવને અધૂરો નિશ્ચય રહ્યા કરે છે.

Q સરળતાનો ગુણ કેવી રીતે વિકસાવવો?

ઉત્તર : એક જ વાક્યમાં કહીએ તો કપટ રહિત થવું. એટલે કે હૃદયમાં જે કંઈ છે એ જ પ્રમાણે બીજા સાથે વાત કરવાની. પોલિટીક્સ જેવું નહીં કરવાનું મનમાં કાંઈક હોય અને બોલવાનું કાંઈક હોય. ખોટું બોલતા હો એટલે તરતજ પકડાઈ જવાય અને બીજું એટલું જ અગત્યનું છે પંચ મહા- અવ્રતની નિવૃત્તિ. પંચ મહાવ્રત એટલે ચોરી ન કરવી, જૂઠું ન બોલવું, પરિગ્રહનો ત્યાગ, સ્ત્રી સંયોગનો ત્યાગ વિગેરે. એ બધા વ્રતથી આપણે ૧૦૦ ટકા ઉંધી રીતે વર્તીએ છીએ. જૂઠું નથી બોલવાનું તો આપણે ક્યાં સાચું બોલીએ છીએ. એવી રીતે ચોરીની વાત. ચોરી ન કરવી છતાં પણ બધાની કોપી (નકલ) કરીએ છીએ એ ચોરી નથી તો શું છે?

આજે અમેરિકા, ચાઈનાના આધુનિક શસ્ત્ર સરંજામ કેવા છે, બીજા દેશમાં આપણા કરતાં શું વધારે છે એનો વિચાર કરી આપણે એની નકલ કરીએ છીએ. એના કરતાં વધારે આપણી પાસે શું હોવું જોઈએ, એના વિચાર નથી કરતા. એમના કરતાં કોઈ શક્તિશાળી વસ્તુ આપણે ગોતવી જોઈએ. ઉદા. આપણું એક મીસાઈલ ૨૦૦૦ માઈલ સુધી જઈ શકે એની ખબર પડતાં આખું જગત ચોંકી ગયું કે આ સિદ્ધિ હજી અમારી પાસે નથી. અહીંયાથી સીધુ અમેરિકા સુધી જઈને મીસાઈલ અટેક કરી શકે. કહેવાનું એ છે કે બીજાનું જોઈને એના કરતાં વધારે આપણે કરીએ એના કરતાં કોઈનું જોયા વગર કંઈક નવું જ આપણે કરીએ તો!

જેવી રીતે આપણાં રીસર્ચ સેન્ટર માટે કેટલા બધા લોકોએ કહ્યું કે આ આશ્રમ જોઈ આવો, ઓલા આશ્રમમાં જોઈ આવો, ફોરેનમાં જઈને જોઈ આવો પછી બધાનાં આઈડીયા લો અને સરસ બનાવો. કેમ આપણે આપણી મેળે બનાવીએ તો બહુ ખરાબ જ બને? આજે તમે જુઓ છો કે જે આવે છે એ કહે છે રીસર્ચ સેન્ટર છે નાનું, પણ છે કંઈક વિશેષ એટલે સરળતા આ પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

જે હૃદયમાં કે મનમાં છે એ જ વાત સામા માણસને ખરાબ ન લાગે એવી રીતે મીઠાસથી બોલવી. એટલે સત્ય કડવું લાગે એવી રીતે સત્ય નહીં બોલવાનું, મીઠું લાગે એવી રીતે શબ્દ ગોઠવવાના. ◆

■ **રેશ્મા ધામી**, બેંગ્લોર

''અણધાર્યા આવીને અમને મળ્યા છો, પૂર્વ જન્મના પુણ્યે ફળ્યા છો.''

ખરેખર ૨૦૦૦ની સાલમાં પહેલી વખત પરમ પૂજ્ય પપ્પાજી અણધાર્યા મળ્યા હતાં ત્યારે ન ધર્મની સમજ હતી કે ન સદ્‌ગુરુનો ખ્યાલ પણ મનમાં.

તે દિવસથી આજે ૧૮ વર્ષ થયા તેમનો અપૂર્વ પ્રેમ સતત વહ્યા કરે છે. તેમનો દેવામાં કંઈ બાકી રાખ્યું જ નથી. જિંદગીની દરેક પલે તેઓએ હાથ ઝાલ્યો છે. ૧૮ વર્ષોમાં એક પણ દિવસ યાદ નથી આવતો જ્યારે તેઓ મદદરૂપ ન થયા હોય.

આજે પણ યાદ આવે છે ૧૯ નવેમ્બર, ૨૦૦૦ની મીટીંગ જ્યારે પહેલી જ વખત મળ્યા અને મેં તેમને કહ્યું હતું કે,

- અવાજથી બહુ ડર લાગે છે.
- કોઈથી વાત કરતા ડર લાગે છે.
- ૧૨ મી ની એક્ઝામમાં મારું ફેઈલ થવું નક્કી છે.

તેઓએ એક કાગળમાં કંઈક લખી કહ્યું દિવસમાં ત્રણ વખત બોલવું. (મને મનમાં થયું હું આ કંઈ નહીં કરું) પણ સામે તો હા કહી.

ત્યારબાદ દસ જ મિનિટ પછી ૪૦૦ મુમુક્ષુઓનું ઈનફોરમલ સેશન પૂ. પપ્પાજી અને પૂ. મમ્મીજી સાથે હતું ત્યારે માઈક લઈને મેં પૂછ્યું કે, ''તમારા લવ મેરેજ હતાં કે અરેન્જ.'' આ સાંભળી પૂજ્ય પપ્પાજી ખૂબ હસ્યા અને કહ્યું, ''દસ મિનિટ પહેલા રડતી હતી કે કોન્ફીડન્સ નથી અને હવે ૪૦૦ માણસ સામે આવા પ્રશ્નો પૂછે છે.''

એ દિવસથી there was no looking back. તેઓએ એટલો કોન્ફીડન્સ ભરી નાખ્યો કે જે વર્ણવી શકાય તેમ નથી.

ધોરણ ૧૨માં ૮૦ ટકે પાસ થઈ. તેઓએ એમ.બી.એ. કરવા પ્રેરણા અને આજ્ઞા આપી. જોબ કરાવડાવી પગ ભર કરી. મારા પુણ્ય એટલા જોરમાં હતાં કે માતા પિતાએ જન્મ તો આપ્યો જ પણ જન્મ-મરણથી તારનાર પ્રભુ પણ આપ્યા અને પ્રભુથી મળેલ દરેક આજ્ઞા પૂરી કરવામાં ૧૦૦ ટકા સપોર્ટ કરતા રહ્યા.

આ થઈ સંસાર ગોઠવવાની વાત. હવે આવે છે પરમાર્થ, મને નથી ખબર મારો પરમાર્થ કેવો છે. ઘણાં લોકો પૂછે છે શું કરો છો? ખરેખર મને નથી ખબર, કારણ કરાવનાર તેઓ છે. મને કંઈ જ કરતા આવડતું નથી. પૂજ્યશ્રીને જે આપવું હતું તે હસતાં મોઢે આપ્યું છે અને હાં, મેં કોઈ દિવસ લેવામાં હા ના નથી કરી. તેઓએ દીધું, મેં લીધું.

મને એક વસ્તુ હંમેશા લાગે છે કે હું કેવી હીન પુરુષાર્થી છું; તેઓએ જે દીધું છે તેની સામે મેં કંઈ વાળ્યું નથી. એવો આત્મા દીધો જે ખરેખરા દુઃખોનો અંત લાવવાનું મશીન છે. મારે માત્ર તે મશીનને ચલાવવા પુરુષાર્થરૂપી ઓઈલ દેવાનું છે, જો હું તેમાં પણ ચૂકી જઈશ તો મારા જેવું અધમ કોણ?

લગ્ન પહેલા તેઓએ મને કહ્યું હતું કે મારા અને મારા સાસુના કૂતરા-બિલાડાના સંબંધ હશે. જ્યારે તેમણે આ કહ્યું ત્યારે મેં નક્કી કર્યું કે જો આમ હોય તો મારે લગ્ન નથી કરવા. હું મારા સાસુજીને લઈને માઉન્ટ યુનીક ગઈ. પૂજ્યશ્રીને કહ્યું, ''જો આવા સંબંધ અમારા રહેવાના હોય તો મારે લગ્ન નથી કરવા.'' તેમણે હસીને આજ્ઞા કરી, ''તારે રસોઈ બનાવવી પણ તારા વરને પીરસવી નહીં.'' મેં અને મારા સાસુએ તરત જ હાં કહ્યું. પછી પૂછ્યું, માત્ર જાણ ખાતર પૂછું છું કે આમ કેમ કહ્યું?

ત્યારે તેમણે કહ્યું કે એક માં પોતાનો પુત્ર કેટલો પણ મોટો થઈ જાય તેને ૪ વર્ષના બાળકની જેમ જ જમાડે છે. ત્યાં વહુ આવી જાય અને આ અધિકાર છીનવી લે તો માને ઈનસીક્યોરીટી થાય અને સાસુ-વહુમાં ઝ ઘડા થાય. આ આજ્ઞા પાળવાથી મારા અને મારા સાસુના સંબંધમા - દીકરી કરતાં પણ સારા છે. અમે બન્ને ફ્રેન્ડ્સની જેમ રહીએ છીએ.

અહો! તમારી વ્યવહાર શુદ્ધિ અને દીર્ઘ દ્રષ્ટિ.

એક વખત તેઓએ મને વરદાન આપ્યું હતું, ''તું કોઈ દિવસ ક્યાંય અટકીશ નહીં.'' પ્રભુ આજે માંગણી કરું છું કે ધ્યાન રાખજો કે મારો પુરુષાર્થ ક્યાંય અટકે નહીં.

પ્રભુ મારી માંગણી છે કે મારો આત્મા તમને વિશેષ સંતોષ અને આનંદનું કારણ થાય. કોઈ દિવસ નિરાશાનું કારણ ન થાય. મરવું પડે તો તે મંજૂર થશે પણ તારી નારાજગી મંજૂર નહીં થાય. અરે! મારી ચામડી ઉતારી અને તારા પગનાં જોડા બનાવું તો પણ તારા ઉપકારનો બદલો નહીં વળાય.

પ્રભુ તમારી દીર્ઘ દ્રષ્ટિને નમન! તમારી સૂઝને નમન! તમારી શાંતિને નમન! તમારી પથ્થરમાંથી હીરો બનાવવાની કળાને નમન! તમારા આત્માના અનંત ગુણોને નમન! તમારા સ્વરૂપને નમન! તમને મારા સાષ્ટાંગ દંડવત નમન. ◆

मृत्यु का स्मरण

एक संत थे, जिनका जीवन निष्पाप एवं पवित्र था। उनके जीवन से प्रभावित होकर अनेक लोग उपदेश सुनने आते तथा आशीर्वाद प्राप्त करते थे। एक दिन एक युवक ने संत से कहा, ''महात्मन्! आपका जीवन देखकर मुझे बड़ा आश्चर्य होता है कि आप पाप रहित जीवन कैसे जी सकते है? मैं तो कितनी भी कोशिश कर लूं तब भी पाप तो हो ही जाते हैं? अतः मैं रोज सोचता हूँ कि आप पाप रहित जीवन कैसे जीते हैं? कृपा करके मुझे इसका रहस्य समझाइये।''

संत ने कहा, ''वत्स! बहुत अच्छा हुआ कि तू आ गया वर्ना मैं तो आज तुझे मिलने तेरे घर पर आ रहा था क्योंकि मुझे तेरे साथ एक विशेष बात करनी थी।'' युवक ने उत्सुक होकर पूछा, ''महात्मन्! कैसी बात?''

संत ने कहा, ''बेटे! बात तेरे जीवन से संबंधित है। आज ही सुबह मैंने एक सपना देखा कि आज से सात दिन के बाद तेरी मृत्यु होने वाली है। तेरे पारिवारिक जन बहुत विलाप कर रहे थे जिसे सुनकर मेरी नींद खुल गई।''

यह सुनकर युवक घबराया कि क्या मैं आज से सातवें दिन इस दुनिया में नहीं रहूंगा? क्या मैं मर जाऊँगा?

संत ने कहा, ''यह बात जब सपने में मैंने देखी है तो संकेत अवश्य ऐसा ही मिलता है। अतः तुम्हें संभल के रहना बहुत जरूरी है।''

मृत्यु की बात सुनते ही युवक के दिल की धड़कन बढ़ गई, आंखों के आगे अंधेरा छाने लगा, हाथ – पैर भय से कांपने लगे और सिर चकराने लगा। वह युवक वहां से सीधा भगवान के मंदिर में गया। भगवान के चरणों में झुककर प्रार्थना करने लगा, ''हे प्रभु! हे रक्षक! मैंने अपनी जिन्दगी में बहत पाप किये है।

पाप करके कभी मैंने पश्चाताप नहीं किया। मैं अपनी करनी को शब्दो द्वारा व्यक्त नहीं कर सकता। प्रभु! मुझे माफ कर दीजिए।'' जब युवक घर आया तो उसका खाने – पीने में, हंसने बोलने में मन नहीं लगा। संसार के वैभव अब उसे आकर्षित नहीं कर रहें थे। पाप करना तो दूर अब तो पाप करने की इच्छा भी नहीं रही थी। संसार की सारी वस्तुएँ उसे निःसार लगने लगी क्योंकि कोई ऐसी वस्तु नहीं थी जो उसे मृत्यु से बचा ले।

धन, दुकान, मकान, पुत्र, पत्नी, परिवार और मित्र कोई भी उसे मृत्यु से बचा नहीं सकता। वह सोचने लगा क्या कोई ऐसा डोक्टर नहीं जिसकी कैप्सुल से मौत रुक जाये, कोई ऐसा वकील नहीं जो मृत्यु को 'स्टे-आर्डर' दे सके, कोई ऐसा वैज्ञानिक संशोधन नहीं जो यमराज का आगमन रोक सके। उसे एहस-ास हुआ कि धर्म ही एकमत्र आधार है। उसने सभी जीवों से क्षमा -याचना की तथा मन को प्रभु भक्ति में एकाकार कर लिया। उसके हृदय में पवित्रता का संचार होने लगा।

इस प्रकार निष्पाप एवं पवित्र भावों से उसके छः दिन बित गये। सातवें दिन जब सूर्योदय हुआ तो उसके मन में अब मृत्यु का कोई भय नहीं रहा। वह बड़ी प्रसन्न मुद्रा से भगवद् – ध्यान में लीन था। इतने में संत उसके घर पहुंचे तो वह उनके चरणों में झुक गया।

संत ने पूछा, ''वत्स ! सात दिन में तुमने कितने पाप किये?'' उसने कहा, ''महात्मन्! पाप करना तो दूर पाप करने के विचार भी पैदा नहीं हुए। जब मौत सिर पर खड़ी हो तो मन पाप में कहाँ लगता हैं? गत छः दिनो में मेरा जीवन ही बदल गया।'' संत ने कहाँ पवित्र जीने का रहस्य भी यही है। मैं भी मौत का प्रतिपल स्मरण करता हूँ।'' ◆

साध्वी दुर्गंधारानी

साध्वी दुर्गंधारानी के चारित्र में क्षणभंगुरता और संयम जीवन की महत्ता प्रगटती हैं। चित्त में उत्पन्न एवं मलिन विचारों से बंधे कर्म विपाक की कथा का उचित उदाहरण अर्थात् साध्वी दुर्गंधा का जीवन।

एक बार राजा श्रेणिक और मंत्री अभयकुमार मेले में वेषभूषा बदल कर लोक समुदाय के विचार जानने के साथ-साथ मेले का आनंद ले रहे थे। इसी समय एक कन्याने मेला देखने की उत्कंठा में राजा श्रेणिक के हाथ पर हाथ रखा। सुंदर युवती पर राजा श्रेणिक मोहित हो गये और उसे रानी बनाने का वचनदान देकर अपनी अंगूठी भेट करी।

इस विलक्षण घटना को महामंत्री अभयकुमार ने अपनी कुशाग्र बुद्धि से जान लिया और राजा की इच्छा जान कर इस युवती के साथ विवाह उत्सव रचा। पूर्व में हीं तीर्थंकर महावीर स्वामीने राजा श्रेणिक के समक्ष जो भविष्य वाणी करीथी वो सत्य हुई। बात कुछ ऐसी थी कि एक बार राजा श्रेणिक भगवान महावीर के समवसरण में जा रहे थे तब सैनिको ने कहा कि समीप में ही एक वृक्ष के नीचे अत्यंत दुर्गंध आती हुई एक बालिका पड़ी हुई है। उसके शरीर में से निकलती दुर्गंध के कारण राह चलते सभी यात्री मुह मोड़ लेते हैं।

भगवान महावीर के समवसरण में राजा श्रेणिक ने दुर्गंध आती बालिका का भूतकाल व भविष्यकाल जाननेकी इच्छा व्यक्त करी। तब भगवान ने कहा कि पूर्व भव में यह बालिक शालीग्राम के धनमित्र की धनश्री नाम की पुत्री थी। धनश्री का विवाह महोत्सव बहुत ही उत्साह - उमंग से मनाया जा रहा था। इसी समय एक निर्ग्रंथ मुनि उनके यहां गोचरी के लिये पधारे थे। धनमित्र ने उनका आदर कर के अपनी पुत्री धनश्री को गोचरी देने को कहा। धनश्रीने गोचरी तो दी परंतु मन ही मन विचार आया कि जैन धर्म के सभी सिद्धांत उच्च कोटि के है। मुनि महाराज को केवल स्नान करने की अनुमति दी होती तो कितना अच्छा होता! मुनि के दुर्गंध युक्त वस्त्र के प्रति जुगुप्सा दिखाने के परिणाम स्वरुप जो कर्मबंध हुए तो इस भव में वेश्या की पुत्री बनी। उसके शरीर से निकलती दुर्गंध के कारण उसका नाम दुर्गंधा रखा गया। वेश्या ने उसे निर्जन वन में अकेली छोड़ दी थी।

भगवान महावीर ने बालिका का भविष्य राजा श्रेणिक को बताया कि, ''इस स्त्री के अशुभ कर्मों का क्षय होगा और आप पटरानी की तरह स्थान देंगे। यह पूर्व भव की दुर्गंधा ही है। इसकी पहचान उतनी ही है कि वह शतरंज में आपके सामने जीत जायेगी और आपकी पीठ पर सवार हो जायेगी। उस समय दुसरी सभी रानी बैठी रहेगी, तब यह दुर्गंधा ही है यह समझ लेना।''

भगवान महावीर की भविष्यवाणी के अनुसार ही हुआ। राजा श्रेणिक शतरंज खेलते हुए पराजित हुए। मेले में मिली रानी उनकी पीठ पर बैठ गयी। कुछ समय बाद दुर्गंधा को अपने पूर्व भव के कर्मबंध का ख्याल आया और उसमें से मुक्ति पाने के लिये राजा श्रेणिक से दीक्षा के लिये अनुमति ली। रानी दुर्गंधा साध्वी बनकर आचार्य चंदना के साध्वी संघ में शामिल हुई।

साध्वी दुर्गंधा का जीवन यह बताता है कि मुनि विशे का एक मलिन विचार कैसे - कैसे कर्मबंध करता है। अपने पूर्व जीवन की परिस्थिति का रानी दुर्गंधा ने गहराई से विचार किया और सत् मार्ग पर चलने का दृढ़ निश्चय जागा। पूर्व जीवन में से पदार्थ बोध पाकर अपना वर्तमान जीवन विरल ऐसे आत्मकल्याण की ओर बढ़ाया। भूतकाल की महान भूल का प्रायश्चित वह एक बात है। प्रायश्चित में से पवित्रता की तरफ प्रयाण यह दूसरी बात है। दुर्गंधा रानी पूर्व जीवन की दुःखद स्थिति का विचार करके वर्तमान जीवन को उजमाल बनाने का साहस किया। रानी में से साध्वी बनी और साध्वी जीवन की सुगंध तो अनेरी होती है। फिर वहाँ मलिनता का कोई प्रश्न ही रहता नहीं।◆

સમાધિ મરણ

■ **પૂ. ભોગીલાલ ગિ. શેઠ** (પરમ પૂજ્ય બાપુજી)

મૃત્યુ પ્રસંગોઃ

આ લખનારના પૂજ્ય પિતાશ્રીના દેહાંતના પ્રસંગનું ચિત્ર અતિ વિનમ્રભાવે અને કેવળ અપક્ષપાત બુદ્ધિએ જેમ જોયું અને અનુભવ્યું તેમ આલેખિયે છીએ. રાગ કે સ્નેહના બંધનના કારણે અતિશયોક્તિ કરવાની મનોવૃત્તિ લેશ પણ નથી તે નમ્રભાવે જણાવવાનું ઉચિત સમજું છું. તેમનો દેહત્યાગ ૭૫ વર્ષની પાકટવયે સને ૧૯૪૨ના ફેબ્રુઆરી માસની ૨૨મી તારીખે સવારના ચાર વાગ્યે શાંતિપૂર્વક થયો હતો.

કુટુંબના ધર્મ સંસ્કારોનો વારસો તેમને સહજ પ્રાપ્ત થયો હતો. તેમના પિતા અને કાકા ખૂબ ધર્મિષ્ઠ અને સદાચારી હતા. સાધુ સાધ્વીજીઓની સેવા કરતા અને તેમના ધર્મ વ્યાખ્યાનો પ્રીતિપૂર્વક સાંભળતા; તેમની માતા સરળ, સહૃદયી અને પ્રેમાળ હતાં, કોઈને પણ દુઃખ ન આપવું એવી તેમની નિરંતર વૃત્તિ રહેતી; સરળતા આદિ ગુણોના પ્રભાવને લઈને તેઓ પોતાના દેહ વિસર્જનનો દિવસ બે દિન પહેલાં જાણી ચૂક્યાં હતાં અને તે દિવસ એક શુભ પ્રસંગનો અગાઉથી નક્કી કરેલ દિવસ હોવાથી શબને કાઢીને કેવી રીતે લઈ જવું તે માટેની યોગ્ય વ્યવહારિક સૂચનાઓ માતાને અતિ સ્વસ્થતાથી આપી હતી અને તે પ્રકારે જ બન્યું હતું.

ધર્મશ્રદ્ધા અને ધર્માનુરાગના ભાવો તેમનામાં (અમારા પિતાશ્રીમા) આ નિમિત્તોથી સુદ્રઢ થયા હતા. આચારમાં સચ્ચાઈ, પ્રમાણિકતા, નિર્લોભતા, સંતોષ અને કાર્ય કરવામાં એકનિષ્ઠપણું આદિ ઊતર્યા હતા. સંસાર સમુદ્રના વાવાઝોડાના આઘાતો અને પડી જવાના, મોટરના તથા ઘોડાગાડીના અકસ્માતોમાંથી ઘણીવાર તેઓ પસાર થયા હતા પરંતુ સાચું ધર્મનું શરણ હોવાથી સ્વસ્થતા અને સમતા જાળવી શક્યા હતા.

આ સ્થળે તેમના જીવનમાં બનવા પામેલ વર્ષ ઈ.સ. ૧૯૨૫ નો એક અગત્યનો પ્રસંગ અમને સ્મૃતિમાં આવે છે. ત્યારે આ લખનારની ઉંમર હતી સોળ વર્ષની. તે સમયે અમારા પિતાશ્રી મોરબી સ્ટેટમાં 'એકાઉન્ટ ઓફિસર'નો જવાબદારીવાળો હોદ્દો સંભાળતા હતા. રજાના એક દિવસે બપોર પછી મહારાજા શ્રી લખધીરસિંહ બાપુએ અગત્યના કામ માટે તેમને બોલાવ્યા.

મોરબીની મચ્છુ નદી ઉપર બાંધેલ પ્રખ્યાત ઝૂલતા પૂલ ઉપર થઈને તેઓશ્રીને સામે કાંઠે જવાનું હતું અને તે જ માર્ગે પાછા આવવાનું હતું.

મહારાજા સાહેબ સાથેનું કામ પુરું કરીને તેઓ લગભગ ચાર વાગ્યે પૂલ ઉપર થઈને પાછા આવતા હતા. અડધો રસ્તો કપાયો હશે ત્યાં ભયનું સામ્રાજ્ય વ્યાપી જાય એવું એક દ્રશ્ય ખડું થયું. સામેથી એક સાપ ધસમસતો દોડતો આવતો તેમણે જોયો. પિતાશ્રીએ ક્ષણમાં જ સ્વસ્થતાથી વિચારી લીધું કે બચવા માટે ભાગી છૂટાય તેવી સ્થિતિ નથી. તેથી જેમ થાય તેમ થવા દેવું એવી મનોવૃત્તિ રાખી પવિત્ર નવકારમંત્રનું સ્મરણ

ભાવપૂર્વક શરૂ કર્યું. તેમને મૂળથી જ આ મંત્રમાં અડગ શ્રદ્ધા હતી જ. સ્મરણ જોર પકડે છે ત્યાં સાપ પણ વેગ પકડી સાવ સમીપ આપી પહોંચ્યો અને જોતજોતામાં એકાએક તેમના જમણા પગે વીંટળાઈ ગયો. હિંમત તૂટી જાય અને હૃદય ભાંગી પડે એવી એ વિકટ પરિસ્થિતિ હતી, પરંતુ કરુણાવંત પ્રભુની કૃપાથી તેઓશ્રી પ્રમાણમાં ઘણા સ્વસ્થ રહી શક્યા હતા. સ્મરણ તો ચાલુ રહ્યું હતું; પછી તો જાણે કેમ પ્રભુએ જ પ્રેરણા આપી ન હોય તેમ તેમણે તેમના ભારે થયેલા પગને જોરથી એક ઝટકો માર્યો અને તત્કાળ સાપે પોતાની વીંટળાયેલી સ્થિતિ ઝડપથી છોડી દીધી ને પોતાને રસ્તે સીધો ગયો. પગે કોઈ ડંખ કે ઈજા થઈ નહોતી. અમારા પિતાશ્રીને આશ્ચર્યનો કોઈ પાર રહ્યો નહીં અને મનોમન પ્રભુનો પરમ ઉપકાર માન્યો. ઘેર આવી આ લખનારને તેમણે સ્વસ્થતાથી વીતક કથા કહી સંભળાવી ને નવકારમંત્રનું મહાત્મ્ય પ્રેમથી સમજાવ્યું.

હવે મૂળ વાત પર આવીએ. સચ્ચાઈ અને પ્રમાણિકતાના આગ્રહી હોઈ, સગા, સ્નેહી કે સંબંધીઓનાં વર્તનમાં તેઓ જ્યારે દંભ, કપટ કે લુચ્ચાઈના પ્રયોગો જોતા ત્યારે તેઓ ક્રોધાવેશમાં પણ ક્યારેક આવી જતાં. પરંતુ સને ૧૯૨૩ની લગભગ આખરમાં અમારા પૂ. માતુશ્રીનો દેહ છૂટી ગયો ત્યાર પછી તો તેઓ તે સ્વભાવને ઉત્તરોત્તર ઉપશમ કરતા ગયા હતા અને છેલ્લાં થોડા વર્ષોમાં તો શાંતિને અવગાહીને જ જીવનની સાર્થકતા કરતા જતાં હતા. એકાંત ધર્મ તરફ વળવાનું ને ધર્મારાધન કરવારૂપ ઉત્તમ પરિવર્તન તેઓ અમારા વડીલ બંધુને ત્યાં સને ૧૯૩૭માં દિલ્હી ગયા ત્યારે તેમના નિમિત્તથી થયું હતું; તેઓ સંસારના રાગ અને મોહનો ત્યાગ ક્રમથી આત્મજાગૃતિપૂર્વક કરતા જતાં હતા અને તેથી આત્માના કલ્યાણ અર્થનો પુરુષાર્થ વર્ધમાન થતો હતો. સને ૧૯૪૧માં તો નિયમિત ધર્મારાધન, પ્રભુનામસ્મરણ, ધર્મગ્રંથોનું વાંચન, એકાંતમાં ચિંતન આદિ ખૂબ વધી ગયાં હતા. તેઓ દરરોજ જૈન ઉપાશ્રયમાં મહારાજશ્રીની ધર્મવાણીનું અમૃતપાન કરવા જતાં. સ્વભાવમાં અતિ સરળતા, નમ્રતા, ભદ્રિકતા અને શાંતિએ પોતાના સ્થાન જમાવી લીધાં હતા. તેઓ મૌનને પરમ સાથી ગણતા હતા અને તે ઠેઠ સુધી ચાલુ રહ્યું હતું. તેઓ અમને ઘણીવાર કહેતા, 'આ દેહ એવી રીતે પડે કે કોઈની લેશ માત્ર ચાકરીની જરૂર ન રહે એવી પ્રભુજીને વારંવાર વિનંતી કરું છું; સમાધિમરણ થાય એ એક જ તીવ્ર ઈચ્છા છે.' અને ખરેખર બન્યું પણ એમ જ.

દેહની આરોગ્યાવસ્થા ઠેઠ સુધી તંદુરસ્ત રહી હતી; ધર્મ ધ્યાન નિયમિત થતું હતું; દરરોજ સવારના ઉપાશ્રયે લગભગ પોણો માઈલ દૂર ચાલીને જતાં તથા આવતા હતા. તારીખ ૨૦ ફેબ્રુઆરીના રોજ ઉપાશ્રયેથી પાછા ફરતાં માથું દુઃખે છે એમ સાધારણ કહ્યું હતું; દવા લેવા માટે પૂછતાં ના કહી. બપોરના જમ્યા હતા ને દિવસ દરમ્યાન નિયમ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરી હતી. સાંજના જમવાનું પુરું કર્યું ત્યાં એકાએક ચક્કર આવતાં હોય તેમ માથું અને શરીર ઢળવા માંડ્યા, તુરતજ તેમને પથારીમાં સુવડાવ્યા. દાક્તરે આવીને મગજની નસ તૂટી ગયાનું નિદાન કર્યું. બેશુદ્ધિ હતી તે ઠેઠ સુધી રહી હતી. દાક્તરે એક ઈંજેક્શન આપી કહ્યું હતું કે આનો ઈલાજ નથી. તેઓ શાંત નિદ્રામાં પોઢી રહ્યા હોય તેમ દેખાતું હતું; નિયમિત ગતિથી શ્વાસોશ્વાસની ક્રિયા થઈ રહી હતી. ઝાડો કે પેશાબ કે પ્રસ્વેદ કે અન્ય કોઈ ચિન્હ નહોતા. લગભગ ચોવીસ કલાક તે સ્થિતિ રહી.

અંતકાળે થોડીવાર તેમણે દીર્ઘશ્વાસ લીધા અને પછી આયુષ્ય શાંતભાવે પૂર્ણતાને પામ્યું. ચહેરા પર કોઈ વિકૃતિ નહોતી, આંખો ને મોઢું બંધ રહ્યા હતા. આ રીતે સને ૧૯૪૨, ફેબ્રુઆરી માસની

તારીખ ૨૨ ની વહેલી સવારે ચાર વાગ્યે, તેમના દેહપિંજરામાંથી હંસ ઊડી ગયો. મૃત્યુ વેળાએ આ લખનાર, તેના ધર્મપત્ની, તેના બનેવી, તેના મિત્ર, તેના સસરા અને તેના થોડા દૂરના ભાભી હાજર હતા.

મરણ પ્રસંગો પરથી મળતો બોધઃ

- જ્ઞાની કે અજ્ઞાની મૃત્યુને ટાળવા અસમર્થ છે.
- જ્ઞાનીને મૃત્યુ મહોત્સવરૂપ છે, અજ્ઞાનીને સંકટરૂપ છે.
- પૂર્વ તૈયારી વિના સમાધિમરણનો લાભ મળતો નથી.
- પૂર્વે જે ભાવની પ્રબળતા હોય, તે ભાવ અંતકાળે સહજ આવે છે.
- ધર્મરસનો ભાવ સમાધિમરણ કરાવે છે.
- જ્ઞાની કે અજ્ઞાની બન્નેને માંદગીની પીડા હોઈ શકે છે.
- વેદના હોવી ન હોવી તે પૂર્વકર્મ પર અવલંબે છે.
- જેટલી વેદના હોય તે જ્ઞાની સમતા ને ધૈર્યથી વેદે છે અને આત્મસ્થિરતા ને આત્મશાંતિ જાળવી રાખે છે.
- જેટલી આત્મજ્ઞાનની નિર્મળતા, તેટલી આત્મસમાધિ પ્રગટે.
- અંત સમયે શાતા વેદનીયના ઉદયે કે અતિશયોક્તિને લીધે શાંતિ દેખાય તો પણ સમાધિમૃત્યુ છે તે નિશ્ચયરૂપ નથી.
- જ્ઞાની પુરુષના દેહ વિસર્જન વખતે તેમની મુખમુદ્રા પર શાંતિ અને કાંતિની કિરણરેખાઓ પથરાય છે; તેમ છતાં તે પરખવાની શક્તિ સર્વમાં હોતી નથી; માત્ર યોગ્ય અને સત્પાત્ર મનુષ્યો તે સ્પષ્ટપણે જોઈ શકે છે.
- જેની ઊંચી શુભ ગતિ થવાની હોય તેમના દેહત્યાગ વખતે દેહથી થોડેક ઊંચે આછી પીળી અથવા આછી વાદળી અથવા બન્નેના મિશ્રરૂપ તેજરેખા પસાર થતી દેખાય છે ને પછી ઊર્ધ્વ જઈ વિલિન થાય છે.
- જેમને પરમ ઉચ્ચ ને ઉત્તમ ગતિની પ્રાપ્તિ થવાની હોય, તેમના દેહ છૂટવાના અવસરે આકાશમાં તેજનો તારો ખરતો અને ડૂબી જતો જોવામાં આવે છે.
- જ્ઞાનીને દેહ છૂટવાનો દિવસ અને સમયનું જ્ઞાનદશાનુસાર, મોડામાં મોડું ત્રણ દિવસ પહેલાં પ્રકાશે છે.
- જ્ઞાની આત્મા મૃત્યુના કસોટી પ્રસંગે અંતરમાં જાગૃત હોય છે, બેભાનાવસ્થા કદાપિ હોતી નથી; બહારથી તેમ દેખાય તો પણ તે આત્મા મુક્તિના પંથે આગળ વધતો હોય છે.
- જ્ઞાની દેવને જેમ પૂર્વભવોનું ઘણું જ્ઞાન હોય છે તેમ ભાવિભવનું, સ્થળાદિનું જ્ઞાન પ્રભુકૃપાએ હોય છે.
- દ્રઢ આત્મદશામાં સ્થિત જ્ઞાની ભગવંત પ્રયોગ દ્વારા મૃત્યુને ભેટતા જીવની લેશ્યા બદલાવી સમાધિમરણ કરાવી શકે છે. અહીં તેવા પ્રકારનો બન્ને વચ્ચે ઋણાનુબંધનો ઉદય છે એમ સમજવું તથા તે શુભ અને કલ્યાણકારી પ્રયોગ પ્રભુ આજ્ઞાએ જ થતો હોય છે. **(ક્રમશઃ)**

નોંધ : પ.પૂ. બાપુજી લિખિત આ નિબંધનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ અનન્ય પરિવર્તનના તંત્રી વિભાગ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.

પર્યુષણ મહાપર્વ

તા. ૫ સપ્ટેમ્બરની સલૂણી સંધ્યાએ, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આત્મ તત્વ રીસર્ચ સેન્ટર, રાજનગર પર્લીની ભૂમિ પર ચહલ-પહલ વર્તી રહી હતી. મુંબઈ તેમજ ભારતભરના અન્ય સેન્ટરો અને વિદેશમાંથી 'ઉત્સાહી' મુમુક્ષુઓ રાજનગર આવી રહ્યા હતા. બધાના મુખ ઉપર અનેરો ઉલ્લાસ છલકાતો હતો. આ બધાનું કારણ હતું, તા. ૬ સપ્ટેમ્બર થી તા. ૧૩ સપ્ટેમ્બર સુધી થનારી પર્યુષણ મહાપર્વની ઉજવણી, જે રાજનગર પર્લીની પાવન ભૂમિ પર પરમ પૂજ્ય પ્રેમાચાર્યજી અને પૂજ્ય નિલેશભાઈની દિવ્ય ઉપસ્થિતિમાં થવાની હતી.

પરમ પૂજ્યશ્રીની અતિ નાદુરસ્ત તબિયત હોવા છતાં તેઓ રાજનગર પધાર્યા હતાં અને ગુરુ ગૌતમ સ્વામિ વિશેનું વાંચન કર્યું હતું જે તેમની અમ મુમુક્ષુઓ પ્રત્યેની કૃપા અને કરૂણા જ છે. તેમના આ ઉપકારનું ઋણ ચૂકવી શકવા તો આપણે સમર્થ જ નથી.

પૂજ્યશ્રીએ પોતાના વાંચન દ્વારા જણાવ્યું કે જીવનમાં બે પ્રકારની આશા હોય છે. એક સંસાર અપેક્ષાએ અને બીજી પરમાર્થ અપેક્ષાએ. સંસાર અપેક્ષિત આશામાં લોભ-લાલચ જેવા ભાવ હોવાથી આવી આશાનું ફળ દુ:ખદાયક હોય છે જ્યારે પરમાર્થ અપેક્ષિત આશામાં ધીરજ - આત્મવિશ્વાસ હોવાથી જે પુરુષાર્થ થાય છે એનું ફળ પરમાર્થે ચોક્કસ મળે છે. સંસારમાં ગમે તેવા દુ:ખમાં પણ જીવતા રહેવાની જે ઈચ્છા થાય છે એની પાછળનું કારણ ફક્ત આશા છે. અનાદિકાળથી દેહને જ લક્ષમાં રાખીને જીવ્યા છીએ એટલે કર્મની સામે જો ફાઈટ આપવી હોય તો ભાવ એ જ રાખવા કે સંસાર સારો થાય કે ખરાબ, મારે શું ? આ પુરુષાર્થ અત્યંત ધીરજનો છે.

સમતા એ મોક્ષનું છેલ્લું પગથીયું છે. દુનિયામાં શત્રુ અને મિત્રનો ભાવ ભૂલીને બધા જીવો સાથે સમભાવ કેળવવો એ અહિંસા છે. પંચેન્દ્રિયના જીવને આઘાત લાગે એવું કોઈપણ વર્તન એ હિંસા છે. અહિંસાને સાક્ષાત કરવાના સાધનો સંયમ અને તપ છે. આત્માની સાચી સમજણ પડ્યા પછી લાગે કે રાગ કરવા જેવો નથી, અને એવો પુરુષાર્થ થાય એ સંયમ છે. આત્માને તપાવે એ સાચુ તપ છે. આવી સાચી સમજણ અનુભવમાં આવે ત્યારે બ્રહ્માંડના રહસ્યો અનુભવથી સમજાય અને અનાદિકાળના જન્મમરણનો અંત આવે છે.

મનુષ્યભવમાં પુરુષાર્થ કરવા માટેની આવી અદ્‌ભુત સમજણ આપ્યા બાદ પૂજ્યશ્રીએ ગુરુ ગૌતમસ્વામીનું વિવેચન શરૂ કરતાં કહ્યું હતું કે ભગવાન મહાવીરના સમયમાં વેદીક ધર્મ અગ્રતા ક્રમે હતો. ધર્મના નામે યજ્ઞમાં પશુઓનો હિંસક બલિ ચઢાવવામાં આવતો. ગુલામ પ્રથા અસ્તિત્વમાં હતી જેમાં સ્ત્રી અને પુરુષોની ગુલામ તરીકે લે-વેચ સામાન્ય હતી. તદ્‌ઉપરાંત સતીપ્રથા અને વર્ણાશ્રમ પણ અસ્તિત્વમાં હતાં. આખ ધર્મના નામે અનેક કુરિવાજોનું પાલન થતું હતું.

તે વખતે હિંદુસ્તાનના બિહાર રાજ્યમાં ઘણી જાહોજલાલી હતી. ત્યાંના વૈશાલી નગરમાં લિચ્છવી કુળના રાજાનું રાજ્ય હતું. તેની ઉત્તરે ક્ષત્રિયકુંડપુર નામે રાજ્ય હતું જ્યા મહારાજા સિદ્ધાર્થ અને મહારાણી ત્રિશલાદેવી રાજ્ય ચલાવતાં હતાં, જે જૈનોના ચોવીસમાં તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરના માતા-પિતા હતા. ભગવાન મહાવીરનો આત્મા જન્મ જન્માંતરનો યોગસાધક આત્મા હતો. જન્મથી જ તેમનું જીવન ભવ્ય, દિવ્ય, પ્રશાંત, નિર્ભય અને અપ્રમત્ત હતું. જન્મથી જ શ્રુત-મતિ - અવધિજ્ઞાનના તેઓ ધારક હતાં અને અખંડપણે આત્મભાવમાં રહેતાં હતા. તેમનામાં તપ-ત્યાગ-વૈરાગ્ય-સંયમ - તિતિક્ષાની ભાવના હતી. વિશ્વવાત્સલ્યતા, કરૂણા, સમતા જેવા ગુણો હતા. તેમને સંપત્તિ કે રાજ્ય સત્તાનો મોહ ન હતો. અંતર અત્યંત કોમળ હતું. માતાને દુ:ખ ન પહોંચે એટલે માતા-પિતાની હયાતિમાં તેમણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો ન હતો.

સૌજન્ય : ખુશી અને રેખા ગિરીષ ચૌહાણ, અંશી અને કલ્પના પ્રવિણ ચૌહાણ

માતા-પિતાના દેહવિલય બાદ ૩૦ મે વર્ષે દીક્ષા લીધી અને ૪૨ મેં વર્ષે સર્વજ્ઞ થયા. આ સાડા બાર વર્ષ દરમિયાન તેમના પર અસંખ્ય ઉપસર્ગો થયા. છતાં એકપણ વિભાવ તેમના મનમાં આવ્યો નહીં. સાડાબાર વર્ષ દરમિયાન માત્ર ૩૪૯ દિવસ તેમણે રસ વગરનો આહાર માત્ર શરીરને ટકાવવા માટે જ ગ્રહણ કર્યો હતો. ભગવાન મહાવીરે કરૂણા - સમતા વિગેરેનો જે પુરુષાર્થ કર્યો એવો જો આપણે કરીએ તો ચોક્કસ કલ્યાણનું કારણ થાય.

આવા અનંત ગુણોના ધારક ભગવાન મહાવીરના, શ્રી ગૌતમસ્વામી શિષ્ય હતાં. તેઓ ભગવાન મહાવીરથી વયમાં ૮ વર્ષ મોટા હતાં અને ચાર જ્ઞાનના ધણી હતા. તેમનું પોતાનું શિષ્યવૃંદ ઘણું બહોળું હતું છતાં જ્યારે ભગવાન મહાવીરને મળ્યા અને એમના પ્રશ્નોનો ખુલાસો ભગવાને કર્યો ત્યારે ભગવાન મહાવીરને પોતાના ગુરુપદે સ્થાપી ગુરુ પ્રત્યેના પોતાના વિનય ગુણ વડે, સાચા શિષ્યત્વનું તેમણે કિર્તીમાન સ્થાપિત કર્યું.

જૈન ધર્મમાં પર્યુષણ મહાપર્વનું આગવું મહાત્મ્ય છે. પર્યુષણ પર્વમાં તપ-ત્યાગ વિગેરે વિશેષ પ્રમાણમાં થાય છે, પણ ક્ષમાપના એ પર્યુષણ પર્વનું અણમોલ અંગ છે. આ વર્ષે પર્યુષણ દરમિયાન પૂજ્ય નિલેશભાઈએ, પૂજ્યશ્રી દ્વારા વિવેચીત ક્ષમાપના પુસ્તકમાંથી તેમની સરળ ભાષામાં ક્ષમાપના વિશે વિસ્તારથી સમજાવતાં કહ્યું કે સાચી ક્ષમાપના ન થવાનું કારણ છે કે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની ઐક્યતા હજુ સુધી સાચી રીતે સમજાઈ નથી. સાચી ક્ષમાપનામાં ધર્મનો સાર સમાઈ જાય છે. જેટલી બળવાનપણે ક્ષમાપના થશે એટલા ટકા કર્મો ઓછા થશે.

જ્યારે સાચી સમજણ આવે છે ત્યારે નિમિત્તને દોષ આપવાને બદલે આપણી પોતાની ભૂલો તરફ લક્ષ જાય છે. 'આ દેહ મારો છે' એવી ખોટી સમજણ ક્ષમાપનાથી ક્રમશઃ ઓછી થાય છે. આત્મા જ્યારે સર્વ કર્મથી રહિત થશે ત્યારે દુઃખની વણઝાર અટકશે. પણ જ્યાં સુધી જીવને પોતાને છૂટવાના ભાવ ન થાય ત્યાં સુધી કોઈ વસ્તુ કાર્યકારી થઈ ન શકે. પરિભ્રમણ જો હજી સુધી અટક્યું નથી તો એનું કારણ છે તીવ્ર કષાયોમાં પ્રવર્તન કરી વિષયોમાં એકરૂપ થઈ દેહને સુખ આપવા માટે ભોગ ભોગવ્યા છે.

સદ્‌ગુરુની આજ્ઞાથી જો ક્ષમાપના થાય તો આપણી ભૂલો તાદ્રશ્ય થાય છે, અંતરંથી ખેદ થઈ પશ્ચાતાપ વડે તીવ્ર કર્મોને વેદી લઈ ક્ષયમાં લઈ જઈ શકાય છે. આત્માથી, આત્મસ્વભાવે જો ક્ષમાપના થાય તો ભવિષ્યમાં ઉદયમાં આવવારું કર્મ શાંત થાય છે અને સાચી સમજણને કારણે સેકન્ડે સેકન્ડે અનંતા કર્મો કપાતા જાય છે.

જીવને સહુથી વધુ અગત્યતા મંત્રસ્મરણની લાગવી જોઈએ. મંત્રસ્મરણ કરતા આપમેળે જીવ ક્ષમાપનામાં ચાલ્યો જાય એ નિયમ છે. જ્યારે મંત્ર સ્મરણ ચાલે છે ત્યારે સંસારના વિભાવોથી હઠી, જીવ એ મંત્રના વચનમાં એકાગ્ર થાય છે જેનાથી એ મંત્રનો આશય ધીરે ધીરે સમજાતો જાય છે.

આત્મા જ્યારે જડની સાથે જોડાઈ, જડ ક્રિયા કરે છે ત્યારે તે પોતાના સ્વરૂપને ભૂલી ગયો છે. જ્ઞાનીના આશ્રયે એ ભૂલો સમજાય છે ત્યારે ભવિષ્યમાં આવી ભૂલો ફરીવાર ન થાય એવી વિનંતી, પ્રાર્થના કરવાની છે કે, હે પ્રભુ! જે ભૂલો મને સમજાઈ છે એ ફરી ક્યારેય ન ભુલાય એવું બળ આપજો. આ પ્રમાણે પ્રાર્થના - વિનંતી થતાં ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે. જો આવું થાય તો દોષો દૂર કરવા પડતાં નથી, થઈ જાય છે. આત્માની સમજણ આવતા જેમ જેમ પુરુષાર્થ થાય છે ત્યાં એક જ લક્ષ રહે છે કે બંધ દશામાં રહીને પણ અબંધ દશાની પ્રાપ્તિ થાય. આત્મા મુક્ત થઈ પોતાના મૂળ સ્વરૂપને અનુભવે.

આત્માનો વિકાસ કરવા મનુષ્યભવમાં, જ્ઞાનીના આશ્રયે પુરુષાર્થ કરી સમકિતની પ્રાપ્તિ કરી લેવાની છે. જ્ઞાની પ્રત્યે પ્રેમ-શ્રદ્ધા-અર્પણતાથી સમકિતની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેમ જેમ આત્માની દશા વધે છે તેમ તેમ ક્ષમાપના અને એનું ફળ જીવને પ્રાપ્ત થાય છે. 'હું આત્મા છું' એ સમજણ લઈને, આત્માથી જ્યારે ભૂલોનું વેદન થાય છે ત્યારે સાચી ક્ષમાપના થાય છે.

આમ પર્યુષણના આઠ દિવસો દરમિયાન પૂજ્યશ્રી અને પૂ. નિલેશભાઈના સત્સંગ વચનોનો સમાગમ કરી સર્વે અત્યંત ભાવુક થઈ ગયા. તદ્‌ઉપરાંત ગુરુ ગૌતમસ્વામી પૂજન, ભગવાન મહાવીર જન્મ કલ્યાણક, અઢાર પાપ સ્થાનકની આલોચના વિગેરે શ્રી રૂપેશભાઈ વોરાની પાર્ટી દ્વારા સુંદર રીતે કરાવવામાં આવ્યા હતા. એક દિવસ 'સ્પર્શ' ભક્તિ અને એક દિવસ કુમાર ચેટરજી દ્વારા અદ્‌ભુત ભક્તિમય કાર્યક્રમ પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો હતો. સર્વ સેન્ટરના મુમુક્ષુઓએ ભાગ લઈ એક ક્વિઝ નો જ્ઞાનવર્ધક ગમ્મતભર્યો કાર્યક્રમ પણ રજુ કરવામાં આવ્યો હતો. અંતિમ દિવસે સાંવત્સરીક પ્રતિક્રમણમાં ક્ષમાપનાથી આદ્ર થઈ સર્વે છૂટા પડયા. ◆

જીવન ઝરમર

પરમ કૃપાળુ દેવના અનન્ય ભક્ત પૂજ્ય કુંવર માનું જીવન અત્યંત સાદુ પણ પુરુષાર્થ વડે વિભુષિત હતું. જીવનની એકપણ ક્ષણ પ્રભુ સ્મરણ વિના તેમની જતી નહીં. દમની વ્યાધિ લાગુ પડ્યા હોવાથી શારીરિક અશાતાનો ઉદય રહેતો. પિયરમાં શ્રિમંતાઈ ભોગવી હોવા છતાં પતિના ઘરની નબળી આર્થિક પરિસ્થિતિને પણ તેઓએ સમતાભાવે વેદી હતી. પતિના ગુસ્સા સામે પણ શાંત રહી તેમની સેવા કરતાં હતા. આ જગતમાં કંઈ જ મારું નથી એ વાતને તેમણે હૃદયસ્થ કરી હતી. આવા પુરુષાર્થી કુંવર માનું જીવન આપણને બધાને પ્રેરણા સ્ત્રોત સમું છે.

(ગતાંકથી ચાલુ...)

૩૨ વર્ષની ઉંમરે મને પરમ કૃપાળુદેવના પુસ્તકોનો પરિચય થયો. ત્યાં સુધી મેં ઘણું વાંચ્યુ હતું, ઘણું સાંભળ્યું હતું, પણ સદ્‌ગુરુ અને સત્સંગનું મહાત્મ્ય ક્યાંય મળ્યું ન હતું. પરમ કૃપાળુદેવના પુસ્તકમાં એ મળ્યું અને તેમના પર અનન્ય શ્રદ્ધા થયા પછી બીજું કાંઈ ગમતું નહીં. પહેલી વખત આખું પુસ્તક વાંચી નાખ્યું. પણ ખાસ કાંઈ સમજી નહીં. ફરી ફરી એજ વાંચ્યા કર્યું. એક વખત પુરું થાય કે બીજી વખત શરૂ કરું. પછી ખૂબ ખૂબ આનંદ આવ્યો. આત્માની ઓળખાણ પરમ કૃપાળુદેવે કરાવી.

ઘણી વખત મારા પતિ રાતના હું વાંચુ અને પોતે સાંભળે, સાંભળતા સાંભળતા સુઈ જાય. પ્રતિક્રમણ પણ ઘણી વખત સાથે કરતાં. અમારું જીવન નિર્દોષ હતું. એમની પ્રકૃતિ ખૂબ જ શાંત થઈ ગઈ હતી. ધર્મ પર એમની પ્રીતિ વધતી જતી હતી. એ વખતે ગાંધીજીની ચળવળ ચાલુ હતી. ખાદીનું ખૂબજ મહત્વ હતું. મારા પતિને ગાંધીજી પર પ્રેમ હતો. ઘરમાં ૧૭-૧૮ રેંટિયા રાખ્યા હતા. આખો દિવસ સુતર કાંત્યા કરે. બધાં ભજનો ગાઈએ અને કાંતીએ.

મારું સુતર બધા કરતાં ઝીણું થતું અને ઘરમાં બધા ખાદી જ પહેરતાં હોવા છતાં સુતર વધતું. મારું કાંતેલું સુતર ઘણી વખત ગાંધીજીને પણ મોકલતા.

પછી મારા પતિની તબિયત સારી ન રહેતી હોવાથી દેશમાં આવ્યા. ધંધા પાણી બંધ કરી નિવૃત્ત જીવન ગાળવાની એમની ભાવના હતી. મુંબઈ હતા ત્યારે તેઓ હોમિયોપેથીક-ડોક્ટરની પરીક્ષા આપી પાસ થયા હતા અને ચાંદ પણ મળ્યો હતો.

કચ્છમાં આવી ભૂજપુર રહ્યા બાદ ઘરમાં જ દવાખાનું ખોલ્યું. દવાખાનાનો ટાઈમ સવારનાં બે કલાકનો રાખ્યો હતો. જેમ જેમ દર્દી સારા થતાં ગયા તેમ તેમ સંખ્યા વધતી ગઈ. પછી તો સવારના જેવું ઘરનું બારણું ખોલીએ ત્યાં આસપાસના ગામડાના દર્દીઓની લાઈન લાગી હોય. તેઓ દર્દીને તપાસે અને અમે તેમના કહેવા મુજબ દવાના પડીકા તૈયાર કરીએ. ઉપરાંત દર્દી હોય તેને ફુટ, દૂધ, અનાજ ઘરમાંથી આપતાં. લગભગ બાર વાગ્યા સુધી શુદ્ધ ભાવે લોકોની સેવા કરતા. રાત્રે કોઈ બોલાવે તો પણ જતા. ટી.બી. જેવા અસાધ્ય દર્દો પણ તેમની દવાથી ઘણા

સારા થતાં. હરિજનોમાં એક વખત કોઈ બિમાર થયેલ. રાત્રે બોલાવવા આવતાં જ ત્યાં દોડી જઈ તેની સારવાર કરી હતી. ગરીબ, શ્રીમંત, ઉચ્ચ, નીચનો ભેદ તેમના અંતરમાં જરાય ન હતો. આથી આખા ભુજપુરનાં લોકો અમને મા-બાપ જેવા ગણતા. મદદ લેવા આવનાર ખાલી હાથે ન જતો.

એ અરસામાં હું ખૂબ પ્રભુભક્તિ કરતી. તે વખતે ત્રણ વર્ષના બ્રહ્મચર્યના પચ્ચખાણ પૂરા થયા અને એક દિવસ એવો આવ્યો કે ભાવીમાં લખ્યા મુજબ જે થવાનું હતું તે થયું. બાદમાં અમને અરવિંદ ઘોષને મળવાની ઈચ્છા થઈ. અમે પૂછાવતાં તેમણે જવાબ વાળ્યો કે બાઈના પેટમાં બાળક છે માટે હમણા મળી શકાશે નહીં. હજી સવા માસ જ થયો હતો.

આ વાતની મારા પતિને જાણ થતાં તેમને ખૂબ ખેદ થયો. પોતે રડી પડ્યા. મેં ખૂબ સમજાવી શાંત પાડ્યા. છતાં દુ:ખ મનમાંથી ગયું નહીં. ''તું સુખે પ્રભુભક્તિ કરતી હતી ને હવે હીંચકા ક્યાં તાણીશ?'' એમ કહેતા.

પછી પાલીતાણા જઈ પ્રભુ સન્મુખ અખંડ જીવન પર્યંત વ્રત લીધું. પછી પાછા કચ્છ આવ્યા પણ થયેલી ભૂલ માટે એમને ખેદ થયા જ કરતો.

એ અરસામાં હું આખો દિવસ પ્રભુભક્તિ કરતી બેસી જ રહેતી એથી બાળક પેટમાં ખૂંચી ગયું અને જન્મ વખતે ખૂબ બિમાર થઈ ગઈ. એ જોઈ એમને અત્યંત આઘાત લાગ્યો અને પોતે પણ ખૂબ બિમાર પડી ગયા.

૧૯ દિવસના બાળકને ધાવને સોંપી ઘેર બેન વિગેરેને બધાની સંભાળ રાખવાનું કહી એમને લઈ હું માંડવી દવા કરાવવા આવી. એમને સોળ માણસોએ ઉચક્યા હતા. અર્ધાંગ રહી ગયું હતું.

ચાર મહિના માંડવી રહ્યા. એ ચાર મહિનામાં હું નાહી ન હતી, બીછાના પર સૂતી ન હતી. આખા દિવસમાં એક વખત બાજરાનો લોટ પાણીમાં નાંખી પી જતી. ખાટલા પાસે અખંડ બેસી રહેતી. જે ઈચ્છા થાય તે પૂરી કરતી. એમની આજ્ઞા જરાપણ ઉત્થાપી ન હતી.

તેઓ સમજી ગયા કે હવે બચીશ નહીં. તેથી પાછળ કેમ રહેવું વગેરે ખૂબ ભલામણ આપતાં. વારંવાર કહેતા મારી પાછળ રડશો નહીં. ધર્મ પ્રત્યે ખૂબ ભાવ હતો. આખો દિવસ માથું ખોળામાં લઈ હું પ્રભુ ભજન સંભળાવતી. છેલ્લા કેટલાક વખતથી પૈસાની લેવડ-દેવડ, સહી, નામું મારી પાસે જ કરાવતા કે પાછળ તારે કોઈની ખુશામત કરી ગરજ રાખવી ન પડે. બધું મને શીખડાવી દીધું હતું. ઘણી વખત માથે હાથ રાખી આશિર્વાદ આપી કહેતા કે તું મીરાબાઈ છે. તે મારી ખૂબ સેવા કરી છે.

એમને પાંચ મિનિટે પડખું ફેરવવું પડતું. ઈજા ન થાય માટે મેં રાત દિવસ માટે સોળ માણસો રાખ્યા હતા. તેથી ખર્ચ ખૂબ થતો. બાપા ખૂબ નારાજ થતા અને ખીજાતા, ''બાઈ તને કોઈ જાતની ખબર નથી. બધો પૈસો ખલાશ કરી નાખીશ પછી છોકરાઓને શું ખવડાવીશ?'' પણ હું દાદ ન દેતી. ચોખ્ખું કહી દેતી, ''કોઈ વચ્ચે ન પડશો, પૈસો જેનો છે, તેને જ માટે ન વપરાય તો શું કામનો? હું નોકરી કરી છોકરાઓને ખવડાવીશ. અત્યારે એવો વિચાર તમને કેમ આવે છે?'' પછી કોઈ કાંઈ કહેતું નહીં. આપસમાં કહેતાં કે સાવ ગાંડી થઈ ગઈ છે, કોઈનું માનતી નથી. છોકરાઓ બધા મળવા આવેલ તેને પાછા ભૂજપૂર મોકલી દીધાં. અત્યારે કોઈપણ પાસે હોય તો મોહ થાય એમ જાણી હું કોઈને પાસે રહેવા દેતી નહીં.

આખો દિવસ માથે હાથ રાખી મહાવીરનું શરણું આપતી. અંતરમાં ખૂબ દુ:ખ થતું છતાં બહારથી

મક્કમ રહી કહેતી કે ભગવાન પાસે જવાનું છે. એક તેમાં જ લક્ષ રાખો. એમ કરતાં કરતાં મારા ખોળામાં જ એમનો દેહત્યાગ થયો. મને અંતરમાં ખૂબ દુ:ખ થયું, પણ જે ફરજ આવી પડી હતી તે માટે હું એકદમ તૈયાર થઈ ગઈ.

પછી બધા ભેગા થઈ મારો ચુડો ભાંગવા તૈયાર થયા. મેં કહ્યું, મારા પતિ અમર થઈ ગયા છે. 'મહાવીર', 'મહાવીર' કહેતા પ્રભુ પાસે ગયા છે. હું ચુડો નહીં જ ભાંગુ. મેં ઉતારીને રાખી દીધો. પછી બાપા આવ્યા કહે કે બાઈ, રડવું તો પડશે જ. મેં ચોક્ખી ના કહી દીધી. હું રડીશ નહીં અને તમને રડવા નહીં દઉં. (જે દુ:ખ અંતરમાં થાય છે તે રડવાથી જાહેર નથી કરવું.) મને ના પાડી ગયા છે કે પાછળ રડશો નહીં.

મેં આખા જીવન દરમ્યાન તેમની એકે આજ્ઞા ઉથાપી નથી, તો હવે છેલ્લી આજ્ઞા કેમ ઉથાપું ? બાપા નારાજ થઈ ગયા. બધાને કહેતા, 'બાઈ, સાવ ગાંડી થઈ ગઈ છે, કોઈનું માનતી નથી.'

પછી હું ભૂજપુર ચાલી આવી. ઘણા વખત સુધી બાપા, ભાઈ કોઈએ પૂછા ન કરી. આવા દુ:ખમાં છોકરી આવી પડી છે તો ખબર લઈએ એમ પણ કોઈને ન થયું. મેં સંતોષ માન્યો. મને કોઈની જરૂર ન હતી. ઘણા જણ મળવા આવતા પણ હું ખાસ કોઈને મળતી નહીં. અંતરમાં દુ:ખ તો થતું જ હોય તેને આ ખોટું આશ્વાસન આપનાર વધારી દે.

એક વખત એક બાઈ આવી. તે પોતે વિધવા હતી. મને ખૂબ આશ્વાસન આપવા લાગી. બાળકો નાના છે હજી તો તમે પણ નાના છો. હવે કેમ થશે ? વગેરે ખૂબ કહ્યું, મેં કહ્યું કે તમારૂં જેમ થયું હતું તેમ જ મારું પણ થશે. બધાની ચિંતા પ્રભુને છે. ગઈ વાત યાદ કરાવી શા માટે હેરાન કરો છો ? તેથી તે ચાલી ગઈ. પછી કોઈ આવતું નહી.

હું ખૂબ રાજી થઈ. મેં પતિની બરાબર સેવા કરી તે સંબંધી ફરજ બજાવી હતી. હવે મારે પ્રભુ પતિની સાચી સેવા કરી તેના સ્વરૂપમાં મળવાનું હતું. હવે એ જ મુખ્ય લક્ષ હતું. મેં બેનને ઘેર રાખી. મા'રાજ, કામવાળા હતા. બધાને બાળકોની બરાબર સંભાળ કરવાનું સોંપ્યુ. પછી હું મૌન લઈ લેતી. રૂમ બંધ કરી અંદર આખો દિવસ ભક્તિ કરતી. બપોરે એક વખત બારણું ખોલી મા'રાજ થાળી આપે તે લઈ એક જ વખત ખાઈ ચોવિહાર તે જ વખતે કરતી. સાંજે બે કલાક ઘરના બધા સાથે બેસતી. બાળકોની સંભાળ લેતી અને એ ફરજ પૂરી કરતી. રાતના દસ થી ચાર, છ કલાક એક આસને સ્મરણ કરતી. ચાર થી છ સુધી પ્રતિક્રમણ, માળા કરતી પછી છથી આઠ બે કલાક નિદ્રા કરતી. સાદડી પર સુઈ જતી જેથી પ્રમાદ ઓછો રહે.

મારા પતિનો દા'ડો કરવાનું બાપાએ કહેલ. મેં ના પાડી બીજી રીત પસંદ કરી હતી. એક મોટો વાડો લીધો અને ચાર માણસ રાખ્યા. તેમાં આસપાસના ગામડાના ઢોર જે લુલા લંગડા હોય અથવા જેનો કોઈ ધણી ન હોય તેવા બધાને એ માણસો વાડામાં લાવે. તેની સારવાર કરે અને તેની ખાવાપીવાની માવજત કરે. ગરીબોને પણ સારી મદદ કરી. આવી રીતે ચાર માસ પછી વરસાદ થયો અને ઘાસ ઉગ્યું પછી બધા ઢોરોને છોડી મૂક્યા. આ મુજબ ખૂબ શાંતિથી બાર માસ પસાર કર્યા.

પછી બાપાનું મન પણ બદલાયું. બધાં મળવા આવ્યા અને માફી માંગી કહેવા લાગ્યા, 'તારા દુ:ખના વખતમાં અમે તને એકલી મૂકી દીધી'. મેં કહ્યું, 'મને જરાય દુ:ખ થયું નથી. હું તો પરમ શાંતિમાં હતી.' પછી બાપાના આગ્રહથી માંડવીમાં મકાન કરાવી ત્યાં રહેવા આવ્યા. **(ક્રમશ:)**

Dosh Dahan Shibir

■ **Reena Shah**

Paryushan is a parv (festival) of performing penance, undertaking swadhyay and other activities with the ultimate objective of self-realization. During Paryushan aspirants seek forgiveness for any kind of sins committed during the year and in past lives. Therefore, the real purpose of Paryushan is to purify our soul and to this end, to look at our own faults, to ask for forgiveness for the mistakes that we have committed and take vows to minimize our faults.

We ignore the needs of our body (like food) and our business, profession etc. so that we can concentrate on our-self. The word "*Paryushan*" has several different meanings but one of the meanings that stands out is *Pari* + *ushan* = all kinds + to burn = to burn (shed) our all types of *karmäs*. To shed our *karmäs*, we do twelve different types of austerities including fasting.

Ms. Darshi Doshi conducted a "Dosh Dahan" Shibir at the Jain Centre of Southern California in Los Angeles where 50 participants symbolically offered their faults and misgivings to a symbolic pyre made out of yellow and orange tissue papers to purify their souls. The focus was on "*Hey Prabhu Hey Prabhu*"– one of the most effective spiritual poems of Shrimad Rajchandra. Participants experienced catharsis, *Aho Bhaav*, and eventually elation after offering their faults (dosh) to the symbolic *havan* (fire). Their curiosity to practice dosh dahan on a daily basis and not just in Paryushan was one of the highlights of the Shibir. None of them had previously engaged in such an exercise of admitting their faults and finally offering them to get rid of it.

Darshi pointed out a total of 42 faults including our impure thoughts (અશુદ્ધભાવ), ego (માનભાવ), lack of humility (અવિનાય), self biasness (સ્વચ્છંદ), lack of faith (અશ્રદ્ધા), disrespect, (અનાદર), no value for satsang (સત્સંગ મહાત્મ્ય નથી), etc. She read out each dosh and made a plea to Bhagwan to help get rid of it by offering it to the fire (swaha). Thereby, the Participants too offered it as she spoke about each dosh and how it hinders our progress on this path of finding ourselves. It was a moment of repentence but also of exhilaration as Participants realized the significance of Dosh Dahan. ◆

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ મહાપર્વની આરાધના

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વના ઉપલક્ષે સંસ્થાના કોલકાત્તા સેન્ટર, ભવાનીપુર મધ્યે આવેલા પરમ કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના ભવ્ય મંદિર મધ્યે તા. ૬-૯-૨૦૧૮ થી તા. ૧૩-૯-૨૦૧૮ સુધી સતધર્મની આરાધનાનું સફળ આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. મોટી સ્ક્રીન ઉપર મુંબઈથી પ્રસારીત થઈ રહેલી પૂજ્યશ્રી પ્રેમાચાર્યજી (પ.પૂ. પપ્પાજી) તથા મુમુક્ષુઓના પરમાર્થ સખા, પૂજ્ય નિલેશભાઈની પરમ જ્ઞાનસભા તથા અન્ય ધાર્મિક કાર્યક્રમોનું જીવંત પ્રસારણ દેખાડવામાં આવ્યું હતું. સંસ્થાના સર્વે મુમુક્ષુઓએ દરેક ધાર્મિક કાર્યક્રમોને અત્યંત ઉત્સાહપૂર્વક માણ્યા હતા. સવારના ભોજન અને સાંજે ચોવિહારની પણ વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી હતી જેમાં પ્રતિદિન આશરે ૧૦૦ મુમુક્ષુઓએ લાભ લીધો હતો.

પ્રતિ દિન જુદા જુદા પ્રકારના તપની પણ ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. તે સિવાય મૌન સાધના, હર હાલ મેં ખુશ રહેના, સકળ જગત તે એંઠવત્, ત્રણ કલાકનું વાંચન, ગુણ ચિંતવન, મહાવીર પ્રભુને પત્ર લખવો, સમકિતની પ્રાપ્તિ માટે સાત કર્મ પ્રકૃતિના ક્ષયનો આધાર વિગેરે પણ કરવામાં આપ્યા હતાં.

તા. ૧૩-૯-૨૦૧૮ના ગુરુવારે સાંજે ૫.૦૦ કલાકે રાજનગર, પરલીથી સંવત્સરી ભાવ પ્રતિક્રમણ તથા આલોચના પાઠનું જીવંત પ્રસારણ દેખાડવામાં આવ્યું જેમાં સંસ્થાના આશરે ૪૦૦ મુમુક્ષુઓએ લાભ લીધો હતો. તા. ૧૪-૯-૨૦૧૮ના શુક્રવારે સવારે જે જે મુમુક્ષુઓએ તપશ્ચર્યા કરી હતી તેમના પારણાની તથા અલ્પાહારની વ્યવસ્થા પણ સંસ્થા દ્વારા કરવામાં આવી હતી. પર્યુષણ પર્વ દરમિયાન પ્રત્યેક મુમુક્ષુઓને સવારે અને સાંજે પ્રભાવના પણ આપવામાં આવી હતી. ◆

''મહાવીર ધ લીજેન્ડ'' – એક દિવસીય શિબિર

સંસ્થાના કોલકાત્તા સેન્ટરના શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર મંદિર મધ્યે તા. ૧૯-૮-૨૦૧૮ના રવિવારે વર્તમાન ચોવીસીના અંતીમ તીર્થંકર ભગવાન, શ્રી મહાવીર સ્વામીના અંતરંગ જીવન ઉપર આધારીત એક શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં આશરે ૨૧૫ જેટલા મુમુક્ષુઓએ ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લીધો હતો અને જેના સ્વાધ્યાયકાર પારૂલબેન ગાંધી હતાં.

શિબિરના પ્રથમ ચરણમાં પારૂલબેને ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના આત્માની મોક્ષની યાત્રાના છેલ્લા ૨૭ પૂર્વભવોનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન કર્યું હતું. તેમણે મુખ્યત્વે મરિચી, નયસાર, ત્રિપુષ્ઠ વાસુદેવ, સિંહ, નંદન રાજકુમાર અને વર્ધમાન નામક ભવોને તે આત્માની મોક્ષની યાત્રામાં મહત્વના ગણીને તે આત્માની વિવિધ દશાઓનું વર્ણન કર્યું હતું. ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના આત્માને નયસારના ભવમાં સમકિતની પ્રાપ્તિ, મરિચીના ભવમાં સમકિતનું વમન, ત્રિપુષ્ઠ વાસુદેવના ભવમાં તીવ્ર કર્મ બંધન, સિંહના ભવમાં સમકિતનું ફરી પાછું પ્રગટીકરણ, નંદન રાજકુમારના ભવમાં અત્યંત શુભ તથા જગત કલ્યાણક એવા તીર્થંકર નામકર્મનું ઉપાર્જન અને વર્ધમાનના ભવમાં તીર્થંકર પદની પ્રાપ્તિ, કેવળજ્ઞાન તેમજ નિર્વાણના પ્રસંગોને તેમની આત્મદશાના વિવિધ ભાવો સાથે સાંકળી લઈને સર્વના હૃદયને સ્પર્શે તેવી ભાવવાહી શૈલીમાં રજુ કર્યા હતા. મહાવીર સ્વામીના ભવમાં તે પવિત્ર આત્માને પ્રાપ્ત થયેલ ૩૫ અતિશયો ઉપર પણ ઊંડાણપૂર્વક સમજાવીને સંસારી જીવોના આત્મકલ્યાણમાં ઉપયોગી એવા તીર્થંકર પદની બહુમૂલ્યતા પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશનના માધ્યમથી પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

શિબિરના દ્વિતિય ચરણમાં ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના જીવન પર આધારીત એક એનીમેટેડ મુવી દેખાડવામાં આવ્યું હતું જે સંસ્થાના મુમુક્ષુઓ દ્વારા બનાવવામાં આવ્યું હતું. તે મુવીમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામીના જીવનના મુખ્ય પ્રસંગો જેમ કે પંચ કલ્યાણક, તેમના આત્માએ સહન કરેલા પરિષહ તથા ઉપસર્ગ, તેમણે કરેલી અંતરંગ તેમજ બાહ્ય તપશ્ચર્યા, ચંદનબાળા વડે થયેલ પારણાનો પ્રસંગ વગેરેને અત્યંત સુંદર એનીમેશન વડે વણી લેવામાં આવ્યા હતા. ભગવાનના જીવનના પ્રસંગો તથા તે સમયે તેમનો મોક્ષની યાત્રાનો આત્મિક પુરુષાર્થ કેવો રહ્યો હતો તે ઉપર વિશેષ પ્રકાશ પાડવાના કારણે સર્વેને પ્રસંગે પ્રસંગે પુરુષાર્થની રીતની પ્રેરણા પણ મળી હતી.

શિબિરના તૃતિય ચરણમાં ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના અંતેવાસી શિષ્ય પરમ કૃપાળુ દેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીની દ્રષ્ટિએ ભગવાનના આત્માનો અંતરંગ પરિચય પરમ કૃપાળુ દેવ લિખિત વચનામૃતજી પત્રાંક ૫૧૬ના આધારે કરાવવામાં આવ્યો હતો.

ભગવાનના આત્માના પવિત્ર ગુણો જેમ કે વિનય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય, કરુણા, સમતા, ક્ષમા, આત્મસ્થિરતા, એકાગ્રતા, નિર્લેપપણું, વીતરાગતા વગેરેની પરમ કૃપાળુ દેવના જીવન પ્રસંગોના આધારે સરખામણી કરીને સંકલન કરવામાં આવ્યું હતું.

આ શિબિરનો સાર પારુલબેન ગાંધી દ્વારા ઉચ્ચારેલ જ્ઞાની પુરુષનું વચન, ''સ્વચ્છંદે ન વર્તવું પણ જ્ઞાની પુરુષના અભિપ્રાયે વર્તવું'' એમ આવી જાય છે, એમ શિબિરાર્થીઓનું મંતવ્ય રહ્યું હતું.◆

સૌજન્ય : નિમિષ રણધીર ઝવેરી, મુંબઈ

નવકાર મંત્ર

(ગતાંકથી આયુ...)

એસો પંચ નમોક્કારો, સવ્વ પાવપ્પણાસણો
એસોઃ એ
પંચ નમોક્કારોઃ પાંચને કરેલ નમસ્કાર
સવ્વ પાવઃ બધા પાપનો
પ્પણાસણોઃ નાશ કરનાર
આનો અર્થ એમકે આ પાંચ પરમેષ્ઠીને કરેલો નમસ્કાર બધા પાપોનો નાશ કરનાર છે.

મંગલાણં ચ સવ્વેસિં, પઢમં હવઈ મંગલં
મંગલાણઃ મંગળોમાં
ચઃ અને
સવ્વેસિંઃ સર્વને વિશે
પઢમંઃ પ્રથમ
હવઈઃછે
મંગલંઃ મંગળરૂપ
અને બધા જ મંગલોમાં પ્રથમ (સર્વ શ્રેષ્ઠ) મંગલ છે. આ રીતે (૫+૪=૯) નવ પદ થવાથી'નવકાર મંત્ર' કહેવાય છે. પંચ પરમેષ્ઠી પદના કુલ ગુણો ૧૦૮.

નવકાર મંત્ર કરવાની જરૂરત શું ?

- o નમો કહેતા નમસ્કાર, આ ઉત્તમ દેવ અને ગુરુઓને નમસ્કાર કરતા આપણામાં વિનય અને નમ્રતાના ગુણો ખીલે છે.
- o એમના ઉત્તમ સ્વરૂપ અને ગુણોનો વિચાર અને ચિંતન થાય છે અને ક્રમશઃ એમના જેવા થવાના ભાવ થાય છે.
- - એમનું સ્વરૂપ સમજતા આપણા ઉપર એમના ઉપકારો સમજાય છે. એમનું મહાત્મ્ય સમજાય છે અને એ જ સંસારમાં શરણરૂપ છે એ સમજાય છે. બાકી બધું જ અશરણરૂપ છે. આવો ભાવ સંસારમાં વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કરાવે છે અને પરમાર્થ પુરુષાર્થને વેગ આપે છે.
- o નવકાર મંત્રનો જાપ એકાગ્રતાથી કરવાથી તે મન અને ચિત્તને શાંત કરી એકાગ્રતા આપે છે.

સદ્‌ગુરુ ભક્તિ

■ **મીના શેઠ,** મુંબઈ

- કળિયુગને સત્‌યુગમાં ફેરવનારા પરાક્રમી, સત્યધર્મનો ઉદ્ધાર કરી, વિક્રમ માર્ગને પ્રગટાવનારા પરમ પૂજ્ય પપાજી, આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- પ.પૂ. બાપુજીને એક ક્ષણમાં અર્પણ થઈ, શિષ્યત્વને પ્રગટાવનારા પ્રભુજી, આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- ભક્તિ અને જ્ઞાનનો સંગમ કરી, પ્રેમ-શ્રદ્ધા-અર્પણતાની ત્રિપદીને પ્રગટાવી, સમ્યગજ્ઞાન - સમ્યકદર્શન - સમ્યક ચારિત્રની ઐક્યતા પ્રાપ્ત કરી, સહજ મોક્ષ સ્વરૂપ અનુભવ્યુ અને અમ સૌને અનુભવ કરાવી અમૂલ્ય મનુષ્યજીવન સાર્થક કરાવી રહ્યા છો એવા પ્રગટ પુરુષોત્તમ આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- 'ભક્તિ માર્ગનું રહસ્ય' પ્રગટાવી, 'નિર્વાણ માર્ગનું રહસ્ય' ખોલી, અમ જેવા હૂંડા અવસર્પિણિકાળના બાળજીવોને ઊગારી લીધા એવા રત્ન ચિંતામણિ પ્રભુ આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- 'સમકિતનું સરનામું' આત્માનાં છ પદને વૈજ્ઞાનિક રીતે સરળતાથી સમજાવી, 'આત્મસિદ્ધિ' ખોલી એક એક ગાથાનો વિસ્ફોટ કરી, હું આત્મા છું, નિત્ય છું, કર્તા-ભોક્તા છું, હું જ મોક્ષસ્વરૂપ છું નું ભાન કરાવી, મોક્ષનાં ઉપાય સમજાવ્યા એવા પ્રભુ આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- 'ક્ષમાપના'નાં ભેદો ખોલી, અંતરઆત્માને જાગૃત કરી સમયે સમયે પ્રતિક્રમણ કરાવી કર્મનાં ભુક્કા બોલાવનારા પ્રગટ પ્રભુ આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- પરમ કૃપાળુ દેવનાં વચનામૃતનાં પત્રોનું અમૃત સીધું હૃદયમાં વહેતું કરી, જ્ઞાનીનાં એક એક શબ્દોમાં અનંત આગમો છે તે આગમોને સહજતાથી ખોલી અમ જેવા પુણ્યશાળી આત્માઓને સહજસ્વરૂપનું ભાન કરાવનારા આપશ્રીનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- 'કર્મ રહસ્ય'નું રહસ્ય એટલું બધુ સરળ, સહજ કરી આપી, આત્મામાં વિશ્વાસ જગાડ્યો. કર્મરૂપી શત્રુને હણનારા અને આત્માની રક્ષા કરનારા રક્ષક આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- એવો અપૂર્વ અવસર લાવનારા પ્રભુએ બોધિબીજ રોપી, દર્શન મોહનીયની ઓળખાણ કરાવી, 'હું જડ શરીરથી ભિન્ન આત્મા છું'ની પ્રતીતિ, અનુભવ કરાવનારા પ્રભુ આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- વીતરાગ વિજ્ઞાનનાં રહસ્યો ખોલી, 'મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ?'માં મી. મહાવીરમાંથી ભગવાન મહાવીરનાં સ્વરૂપની ઓળખાણ કરાવી, નિજ સ્વરૂપમાં અભેદતા લાવી, સમજાવી, હું આત્મા તમે પરમાત્મા, હું પણ તમારા જેવો થઈશ એવા પ્રભુ આપ જિનેશ્વરનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- આપના શરણે રહેલા જીવોની તો ચોક્કસ 'પરિભ્રમણની સંપૂર્ણ આહૂતિ' થઈ ગઈ છે કેમકે 'અપૂર્વ વિચાર' તો ઉદ્‌ભવી જ ગયો છે અને આપની નિષ્કારણ કરૂણા અમને ખેંચીને સિદ્ધાલયમાં પહોંચાડશે એવા કરૂણાસાગર આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.
- 'સ્વચ્છંદ' નામના જટિલ દોષો, જે જીવ કદી પણ સ્વયં ઓળખી ન શકે, તેવા ગૂઢ ભેદો ખોલી સ્વચ્છંદની ઓળખાણ કરાવી. અમે સૌ 'ઉત્સાહી જીવો'ને આપની આજ્ઞા પ્રમાણે ઉત્સાહીનો કોર્સ આપી આગળ વધવાનો માર્ગ ચીંધાડનાર અમારા પ્રભુ આપનો જય થાઓ, જય થાઓ.

ધન્ય એ ઘડી, ધન્ય એ પળ; આપનો જન્મ આ પંચમકાળમાં અમારા માટે જ થયો છે. હર ધન્ય દિવસે પરમ કૃપાળુ દેવને અમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે આપ સમયનાં સ્વામી છો, આપ ચિરયૌવન છો. આપના સ્વરૂપની કાંતિ ચૌમેર ફેલાય છે અને ફેલાતી રહેશે. હર પળ, હર ક્ષણ આપનું સ્વરૂપ સૂર્યના પ્રકાશની જેમ સંપૂર્ણપણે પ્રકાશિત થાઓ અને ભવ્ય જીવો આપના શરણમાં રહી મુક્તિને અનુભવે. એવા અમ સૌના આત્માને કર્મોની બેડીમાંથી મુક્ત કરાવનારા આપનો જય થાઓ, જય થાઓ. ◆

Independence Day Celebration

The Independence Day celebration at the **Shree Raj Educational Centre** began with arrival of Chief Guest *Sau.* Paro Choudhary and the Guest of Honour, *Sau.* Surekha Kadam, the ***Sarpanch*** and the ***Upsarpanch*** respectively, of Ghotavade Cluster of Villages at 9:20 am to a superb *dhoom-dhoom dhol* presentation. They were warmly welcomed by the Trustees, the Principal Dr J K Joshi and the School Team amongst others.

The newly inducted and trained *dhol* playing team of School students were led by the School's Cambridge Counsellor, Prajakta Madam. The dignitaries were honoured with *tilak* and then led by Dr. Joshi to the flag pole for unfurling the Tricolour. Upon the Tricolor being unfurled, salami was offered by all present in tune with the National Anthem. Mr. Dharmendra Patel of Pune, who graciously donated over 600 bags for use by the students was felicitated by Dr. Bhilare by presenting him with introductory books of Shrimad Rajchandra and a book written by Pujya Shree Premacharyaji. Dr. Bhilare of the School Team then expressed gratitude to the ***Sarpanch*** and the ***Upsarpanch*** for their presence and for encouraging the students and the teachers. There was another enthusiastic display of dhol playing ending with triple resounding echoes of *vande mataram*.

The dignitaries, the Trustees, the guests and all students with their teachers then moved to the playground area, which now looked transformed with fresh installation of two shining football goal posts. The Red House boys' team led by Master Adinath Gaikwad and guided by Alex Sir and the Blue House boys' team led by Master Karan Salunkhe and guided by Sagar Sir having qualified for the Finals were already in the middle. Toss was held in presence of Dr Joshi, who wished the best to both teams before initiating the kick off. The match was very closely fought and could finally be decided, only with a solitary golden goal being scored by Master Raj Mogre of the Blue House beating the Red House by a 1-0 score.

The girls' finalist teams Yellow House led by Ms. Sanjana Shingade and guided by Yogini Madam and the Red House led by Ms. Arya Pore and guided by Ashwini Madam, on the sidelines till now, came on the field. Although very closely fought with 1-1 score, the Red House scored the winning goal during the penultimate minutes and beat the rival Yellow House with 2-1 score.

With just three 'formal' training sessions by the dashing coach Mr. Dhairya Shah from Borivali, both the boys' and the girls' games turned out to be superbly participative and were hugely enjoyed by the respective players, who were continuously cheered on, from the sidelines, by their House mates. The day ended thereafter with everyone appreciating the two never before initiatives of the School.◆

ઉત્તરા-પુત્ર પરીક્ષિતનો પુનર્જન્મ

સૌની જિજ્ઞાસા અને ઉત્કંઠા સંતોષવા અભિમન્યુ-જનેતા સુભદ્રાએ પેલી ઘટના કહેવાનો પ્રારંભ કર્યો:

''અત્યંત કરુણ છે આ આખીયે ઘટના, મા! ભૈયા શ્રીકૃષ્ણ સિવાય કોઈ સ્વજને, ભીષણ હત્યાકાંડ નજરે જોયો નથી એ એક રીતે સારું થયું છે. જોયો હોત તો એ વ્યક્તિનો જીવનરસ સાવ સુકાઈ ગયો હોત! ભૈયા તો ઝેરનાં પારખાં લઈ શકે છે એટલે જ તેઓ 'મહાભારત'ના યુદ્ધ પછી પણ આટલી સ્વસ્થતાથી અને સહજતાથી જીવી રહ્યા છે. અઢાર દિવસ સુધી ચાલેલા એ મહાયુદ્ધમાં અર્જુનના સારથિ તરીકે ભૈયા શ્રીકૃષ્ણે પાંડવપક્ષને કુરુક્ષેત્રની રણભૂમિ પર વિજય અપાવ્યો એ બધી હકીકતો અંગે મારે કંઈ કહેવાનું નથી.

એ ગોઝારી યુદ્ધભૂમિ પર મારો એકનો એક સુપુત્ર અભિમન્યુ કેવી કરુણ વીરગતિ પામ્યો એ અંગે પણ મારે કંઈ કહેવું નથી.

પરંતુ, અઢારમાં દિવસનો સૂર્યાસ્ત થાય એ પહેલાં જ્યારે આ મહાભારત યુદ્ધ સમાપ્ત થઈ ગયું; કૌરવોનો ઘોર પરાજય થયો, એ રાત્રે એક અણધારી, અકલ્પ્ય અને ગોઝારી આપત્તિ પાંડવકુળ

સૌજન્ય : હેમાલી દિલીપ કોઠારી, મુંબઈ

પર ઊતરી આવી; ત્યારે, વાસુદેવનાં ધર્મભગિની દ્રૌપદીજીની ભક્તિભાવપૂર્ણ શરણાગતિથી ભૈયા શ્રીકૃષ્ણે જીવનમાં બીજી વાર દ્રૌપદીજીની વહારે ધાઈને જે એક અલૌકિક 'ચમત્કાર' સર્જ્યો તે મારે તમને કહેવો છે; કેમકે એ 'ચમત્કાર'ની ભીતરમાં, 'શ્રીકૃષ્ણ આજીવન બ્રહ્મચારી છે એ હકીકતનું પ્રમાણ રહેલું છે.'

આટલી પૂર્વ ભૂમિકા બાંધી લીધા બાદ સુભદ્રાજીએ એ હૃદયભેદક ઘટનાનું રહસ્ય સ્ફૂટ કર્યું.

''અઢારમાં દિવસનો સૂર્ય અસ્ત પામ્યો ત્યારે કુરુક્ષેત્રની એ રણભૂમિમાં, દુર્યોધનનો મૃતદેહ શોધવા, એના જીવતા રહી ગયેલા બે જિગરજાન મિત્રો અશ્વત્થામા અને કૃતવર્મા તથા કુલગુરુ કૃપાચાર્ય એ ત્રણ જણા, મૃત સૈનિકો અને યોદ્ધાઓનાં મડદાંને ફંફોળવાનો મરણિયો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા.

એકાએક એમના કર્ણપટલ પર કોઈ વ્યક્તિના કણસવાનો દુઃખદ અવાજ અથડાયો અને ત્રણેય જણા એ અવાજની દિશામાં દોડ્યા. જઈને જુએ છે તો ખુદ દુર્યોધન જ!... લોહીના ખાબોચિયામાં તરફડતા દુર્યોધનનો હજી જીવ જતો ન હતો; કેમકે અંતકાળે પણ એના દ્વેષી મનમાં ભભૂકી રહેલો પેલો વેરનો અગ્નિ શાંત થયો ન હતો.

પોતાના દિલોજાન દોસ્તની આવી બહાલ અવદશા જોઈને, પોતાના પિતા સમક્ષ જુઠ્ઠુ બોલનાર કે 'અશ્વત્થામા મરાયો' અને પછી એમની હત્યા કરનાર પાંડવો પરનો અશ્વત્થામાનો ક્રોધાગ્નિ સાતમાં આસમાને પહોંચી ગયો! ભાન ભૂલેલા એ નરાધમે દુર્યોધનની જખમી જંઘામાંથી વહી રહેલા રુધિરમાં હાથ બોળીને કાળપ્રતિજ્ઞા લીધી કે એ પાંચેય પાંડવોના શિર વાઢીને તમારા રક્તભીના ચરણોમાં જો ન ઝબોળી દઉ તો મારું નામ અશ્વત્થામા નહીં!

અને હાથમાં ખુલ્લા ખડગ સાથે અશ્વત્થામા કાળરાત્રિના અંધકારને ચીરતો આઘળ વધ્યો. અઢાર અઢાર દિવસના સતત યુદ્ધના થાકથી શ્રમિત થયેલા સૈનિકો ઘોર નિદ્રામાં પોઢી ગયા હતા. એ સમયે દગાખોર દ્રોણપુત્ર પાંડવ-શિબિરમાં પ્રવેશ્યો અને ત્યાં ઘસઘસાટ પોઢી ગયેલા પાંચેયના શિર એણે અંધારામાં વાઢી નાખ્યાં.

પરંતુ ભલું થજો મારા ભૈયા શ્રીકૃષ્ણનું કે, આવતી કાલે સવારે હવે વિજયની જયોષણા સાથે હસ્તિનાપુરમાં કેવી રીતે પ્રવેશ મેળવવો એની ચર્ચાવિચારણા કરવાના બહાને પાંચેય પાંડવોને તેમણે પોતાની છાવણીમાં બોલાવી લીધા હતા અને તેથી અશ્વત્થામાના હાથે જે હણાયા તે પાંચ પાંડવો ન હતા; એ તો હતા પાંચાલીના પાંચેય પુત્રો- યુધિષ્ઠિર-પુત્ર પ્રતિવિંધ્ય, ભીમસેન-પુત્ર સુતસોમ, અર્જુન-પુત્ર શ્રુતકર્મા, નકુલ-પુત્ર શતાનીક અને સહદેવ પુત્ર શ્રુતસેન! આટલું બોલતાં બોલતાં તો લાગણીશીલ સુભદ્રાજીનું હૈયું એકદમ ભરાઈ આવ્યું.

વીરાંગના સુભદ્રાએ થોડી જ ક્ષણોમાં હૈયું કઠણ કરીને આળ કહેવા માંડ્યું:

''ઘાતકી અશ્વત્થામા તો હરખાતો એ પાંચેયનાં કાપેલાં ને રક્ત નીગળતાં શિર લઈને દુર્યોધનને વધાઈ આપવા દોડી ગયો. પરંતુ એ પાંચેયના ચહેરા ઓળખી ગયેલા દુર્યોધનનો વેરભૂખ્યો આત્મા કકળી ઊઠ્યો. મૃત્યુશય્યા પર પડ્યાં માથું પછાડીને અને ઘોર આક્રંદ કરીને અશ્વત્થામા પર ફિટકાર વરસાવતાં તેણે કહ્યું:

''દુષ્ટ! બ્રહ્મરાક્ષસ! તેં તો પાંડવોના બદલે પાંચેય પાંડપુત્રોને હણી નાખ્યા, નરાધમ! તને રૌ રૌ નરકમાં પણ સ્થાન નહીં મળે, તેં તો મહારાજ શાન્તનુના વંશનો એક પણ દીપક જલતો ન રહેવા દીધો! તને ધિક્કાર છે.'' અને જિંદગીમાં ક્યારેય પશ્ચાતાપનાં આંસુ ન સારનારો દુર્યોધન એ રાત્રે કુરુક્ષેત્રની યુદ્ધભૂમિ પર માથાં પછાડી પછાડીને રડ્યો અને પાંડવોની

ક્ષમા યાચતાં યાચતાં એણે પ્રાણ ત્યાગ્યા.

આ બાજુ સવાર પડતાં, અશ્વત્થામાના આ હત્યાકાંડથી સ્મશાનવત્ બની ગયેલી પાંડવ છાવણીમાં સતી દ્રૌપદીની હાલત તો કોઈથી જોઈ જતી ન હતી! પાંચ પાંચ પુત્રોની જનેતા એક રાતમાં પુત્રવિહોણી બની જતાં હૈયાફાટ રુદન કરતી હતી. એ જોઈને જયેષ્ઠ પાંડવપુત્ર યુધિષ્ઠિર અને શ્રેષ્ઠ ધનુર્ધર અર્જુન પાંચાલીની પાસે નતમસ્તકે બેસી ગયા હતા. આઘા ભીમસેનથી જીરવાયો નહીં અને પોતાની ગદા હવામાં વીંઝીને એમણે ચિત્કારસહ કહ્યું:

''હું એ બ્રહ્મરાક્ષસના ટુકડેટુકડા કરી નાખીશ. પાતાળમાંથી પણ શોધીને એના પ્રાણ લઈશ તો જ મારો આ વૈરાગ્નિ હવે તો બુઝાશે.'' અને એવી ગર્જનાઓ કરતા કરતા મારા જેઠશ્રી ભીમ, અશ્વત્થામાને ઢૂંઢવા છાવણીની બહાર દોડી ગયા.

આ દુઃખદ ઘટનાના સમાચાર મળતાં જ ભૈયા શ્રીકૃષ્ણ પાંડવ-છાવણીમાં દોડી આવ્યા. સતી દ્રૌપદી, વાસુદેવને જોતાં જ પોક મૂકીને બોલ્યા: ''હું લુંટાઈ ગઈ, ભૈયા શ્રીકૃષ્ણ! મારો તો સર્વનાશ થઈ ગયો.''

સમગ્ર પરિસ્થિતિ પામી ગયેલા ભૈયાએ એકદમ કહ્યું: ''પાર્થ! ઝટ રથ પર આરૂઢ થા! ભીમ ગમે તેટલો બહાદુર હોય છતાં એ એને નહીં પહોંચી શકે. ચાલ જલદી! તારા ગાંડીવ-ધનુષ્યની કદાચ જરૂર પડી જશે.''

અને એક ક્ષણનો પણ વિલંબ કર્યા વિના સાળા બનેવીની એ કુરુક્ષેત્ર જોડી રથારૂઢ થઈને, ભીમ-અશ્વત્થામાની શોધમાં ઊપડી ગઈ.

પછી જે કંઈ બન્યું એની સાચી માહિતીથી અમે સૌ તો અજ્ઞાત જ રહી ગયાં, પરંતુ એ ઘટનાના ચાર પાંચ મહિના પશ્ચાત એક બીજી એવી ચમત્કારિક ઘટાનું ભૈયા શ્રીકૃષ્ણ દ્વારા નિર્માણ થયું કે જેમાં ભૈયા શ્રીકૃષ્ણ 'આજીવન બ્રહ્મચારી જ છે' એ હકીકતની સત્યતા પર પૂર્ણ પ્રકાશ પડ્યો. તેથી સર્વપ્રથમ હું તમને અશ્વત્થામાના અનર્થની વાત, તમારા જમાઈએ મને જે પાછળથી કહેલી તે, એમના જ શબ્દોમાં કહું છું.' આટલું કહીને સુભદ્રાએ માતેશ્વરી સામે જોઈને પૂછ્યું: ''મા! તમને કંટાળો તો નથી આવતો ને?

તરત જ રોહિણીમા બોલ્યાં: ''દીકરા! અને આજે તું જે કહી રહી છે એ તો ખુદ તારો એ મોટોભાઈ પણ અમને કદી ન કહે એવી ગુપ્ત અને રહસ્યમય ઘટના છે. પછી કંટાળો ક્યાંથી આવે? ઉપરથી જિંદગીમાં ક્યારેય નહોતો આવ્યો એવો આનંદ, તમને બધાને ભેગાં થઈને તારો ભાઈ જે કંઈ પરાક્રમ કરે યા ચમત્કાર સર્જે એમાં એ તો કેવળ સર્જનહાર છે; એની સર્જનશક્તિ ગણો કે આહલાદિની શક્તિ કહો એ બધું તો એનાં ગોલોકેશ્વરી શ્રીરાધિકાજી જ છે. તેથી તું શ્રીકૃષ્ણની વાત કરે કે શ્રીરાધાની એકની કથામાં બીજાની કથા, પુષ્પમાં સુગંધ ભળે એમ ભળી જ જાય છે.

માતેશ્વરીના સૂર એટલે સુભદ્રાએ, કૌંતેય શ્રીઅર્જુને એને કહેલી તે બીના, જાણે એમના જ શબ્દોમાં કહેતી હોય એ રીતે કહેવા માંડી:

''મોટાભાઈ ભીમ તથા નરાધમ અશ્વત્થામાને શોધતા શોધતા હું અને સખા શ્રીકૃષ્ણ આખરે શ્રીગંગાજીને કિનારે મહામુનિ કૃષ્ણ દ્વૈપાયન શ્રીવેદવ્યાસજીના આશ્રમમાં પ્રવેશ કરી કુટિરમાં દાખલ થયા.

મહામુનિએ યોગેશ્વર શ્રીકૃષ્ણનું અભિવાદન કર્યું અને મને પોતાના જ પૌત્રને-પ્રેમથી હૃદયાલિંગન આપી આસન ગ્રહણ કરવા જણાવ્યું.

જિજ્ઞાસુ શ્રીકૃષ્ણે મુનિવરને આદરસહિત પૂછ્યું: ''હે મહાનુભાવ! હવે આ બીજું કયું મહાકાવ્ય રચવાની પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી છે?''

મહામુનિ વિદ્યાઃ ''હે કૃષ્ણદેવ! 'મહાભારત'ના દુઃખદ અંતથી મારા મનને મહા અશાંતિ પ્રાપ્ત થઈ તેથી, હવે હું, મારા મનની શાંતિ કાજે, ભક્તિના અખંડ વહેતા ઝરણામાં ચિત્તને ઝબોળીને, આનંદથીયે પર એવા 'શ્રીમદ્ ભાગવત' આલેખવાનો પ્રારંભ કરી રહ્યા છું.''

ત્યાં તો એકાએક સખા શ્રીકૃષ્ણે દૂરથી આશ્રમના પ્રાંગણમાં પ્રવેશી રહેલા દ્રોણપુત્ર અશ્વત્થામાને જોઈને જોરથી હાકલ કરીઃ ''ઓ હત્યારા અશ્વત્થામા! માનવભક્ષી દાવને પણ શરમાવે એવો ઘોર હત્યાકાંડ કરનારા હે નરાધમ! હવે આટલેથી અટકી જા...''

મેં એ તરફ જોયું તો, એ બ્રહ્મરાક્ષસ પોતાના ધનુષ્ય પર બ્રહ્માસ્ત્ર ચડાવતાં ચડાવતાં બ્રહ્માસ્ત્ર છોડી દીધું! અને એક ક્ષણનો ય વિલંબ કર્યા વિના મેં પણ સામેથી મારા 'ગાંડીવ' દ્વારા બ્રહ્માસ્ત્ર છોડયું...

અમારાં બન્નેનાં બ્રહ્માસ્ત્રો ગગનમાં અથડાતાં, સામસામે ટકરાયાં અને એમના ભીષણ ઘર્ષણથી પ્રચંડ તણખા ખરવા લાગ્યા. ભીષણ સંહારલીલા નિહાળતો એ મિથ્યાભિમાની અશ્વત્થામા અટ્ટહાસ્ય કરવા લાગ્યો...

આ અસહ્ય પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આવી જતાં મહામુનિ વેદવ્યાસ પોતાની કુટિરમાંથી બહાર ધસી આવ્યા અને પોતાનો પુણ્યપ્રકોપ ઠાલવતાં પોકારી ઊઠ્યાંઃ બ્રહ્માસ્ત્ર જેવા અમોઘ અસ્ત્રનો આવો દુરુપયોગ કદાપિ ન થાય! હું શાપ આપી બેસું એ પહેલાં તમે બન્ને તમારા છોડેલાં બ્રહ્માસ્ત્ર ઝટ પાછાં ખેંચી લો અને અટકાવી દો આ મહાસંહાર!

મેં તત્ક્ષણ મંત્ર ભણીને મારું બ્રહ્માસ્ત્ર પરત ખેંચી લીધું, પરંતુ દ્રોણપુત્ર અશ્વત્થામાં તો હવે પાંદડાની જેમ થરથર કંપી રહ્યો હતો! અને એણે વહેતું મુકેલું બ્રહ્માસ્ત્ર હવે આકાશમાં તીવ્ર ગતિથી ઘુમરાઈ રહ્યું હતું.

ક્રોધે ભરાયેલા મુનિ વેદવ્યાસે આખરી ગર્જના કરીઃ ''નરાધમ! બ્રહ્માસ્ત્રને પાછું ખેંચે છે કે નહીં, બોલ?''

ફફડી ગયેલો અશ્વત્થામાં દોડીને મુનિ વેદવ્યાસના ચરણોમાં ઝૂકી પડ્યો અને કરગરવા લાગ્યોઃ ''મને માફ કરી દો, મુનિશ્રેષ્ઠ! અધૂરી આવડતના બળે હું ક્રોધાગ્નિને વશ થઈ આ બ્રહ્માસ્ત્ર, છોડતાં શું તો છોડી બેઠો છું, પણ એ પાછું વાળવાની વિદ્યા મને સાધ્ય ન હોવાથી હું લાચાર છું! અને એને જો બલિ નહીં મળે તો એ પાછું મારા પર જ તૂટી પડશે ને મારા પ્રાણ હણશે.''

આટલું માંડ માંડ બોલી શકેલો અને ભયથી થરથર ધ્રુજતો અશ્વત્થામા, ઝડપથી ત્યાંથી ભાગી છૂટતાં પહેલાં બોલી ઊઠ્યોઃ ''પાંડવો અને આ શ્રીકૃષ્ણ તો હવે ખર્યા પાન જેવા છે તેથી એમને કોઈને ન મારતાં હવે હું મારા બ્રહ્માસ્ત્રનું લક્ષ્ય બદલું છું. હું મારા મંત્રબળે આ છૂટી ગયેલા બ્રહ્માસ્ત્રને હવે અર્જુનની પુત્રવધૂ ઉત્તરાના ગર્ભમાં જે જીવાત્મા છે તેનો નાશ કરવા રવાના કરું છું.''

એક, બે નહીં ત્રણ ગઈ નિષ્ફળ પ્રતિજ્ઞા-આણ,
ગર્વહીન થઈ દ્રૌપદી લાધ્યું સત્ય પ્રમાણ!
કોઈ શ્રેષ્ઠ નથી કોઈથી, માયા જગ-રમમાણ;
સાક્ષીભાવે કર્મફળ, પલટે વિધિ-નિર્માણ!!

ક્રમશઃ

નોંધ : શ્રી ભોગીલાલ શાહ લિખીત પુસ્તક ''શ્રી રાધાવતાર'' માંથી આ પ્રકરણ અનન્ય પરિવર્તનના તંત્રી વિભાગ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.

સ્માર્ટ ફોનઃ સગવડ સાથે આ રિસ્ક પણ છે

સ્માર્ટ ફોન, પીસી, લેપટોપ આ બધાની વાત આવે એટલે એક રૂપાળી દલીલ કરવામાં આવે છે કે તે તો પર્યાવરણને બચાવે છે કારણકે કાગળનો બચાવ થાય છે અને તેથી ઝાડ બચે છે. પરંતુ આ વાત સત્ય નથી. શું તમને ખબર છે કે સ્માર્ટ ફોન, લેપટોપ અને પીસી પણ પર્યાવરણને નુકસાનકારક છે? સ્માર્ટ ફોનથી ઊર્જાનો કેટલો વપરાશ થાય છે? એક અભ્યાસ

ઈ.સ.૨૦૨૦ સુધીમાં સ્માર્ટફોન દ્વારા થતો ઊર્જાનો વપરાશ પર્સનલ કમ્પ્યૂટર અને લેપટોપ કરતાં વધી જશે. 'એસેસિંગ આઈસીટી ગ્લોબલ એમિશન્સ ફૂટપ્રિન્ટઃ ટ્રેન્ડ્સ ટૂ ૨૦૪૦ એન્ડ રિકમેન્ડેશન્સ' નામના અભ્યાસમાં આ ચોંકાવનારી માહિતી બહાર આવી છે. આ અભ્યાસ કેનેડાની મેકમાસ્ટર યુનિવર્સિટીની એન્જીનિયરિંગ સ્કૂલના સંલગ્ન પ્રાધ્યાપક લોટ્ફી બેલ્ખીર અને અહેમદ એલ્મેલ્ગી દ્વારા આ અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે સ્માર્ટફોન, લેપટોપ, ડેસ્કટોપ અને ડેટા સેન્ટર તથા કમ્યૂનિકેશન નેટવર્ક જેવાં ઉપભોક્તા યંત્રોની કાર્બન ફૂટપ્રિન્ટ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું હતું.

તેમને જે જાણવા મળ્યું તે તેમની અપેક્ષા કરતાં વધુ હતું. તેમના સંશોધનનાં તારણોમાં જણાયું કે સોફ્ટવેર ઈન્ફોર્મેશન અને કમ્યૂનિકેશન ટેક્નોલોજી (આઈસીટી)ને આગળ વધારી રહ્યું છે પરંતુ આઈસીટીની ઉત્સર્જન પર સંશોધકોએ આશા રાખી હતી તેના કરતાં અનેક ગણી વધુ અસર છે. મોટા ભાગનું ઉત્સર્જન ઉત્પાદન અને કામગીરી દરમિયાન પેદા થાય છે. બેલ્ખીરે જણાવ્યું હતું, 'આજે તે ૧.૫ ટકા છે. પરંતુ જો આ ટ્રેન્ડ ચાલુ રહેશે તો વર્ષ ૨૦૪૦ સુધીમાં આઈસીટીનો ફાળો કુલ વૈશ્વિક ફૂટપ્રિન્ટના ૧૪ ટકા સુધી પહોંચી જશે. તમે જે દરેક એસએમએસ કરો છો, ફોન કોલ કરો છો, તમે કોઈ વિડિયો ડાઉનલોડ કે અપલોડ કરો છો, તે કરવા માટે ડેટા સેન્ટર હોય છે. દૂરસંચાર નેટવર્ક અને ડેટા સેન્ટર તમારી સેવા માટે ઘણી બધી ઊર્જા ખાઈ જાય છે. મોટા ભાગના ડેટા સેન્ટરને ઊર્જા જીવાવશેષના ઈંધણમાંથી પેદા થતી વીજળી દ્વારા મળે છે.

વર્ષ ૨૦૨૦ સુધીમાં સ્માર્ટ ફોન પર્યાવરણની દ્રષ્ટિએ સૌથી વધુ વિનાશક યંત્ર પુરવાર થશે, તેમ આ અભ્યાસમાં જાણવા મળ્યું હતું. આ અભ્યાસ ક્લીનર પ્રોડક્શનની જર્નલમાં તાજેતરમાં પ્રકાશિત થયો હતો. આ અભ્યાસમાં એમ પણ જાણવા મળ્યું હતું કે આ યંત્રોની કામગીરીમાં ઝાઝી ઊર્જાની જરૂર હોતી નથી, તેમના ઉત્સર્જનની અસરનો ૮૫ ટકા હિસ્સો ઉત્પાદનમાંથી આવે છે. આનું કારણ સ્માર્ટફોનના ચિપ અને મધરબોર્ડના ઉત્પાદનને વધુ ઊર્જાની જરૂર પડે તે છે કારણકે તે કિંમતી ધાતુમાંથી બને છે જેનું ખાણકામ મોંઘું છે. અને સ્માર્ટફોનને બહુ ટૂંકું આયુષ્ય હોય છે તેથી તેઓનું ઉત્પાદન વધુ થાય છે અને તે મોટી સંખ્યામાં કચરાનો સ્રોત છે.

બેલ્ખીરે જણાવ્યું, 'અમને જાણવા મળ્યું કે વર્ષ ૨૦૨૦ સુધીમાં સ્માર્ટફોનનો ઊર્જા વપરાશ પીસી અને લેપટોપ કરતાં વધી જશે.'

સંશોધકોએ માત્ર આ સમસ્યા વર્ણવીને બેસી રહેવાનું યોગ્ય નથી માન્યું. તેમણે તેના ઉકેલની પણ ભલામણ કરી છે. તેમના મુજબ, કમ્યૂનિકેશન અને ડેટા સેન્ટરોએ પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા તરફ વળવું જોઈએ. સારા સમાચાર એ છે કે ગૂગલ અને ફેસબુક ડેટા સેન્ટરો પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા પર ભવિષ્યમાં ચલાવવાનો નિર્ણય કરાયો છે. પરંતુ આ માટે એક નીતિ બનાવવી જોઈએ જેથી તમામ ડેટા સેન્ટરો તેને અનુસરે. સ્માર્ટ ફોન માટે બે વર્ષની સબસિડીવાળી યોજના ટકાઉ નથી. ◆

(ચિત્રલેખા – ૨૮ માર્ચ, ૨૦૧૮)

સૌજન્ય : નેહા વિશાલ વોરા, જમશેદપુર

આરોગ્ય ભંડાર

જીવનભર નિરોગી રહેવું હોય તો આ નિયમોનું અચુક પાલન કરો.

- ખાંડને સદંતર બંધ કરો.
- ખાંડની બદલે કેમીકલ વગરનું પ્રાકૃતિક નેચરલ બુરુ વાપરો.
- ખાંડની બદલે કેમિકલ વગરનો દેશી ગોળ વાપરો.
- ખાંડને બદલે ગળગણ વાળા ફળો વાપરો.
- રિફાઈન્ડ તેલને તિલાંજલિ આપો.
- રિફાઈન્ડ તેલને બદલે ઘાણીનું તેલ વાપરો.
- આયોડીન વાળું મીઠું કાયમી બંધ કરો.
- તેની જગ્યાએ સિંધવ મીઠું વાપરો.
- મેંદો હંમેશ માટે બંધ કરો.
- મેંદાની જગ્યાએ લોટ વાપરો.
- કોઈપણ રેડીમેઈડ લોટ ના વાપરો.
- ખાવાના સોડાને વાપરવાનું બંધ કરો, આ સોડાથી પણ ઘણા બધા રોગ આવે છે.
- કોઈપણ બ્રાન્ડનું દૂધ વાપરવાનું એકદમ બંધ કરો; ગામડામાં જે ગાયો જાખે છે તે દૂધ જ લઈને તેનો ઉપયોગ કરો.
- ગૌશાળા અથવા શહેરમાં સારી જગ્યાએથી સીધુ દૂધ લઈને જ વાપરો.
- બહારની કાઈપણ રેડીમેઈડ વાનગી કે વસ્તુ વાપરવાનું સદંતર બંધ કરી નાખો, જેવીકે તળેલી વસ્તુ, તૈયાર મીઠાઈઓ, તૈયાર નાસ્તા, ફૂડ પેકેટ; દૂધની કે ખાંડની કોઈપણ વાનગી સંપૂર્ણ બંધ કરશો તો જ દવાની ગોળીઓ લગભગ નહીં ખાવી પડે કે કોઈપણ બીમારી તમારા ઘરની બારીમાંથી પણ ડોકિયું પણ કરવા નહીં આવે નક્કી જ છે.
- પાણી એ શરીરની મુખ્ય જરૂરિયાત છે છતાં મિનરલ વોટરના નામે વેચાતું પાણી એટલે કે બાટલાંનું પાણી કે પાઉંયનું પાણી સમ્પૂર્ણ બંધ કરીને જો માટલાનું નેચરલ પાણી વાપરશો તો પણ શરીરને જીવનભર નિરોગી રાખવામાં સફળતા જરૂર મળશે.
- ખાસનોંધ:લગ્ન કે અશુભ પ્રસંગે કે જન્મદિવસની ઉજવણી અથવા કોઈપણ ધાર્મિક ક્રિયામાં આપ ખાસ કરીને મીઠું, મેંદો, ખાંડ, મલાઈ, સોડા અને રિફાઈન્ડતેલને ખાવામાં બંધ કરી નાખવામાં આવે તો ૧૦૦ ટક્કા રોગ આવવાની શક્યતા ઘટી જશે અને કોઈપણ રોગ આપના ઘરની સામે નજર સુધ્ધાં નહીં કરે એ નક્કી છે.
- આપણી બધાની મોટાભાગની ભૂલો ખાવાપીવાની કુટેવોના કારણે જ શરીર રોગનુ ઘર બની જાય છે. તેમાં કોઈનો પણ વાંક કે ગુનો નથી, તેના જવાબદાર આપણે પોતે જ છીએ.
- તો ચાલો... જાગ્યા ત્યારથી સવાર સમજીને આપણી ખાવાપીવાની આધુનિક જીવનશૈલીમાં બદલાવ લાવીને આજથીજ આપણા બાપદાદા જે માટીની વસ્તુઓ પાટીયા, કડાય, દહી હાન્ડી, માટલુ ગલાસ, વાટકામા ખાતા હતા તેવુ ખાવાની ટેવ પાડીએ.
- સૌથી પહેલા પોતાના શરીરને જાણો પછી ખોરાકનો સ્વાદ માણો.
- આહાર એજ ઔષધ ને પોતે જ પોતાના ડોક્ટર બનો.

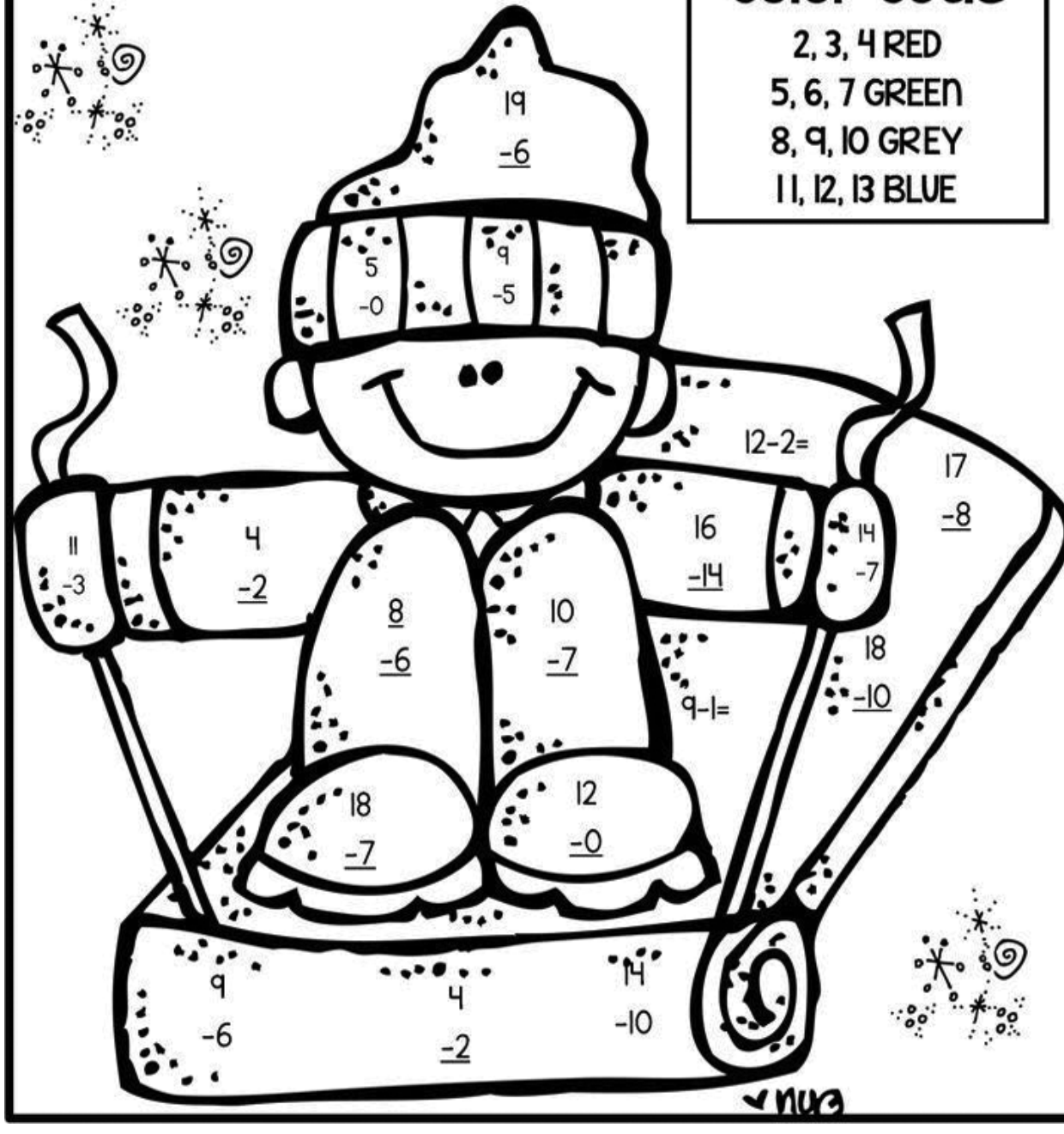
Name: _____

Sledging Subtraction

Solve the subtraction problems.
Color by the code with the differences you found.

Color Code

2, 3, 4 RED
5, 6, 7 GREEN
8, 9, 10 GREY
11, 12, 13 BLUE

NATIONAL

- Supreme Court removed the ban on women of age 10-50 years from entering the premises of Sabarimala Temple and worship God.
- Supreme Court removed the Govt. order linking Aadhar details with Sim card and other private services. Aadhar details are meant only for taking services of Govt. schemes. Linking Aadhar with PAN is compulsory.
- Supreme Court struck down section 497 of the Indian Penal Code and ruled that adultery was not a crime anymore.
- Under its policy of "right to know", the Supreme Court will live stream its hearings
- President appoints Justice RanjanGogoi as next Chief Justice of India
- Bengaluru Airport set to become first in Asia to use face recognition as boarding pass
- Krishna Kutir: Government inaugurates home for 1000 widows in Vrindavan
- Assam Government extends AFSPA in the state for 6 more months
- 4th BIMSTEC (Bay of Bengal Initiavtive for Mult-Sectoral Technical & Economic Cooperation and sustainable bay of Bengal Region was held in Kathmandu, Nepal and India was represented by the PM

INTERNATIONAL

- Japan to conduct world's first test of space elevator
- Dr. Arif Alvi elected as 13th President of Pakistan
- The cricketer-turned-politician Imran Khan was elected as Pakistan's next prime minister.
- India & Morocco signed Revised Air Services Agreement enabling greater connectivity
- International Women Entrepreneurs Summit 2018 held in Kathmandu

- G-20 Digital Economy Ministerial Meeting held in Salta, Argentina
- The World Humanitarian Day is observed every year on 19th August to recognize work of humanitarian personnel and those who have lost their lives
- Former Chilean President, Michelle Bachelet (66) was appointed United Nations High Commission for Human Rights

- India Bangladesh Friendship Pipeline Project involving construction of 130 kms long pipe line for transporting diesel from Siliguri, West Bengal to Parbatipur in Dinajpur District of Bangladesh launched.

BUSINESS

- Anil Kumar Chaudhary appointed as new Chairman of Steel Authority of India Ltd
- BSE, NSE get SEBI approval to launch commodity derivatives segment
- Government makes demat mandatory for issue and transfer of shares
- Idea Cellular and Vodafone completes merger to create India's largest telecom operator, Vodafone Idea Ltd
- Reliance Industries become first Indian company to cross Rs. 8 trillion market cap
- PM laid Foundation stone for India's biggest and World's 10th top International Conventional and Expo Centre (IICC) in Dwarka, New Delhi
- Govt. of India launched e-Sahaj Portal to facilitate individuals and private companies in security clearance for setting up business in sensitive sectors
- NSE and LSE have signed MOU to collaborate on creating dual listing route for masala bonds and foreign currency bonds of Indian issuers

SCIENCE & TECHNOLOGY

- ISRO setting up third launch pad at Sriharikota, AP to undertake Gaganyaan – first manned space mission under which India is planning to send 3 humans (Gaganyaatris) for 5-7 days into Low Earth Orbit by 2022 i.e. 75th Independence Day
- ISRO launches two satellites NovaSAR and S1-4 using PSLV-C42 belonging to UK
- India to launch first manned space
- India's first indigenously developed Prototype Fast Breeder Reactor to achieve criticality in 2019
- Department of Bio-Technology under ministry of Science & Technology has signed MOU with International Energy Agency (IEA) for enhancing innovation for clean energy transition

SPORTS

- 2018 US Open: Novak Djokovic wins men's singles title
- Swapna Barman wins India's first gold medal in Heptathlon Athletics in Asian Games
- Arpinder Singh wins gold medal in Men's Triple Jump event at 2018 Asian Games
- Shot-putter Tejinder Pal Singh Toor wins India's first Gold medal in Athletics at 2018 Asian Games
- Rohan Bopanna, DivijSharan win gold medal in Men's Doubles tennis at 2018 Asian Games
- RahiSarnobat becomes first Indian woman shooter to win gold medal at 2018 Asian Games
- Saurabh Chaudhary wins India's first gold medal in shooting event at Asian Games
- VineshPhogat: First Indian woman to win gold medal in women's wrestling at 2018 Asian Games
- Wrestler BajrangPunia wins India's first gold medal at 2018 Asian Games
- EsowAlben: Teen cyclist creates history by winning India's first ever medal at world level
- P V Sindhu wins silver medal in World Badminton Championship 2018

Chutney Bombs

INGREDIENTS

Boiled Grated Banana - 1 Cup
Washed, soaked & drained Poha – ½ Cup
Grated Paneer - ½ Cup
Cumin Seeds – ½ tsp
Garam masala – ¼ tsp
Red Chilly powder – ¼ tsp
Grated Coconut – ½ Cup
Coriander leaves – ½ Cup
Green Chilly – 1-2
Ginjer - ½"
Lemon Juice – 1 tsp
Salt
Oil for deep frying
Maida - 2 tsp, Bread Crumbs

METHOD:

Mix the grated banana, poha, paneer, cumin seeds, garam masala, red chilly powder & Salt. Mix till it becomes smooth. Keep the mixture aside. For the Chutney mix the coriander leaves, grated banana, green chilly, ginger, lemon juice & salt. Grind it to a coarse Chutney. Then take the banana mixture, stuff the chutney inside & shape them into round balls. Make a paste of maida, water, salt. Dip the balls in the maida mixture. Roll it in bread crumbs & deep fry. Serve hot.

Apple & Pineapple Smoothie

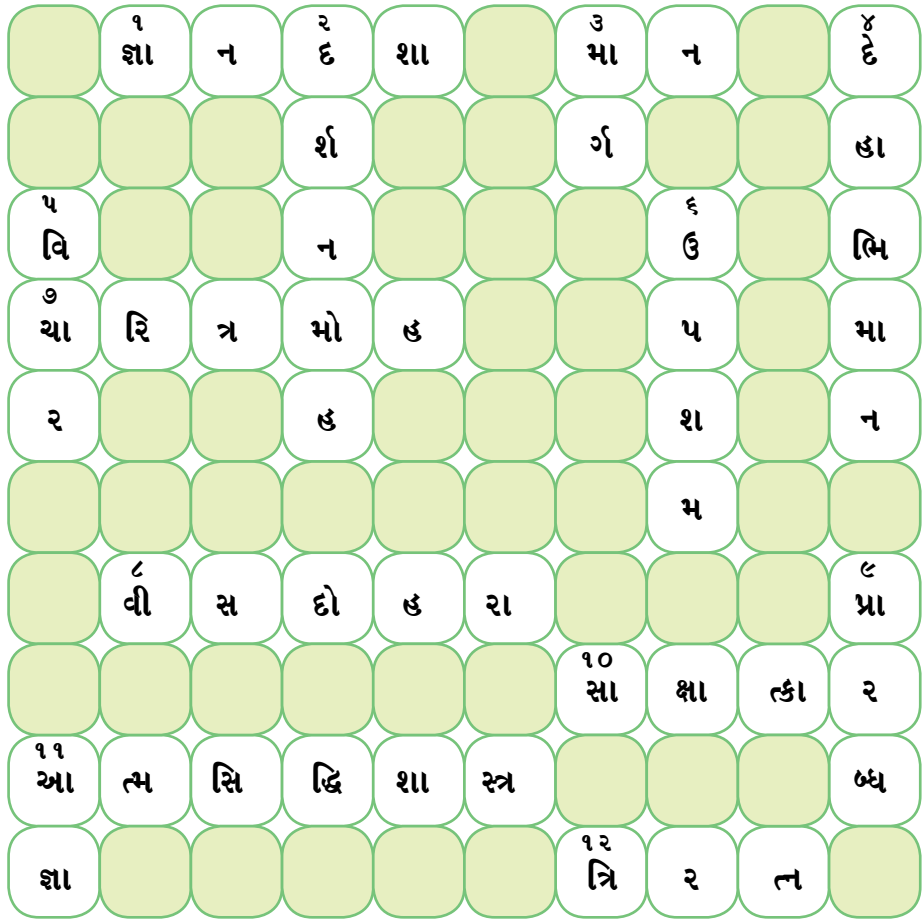
(Serves 2)

INGREDIENTS:

3 Slices Pineapple
½ Apple
2 dates
¼ glass water or crushed Ice
Pineapple for garnishing

METHOD:

Blend apple, pineapple, dates and water or crushed ice in a blender. Garnish it with pineapple. Serve chilled.

આડી ચાવીઓ :

૧) જેટલું જાણ્યું એટલું વર્તનમાં આવે તેટલી ..... કહેવાય (૪)

૩) જગતમાં ..... ન હોય તો અહીં જ મોક્ષ હોત. (૨)

૭) મોહનીય કર્મ ૨ પ્રકારે છે એક દર્શનમોહ અને બીજો ..... (૫)

૮) ..... ની વિશેષ અનુપ્રેક્ષા કરવા યોગ્ય છે. (૫)

૧૦) જેને આત્માનો ..... કરવો છે એ ઉંડા વિચાર અને ચિંતન કરે જ (૪)

૧૧) છયે દર્શન અને આત્માનાં છ પદ ..... માં સમાય છે. (૬)

૧૨) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રને ..... કહે છે. (૩)

ઊભી ચાવીઓ :

૨) મોહનીય કર્મ બે પ્રકારે સમજવાનાં છે. એક ..... (૫)

૩) ..... પામવો સહેલો છે, પણ પ્રાપ્તિનો યોગ મળવો દૂર્લભ છે. (૨)

૪) હું કર્તા, હું સુખી, હું દુઃખી એ વગેરે ..... જેનું ગલિત થયું છે તેને સર્વ સુખ છે. (૫)

૫) અંતર જગતમાં જવા માટે ઉંડા ..... જરૂરી છે. (૩)

૬) કર્મોને દબાવવા અથવા કષાયોની ઉપશાંતતા તે ..... છે. (૪)

૯) ..... અને પુરુષાર્થ એ શબ્દો સમજવા જેવા છે. ..... વેદ્યા વિના બીજો કોઈ ઉપાય નથી. (૩)

૧૧) જ્ઞાનીને ઓળખો અને એની ..... આરાધો (૨)

FORTHCOMING EVENTS

14th Oct 2018	Param Gyaan Sabha	Vasant Smruti, Mumbai
20th to 21st Oct 2018	InQuest Retreat - RIYF Shibir (Age: 18 to 40 years)	Research Centre, Parli
23rd to 25th Oct 2018	Shibir	Research Centre, Parli
25th Oct 2018	Aatma Siddhi Rachna Divas	Research Centre, Parli
28th Oct 2018	Param Gyaan Sabha	Vasant Smruti, Mumbai
05th to 08th Nov 2018	Diwali Mantra Mala Shibir	Research Centre, Parli
11st Nov 2018	Param Gyaan Sabha	Vasant Smruti, Mumbai
23rd to 25th Nov 2018	Kartik Purnima Celebrations	Research Centre, Parli

Shree Premacharyaji's Satsang
DAILY relay on **ARIHANT CHANNEL**
at 9 am/11.20 pm
Shree Premacharayaji's Satsang
is available live on
www.vitraagvigyaan.org

PUBLISHED BY: Printed and Published by Himanshu Gandhi on behalf of Spiritual Impressions Private Limited and Printed at M/s. Hemprints at Chowgule House, Amrut Nagar, Off. M.V. Road, Chakala Naka, Andheri (East), Mumbai 400093 and Published from 703, Sharda Chambers, 15, New Marine Lines, Mumbai 400020.

EDITOR : Dr. Meena Goshar.

DESIGN : Hari Creation - 9561437108

CORRESPONDENCE ADDRESS

ANANYA PARIVARTAN

C/o Shrimad Rajchandra Aatma Tatva Research Centre

703, Sharda Chambers, 15, New Marine Lines, Mumbai 400020 Tel: +91 22 22005727 Email: info@simpl.in

From Us... to You

ANANYA PARIVARTAN contains ample material for spiritual deep thinking such as discourses by an Enlightened Master, real life changing experiences of aspirants, motivational stories, health and fitness articles, funny anecdotes, puzzles and much more in 3 languages, Gujarati, Hindi and English.

Embark on a great adventure by subscribing for 1 year (Rs.400/-).

Gift a Subscription to your near and dear ones, relatives, friends, colleagues... & earn punya.

For Inquiries, contact – info@simpl.in or 22060477 or visit www.vitraagvigyaan.org

FOR ANY QUERY CONTACT

Ahmedabad	Priti Shah	09898701070	pritishah927@gmail.com
Anand	Amitbhai Shah	09824081071	pinami@yahoo.com
Bengaluru	Kiranben Sanghrajka	09448906066	kirankjs@yahoo.com
Chennai	Paresh Sanghvi	09840202363	pareshsanghvi@rediffmail.com
Delhi	Shakunji Jindal	09971947111	shakun.jql@gmail.com
Dhule	Dhirajlal P. Shah	09423324822	dpshah37@hotmail.com
Dubai	Satishbhai Pai	07045378287	satishspy@gmail.com
Gadag	Virendrabhai Lodaya	09448165256	pushpacotton@gmail.com
Hubli	Anilji Ostwal	09448453747	anilostwal@yahoo.co.in
Hyderabad	Paras Vora	09505278201	parasvora9@hotmail.com
Jabalpur	Kirtibhai Savla	09300103641	kirti_savla@yahoo.com
Jamshedpur	Meena Bhayani	09430315223	bhayanimeena10@gmail.com
Kolkata	Manojbhai Desai	09831270630	manojdesai02111962@gmail.com
Mumbai	SIMPL Office	022 22060477	info@simpl.in
Pune	Rupesh Gopani	07875786100	rgopani@gmail.com
Rajkot	Yogenbhai Doshi	09824429750	yogen72@gmail.com
Rajnandgaon	Sagar Jain	09827977880	sagar.sagarjain@gmail.com
Raipur	Vikas Kocheta	08871912349	kocheta.vk@gmail.com
USA	Hetalbhai Shah	+1 (647)283-4292	hetalshah71@yahoo.com
USA	Reenaben Shah	+1(818) 859-8183	reena_shah1@hotmail.com
Vadodara	Priyaben Vashi	09376238819	priyavashi24@yahoo.co.in

SPONSORSHIP – GYAN DAAN
For ANANYA PARIVARTAN

ANANYA PARIVARTAN is our organization's spiritual magazine aimed to spread the principles of Vitraag Vigyaan. Commercial advertisements are not accepted to respect spiritual sanctity. However, we offer several Gyan Daan opportunities to one and all. Sponsor an issue or a page on birthdays, anniversaries and other occasions and earn Punya. Gyan Daan is considered to be one of the best forms of Donation and it helps to shed off layers of ignorance from the Soul – Aatma.

Annual	**: Rs. 3,00,000/- (For all 6 issues)**
One Issue	**: Rs. 50,000/-**
Back Cover	**: Rs. 9,000/-**
Inside Front Cover	**: Rs. 7,500/-**
Inside Back Cover	**: Rs. 6,000/-**
Centre Spread	**: Rs. 11,000/-**

FOR SPONSORSHIP, PLEASE CONTACT:

Dr. Meena Goshar : 09819317038, mgoshar@yahoo.com
Sanjiv Rawell : 09820186548, sanjurawell@gmail.com
Pratibha Chheda : 09324715450, pratibhachheda06@gmail.com
Dina Shah : 09833822320, dinashah09@gmail.com

Shrimad Rajchandra Aatma Tatva Research Centre
703, Sharda Chambers, 15, New Marine Lines, Mumbai 400020. Tel: +91 22 22060477 **Email :** info@simpl.in

Subscription Year : April to March

SUBSCRIPTION RATES

❖ **One Year : Rs. 400/-**

ANANYA PARIVARTAN
SHRIMAD RAJCHANDRA AATMA TATVA RESEARCH CENTRE
703, Sharda chambers,15 New Marine Lines, Mumbai-400020
Contact No: 022-22060477 **Email:** info@simpl.in **website:** www.vitraagvigyaan.org

Annual Subscription Form
(Please fill the form in capital letters)

Name of the Subscriber: _____

Address of Delivery : _____

_____ Landmark: _____

City: _____ PinCode: _____ State:_____ Country: _____

Tel: (R)_____ (O)_____

Mobile:_____E-mail:_____

Mode of payment: Cash / Cheque / DD No. _____ Dated _____

Drawn on Bank _____ for **Rs.** _____/-

(Rupees _____ **only).**

Date: ___/___/_____ Signature of the Subscriber

* Subscription form should be sent to the above address.

Any amount payable can be directly deposited by cheque in any branch of **Indian Bank Current A/c No. 6145603669** (Cumballa Hill) for credit of "**Shrimad Rajchandra Aatma Tatva Research Centre".** Please email to info@simpl.in after making deposit in Bank.

SHREE RAJ EDUCATIONAL CENTRE'S
SHREE KAKUBHAI JAMNADAS TANNA BALWADI AND HIGH SCHOOL
Independence Day Celebration

પર્યુષણ મહાપર્વ, ૨૦૧૮ – રાજનગર, પરલી

With Best Compliments From
Vasant Vihar Delhi Group, Delhi

પર્યુષણ મહાપર્વ, ૨૦૧૮ – રાજનગર, પરલી

